

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

OĞUZ ATAY VE ALAİN ROBBE-GRİLLET'DE BİREYİN UYUMSUZLUĞU
VE UYUMSUZLUĞUN BİREYİN YAŞAMINA ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEMA CIRIT

VAN-2018

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

OĞUZ ATAY VE ALAİN ROBBE-GRİLLET'DE BİREYİN UYUMSUZLUĞU
VE UYUMSUZLUĞUN BİREYİN YAŞAMINA ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

SEMA CIRIT

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ MUSTAFA SOLMAZ

VAN – 2018

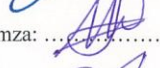
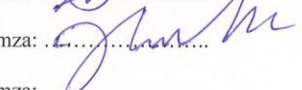
KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, jürimiz tarafından Park D.H. ve Edebiyatı
ANABİLİM DALI Yeni Park Edebiyatı BİLİM DALI'nda TEZLİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Prof. Dr. Zeki TAŞKAN	İmza:
ÜYE (Danışman)	Dr. Öğr. Ü. Mustafa SOLMAZ	İmza:
ÜYE	Dr. Öğr. Ü.	İmza:
ÜYE	:	İmza: .....
ÜYE	:	İmza: .....

ONAY: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Sos. Bil. Enst. Müd.
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)
Sema CIRIT

(Tarih)

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	III
TEZ BİLDİRİMİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR	II
GİRİŞ.....	III
I. BÖLÜM	1
OĞUZ ATAY VE ALAIN ROBBE-GRILLET’NİN HAYATI-EDEBİ KİŞİLİKLERİ-ESERLERİ	2
1.1. Oğuz Atay’ın Hayatı -Edebi Kişiliği-Eserleri	2
1.1.1. Oğuz Atay’ın Hayatı.....	2
1.1.2. Oğuz Atay’ın Edebi Kişiliği	4
1.1.3. Eserleri	10
1.1.3.1. Tutunamayanlar	10
1.1.3.2. Tehlikeli Oyunlar	12
1.1.3.3. Bir Bilim Adamının Romanı	13
1.1.3.4. Eylembilim.....	14
1.1.3.5. Korkuyu Beklerken	14
1.1.3.6. Oyunlarla Yaşayanlar.....	17
1.1.3.7. Günlük.....	18
1.2. Alain Robbe-Grillet’in Hayatı-Edebi Kişiliği-Eserleri	19
1.2.1. Alain Robbe-Grillet’nin Hayatı	19
1.2.2. Alain Robbe-Grillet’nin Edebi Kişiliği.....	19
1.2.3. Alain Robbe-Grillet’nin İncelenecek Eserleri.....	22
1.2.3.1. Silgiler (Les Gommages).....	23
1.2.3.2. Röntgenci (Le Voyeur).....	23
1.2.3.3. Kıskançlık (La Jalousie)	24
1.2.3.4. Enstantaneler (Instantanés).....	25
1.2.3.5. Yeni Roman	26
1.2.3.6. Barthes’i Niçin Seviyorum?	27
II. BÖLÜM	29
2.1. POSTMODERNİZM’E GENEL BİR BAKIŞ.....	30

2.2. MODERNİZM	33
2.3. YENİ ROMAN.....	36
2.3. POSTMODERNİZM-MODERNİZM-YENİ ROMAN'IN KARŞILAŞTIRILMASI	39
III. BÖLÜM	43
3.OĞUZ ATAY VE ALAİN ROBBE-GRILLET'TE BİREYİN UYUMSUZLUĞU VE UYUMSUZLUĞUN BİREYİN YAŞAMINA ETKİLERİ	44
3.1. Edebi Metinlerde Uyumsuzluk Sorunu	45
3.2. Zamanda Uyumsuzluk	50
3.3. Mekânla Uyumsuzluk.....	57
3.4. Eşyayla Olan Uyumsuzluk.....	65
3.5. Toplumda Yabancılaşma	69
3.6. Bireyin İç Dünyasında Kendilik Sorunu.....	80
SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA.....	101
ÖZET	108
ABSTRACT.....	109
ÖZGEÇMİŞ.....	110

ÖNSÖZ

Bu çalışmada; Oğuz Atay ile “Yeni Roman” akımının öncüsü olan Fransız yazar Alain Robbe-Grillet’nin eserlerinde bireylerin yaşadıkları genel uyumsuzluk sorununun nedenleri karşılaştırılarak ispat edilmeye çalışılmıştır. Her iki yazar da, döneminde gelişen toplumsal ve siyasal olayları yakından takip ederek bunu eserlerine yansıtmayı başarmışlardır.

Tezimizin ilk bölümünde sözü edilen yazarların hayatları ve edebi kişilikleri ile incelediğimiz eserleri hakkında bilgi verdik. Bütün eserler belirtilmesine rağmen bazı eserleri incelenmiştir.

İkinci bölümde ‘Modernizm’, ‘Postmodernizm’ ve ‘Yeni Roman’ hakkında bilgi verdikten sonra üçünün karşılaştırmasını yaptık. Bu bilgiyi vermemizdeki amaç incelediğimiz eserleri daha anlaşılır kılmaktır. Çünkü Alain Robbe-Grillet ve Oğuz Atay bağlı oldukları edebiyat sahasına yenilik katmışlardır. .

Tezimizin asıl konusunu üçüncü bölümde vermeyi uygun gördük. Bu bölümde bireyin; zamanla, mekânla, toplumla ve iç dünyasıyla olan uyumsuzluğunu, kendilik sorununu edebi metinlerde göstererek ayrı ayrı başlıklar altında inceledik.

Bu çalışmayı anlamlandırma ve yorumlama sürecinde yürümeye başladığım yolda devam etmem için bana hep güç veren çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SOLMAZ’a, bana emeği geçen hocam Prof. Dr.Zeki TAŞTAN’a yazdıklarıyla hayatın ta kendisini bizlere sunan Alain Robbe-Grillet ve Oğuz Atay’a teşekkürü borç bilirim.

2018

Sema CIRIT

KISALTMALAR

s. : Sayfa

c. : Cilt

a.g.m. : Adı Geçen Makale

a.g.e. : Adı Geçen Eser

S. : Sayı

GİRİŞ

18 Ağustos 1922’de Fransa’da doğan Alain Robbe-Grillet Ziraat Fakültesi’ni bitirir. Mesleği gereği birçok ülkeyi dolaşma fırsatı bulur ve edindiği tecrübeleri sinemaya ve edebi yapıtlarına yansıtır. 12 Ekim 1934’te Kastamonu’da doğan Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Oğuz Atay ise inşaat mühendisidir.

Robbe-Grillet yazdığı eserleriyle klasik roman anlayışına başkaldırırken Oğuz Atay, Türk edebiyatında kaleme aldığı “Tutunamayanlar”la başkaldırısını gerçekleştirir. Her iki yazar, yaşadığı dönemde büyük yankı uyandırmıştır. Oğuz Atay’ın değeri ise ölümünden sonra anlaşılmıştır. Çalışmamızda bu iki önemli yazarın bazı edebi yapıtlarında “Bireyin Uyumsuzluğu ve Uyumsuzluğunun Yaşamına Etkileri”ni inceledik.

Oğuz Atay, yapıtlarında genellikle modern şehir hayatına ayak uyduramayan bireyin yalnızlığını, toplumdaki soyutlanışını, geleneksel ahlaki değerlere ayak uyduramayışını ve iç dünyasını ironik bir dille anlatır. Alain Robbe-Grillet ise çoğunlukla toplumdaki uzak yaşamayı seçen kişileri ya da katillerin iç dünyalarını nesnelere üzerinden anlatır.

Oğuz Atay ve Robbe-Grillet, dönemlerindeki edebi anlayışlara başkaldırarak kendi tarzlarını oluşturmuşlardır. Geleneksel anlatı yöntemleri yerine postmodernist ve modernist anlatımı tercih etmişlerdir. Her iki yazara tam anlamıyla postmodernist olarak incelemek doğru olmayacağından modernizme de değindik. Çünkü Oğuz Atay’ı yazmış olduğu eserlerden hareketle sadece postmodernist ya da modernist olarak incelemek mümkün değildir. Her iki akımın da izleri eserlerinde mevcuttur. Eleştirmenler de bu konuda tam bir fikir birliğine sahip değildirlere. Bunu modernizm ve postmodernizm başlığında açıklayacağız. Alain Robbe-Grillet’yi ise öncüsü olduğu “Yeni Roman” anlayışı çerçevesinde değerlendireceğiz.

Oğuz Atay eserlerinde ironik dilden vazgeçmezken Robbe-Grillet de nesnelere vazgeçememiştir. İki yazarın da oluşturduğu karakterler genellikle şizofren tiplerdir. Bu kişileri farklı bakış açılarıyla ele alarak okuyucuya başarılı bir şekilde sunmuşlardır. Şizofren tipler yanında kişilerde paranoyaklık da mevcuttur.

Çünkü Alain Robbe-Grillet'ye baktığımız zaman kişilerinin genellikle takıntılı olduklarını fark ederiz. Şizofreni tipler Oğuz Atay'ın eserlerinde daha ağır basar.

Bireyin benimsediği yaşam biçimi toplum tarafından olumsuz değerlendirilince birey kendi iç dünyasında yaşamayı dener. Buna neden olan en önemli etkenler içinde yaşadığı zaman dilimi ve mekândır. Çünkü bireyin iç dünyasında da olsa geçirmiş olduğu bir zaman ve hayallerini gerçekleştirdiği bir mekân vardır. Biz de bundan hareketle bireyin içinde bulunduğu zaman ve mekânı, toplumsal değerler çerçevesinde, kendi iç dünyasında bulma mücadelesini ele aldık.

Modernizm, Postmodernizm ve Yeni Roman incelendiğinde, her üçünün ortak özelliğinin geleneksel romana karşı çıkmaları olduğu görülür. Geleneksel romanın değişen dünyayı anlatma noktasında eksik kaldığını savunurlar. Dünya kendisini yeniledikçe birey bu yeniliklere ayak uydurma evresinde bazı zorluklarla karşılaşır. Bu zorluklar evresinde yaşadığı süreç romanlara da yansır. Bu üç akım bireye farklı şekillerde yaklaşır. Yeni Roman'da birey eşya üzerinden betimlenir, postmodernizm'de bireyin metalaşması üzerinde durulurken modernizm'de bireyin bilinçaltına inilir.

Genelde; Türk edebiyatının 70 kuşağı sonrası dönemindeki tema ve isimlere yönelik uyumsuzluk sorunu ele alınırken, özelde Oğuz Atay incelenmiştir. Çalışmamızda yazarların bütün eserleri verilecek ancak bazı eserler incelenecektir.

Bu çalışmanın esas amacı olan 'bireyin uyumsuzluğu' Alain Robbe-Grillet ve Oğuz Atay'ın bazı eserleri üzerinden incelenecektir. Ancak çevremize baktığımız zaman bu tiplerle de karşılaşmamız mümkündür. Çünkü edebiyat bireyin yaşamından bağımsız değildir. Bireyi etkileyen her olgu edebi eserlerde de yerini alır.

I. BÖLÜM

OĞUZ ATAY VE ALAIN ROBBE-GRİLLET’NİN HAYATI-EDEBİ KİŞİLİKLERİ-ESERLERİ

1.1. Oğuz Atay’ın Hayatı -Edebi Kişiliği-Eserleri

1.1.1. Oğuz Atay’ın Hayatı

Cumhuriyet döneminin önemli yazarlarından birisi olan Oğuz Atay, 1934 yılında İnebolu’ da doğar. Babası Cemil Atay, 1939 ve 1946 yılları arasında VI. ve VII. dönem Sinop, 1946 yılında ise Kastamonu milletvekili olarak görev yapar. Annesi Muazzez Hanım ise öğretmendir.

Babasının milletvekilliğine başlamasıyla birlikte, Ankara’ya taşınırlar. Bu sebepten ilk, orta ve lise öğrenim hayatı Ankara’da geçer. Okul yıllarında da içine kapanık bir çocuktur.¹ Bu içine kapanıklık yazarı yalnızlaştırmakta ve bulunduğu topluma uzak kalmasına neden olmaktadır.

İçine kapanık geçen ilköğreniminden sonra, Ankara Maarif Koleji’nde ortaöğrenimine devam eder. Okul hayatı boyunca başarılı bir performans sergilemesine karşın, okul hayatını hiç sevmez. Bu dönemde Ankara’da yaşadıkları apartmanda alt komşusunun çocuğu olan Fikret sayesinde Klasik Batı Müziğini tanır ve sever. Böylece, sanata olan ilgisi bu dönemlerde başlar. Lise son sınıftayken Shakespeare’inin “Hırçın Kız” adlı oyununda Petruccio rolünü başarıyla canlandırır. Aynı yıl okul temsil başkanlığı da yapar.²

Lise döneminde müzik aletlerine olan merakı da başlar. “*Oğuz kız kardeşinin mandoliniyle kendi kendine öğrenir bu müzik aletini çalmayı; dinlediği popüler olmuş klasik müzik parçalarını mandolinle notasız, pratik olarak çalmaktadır. 1950-51 ders yılına ait “Meşale” adlı yıllıkta arkadaşları, Oğuz Atay için: ‘Müziğe merakı vardır. Sınıftaki bozuk piyanocuk ve arkadaşlarının biçare kafaları O’nun elinden neler çeker...’*”³ diye yazarlar. Bu sözlerden anlaşılacağı üzere, yazarın tiyatro ve

---

¹ Yıldız Ecevit, “Ben Buradayım” Oğuz Atay’ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, B. 4, s. 38.

² Yıldız Ecevit, “Ben Buradayım” Oğuz Atay’ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, s. 45, 57.

³ Yıldız Ecevit, “Ben Buradayım” Oğuz Atay’ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, s.31

müziğe özel ilgisi vardır. Bu sanat gelişiminde Fikret dışında kuzeni Firuzan'ın da etkisi vardır. Birlikte Batı eserlerini okuyup üzerine konuşurlar. Yazarın bu sanat dalları dışında atletizm, karikatür, resim ve sinemaya da ilgisi vardır. Gelişime açık olduğundan dolayı tek bir sanat dalına bağlı kalmaz. Babasının isteği üzerine mühendis olur ama hayali ressam olmaktır. Mesleğini hayatı boyunca sevemez.

Oğuz Atay, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde İnşaat Mühendisliğini okur. Bu dönemlerde Rasin Demirsoy ve Turgut Yavuzalp ile yakın dostluk kurar. 1957 yılında yüksek mühendis diplomasını alır. Üniversite son sınıftayken tanıştığı arkadaşı Orhan Şahineler ile birlikte Beyoğlu'nda bir daire tutar ve ailesinden ayrı yaşamaya başlar. Bir süre sonra maddi imkânların kısıtlı olmasından dolayı evden ayrılır.

1960 yılında İstanbul Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi İnşaat Bölümü'nde görev alır. Bu görevden önce de Denizcilik Bankası İstanbul İşletmeleri'nde iki buçuk yıl çalışır. 1975 yılında Doçent olur. 1957-59 yılları arasında Yedek Subay olarak Ankara'da askerliğini yapar.

Askerliği bitirdikten sonra İstanbul'a geri döner. Ankara'dan İstanbul'a taşınan Pazar Postası dergisinde aktif olarak çalışmaya başlar. Dergide sadece sanata yönelik yazıları değil ekonomi, spor ve politik yazılar da kaleme alır.

Demokrat Parti döneminde Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı bir grup subay 27 Mayıs 1960 yılında ülke yönetimine el koyar. Siyasal ortamın yumuşamış görünmesiyle birlikte, Oğuz Atay ve sol görüşlü arkadaşları toplanıp bir dergi çıkarmaya karar verirler. Derginin adını *Olaylar* dergisi olarak düşünürler. Maddi imkânların kısıtlı olması ve derginin henüz resmiyete dökülmemiş olması büyük sorun teşkil eder. Öncelikle Turhan Tükel dergiden ayrılır ve Atay'a da ayrılmasını tavsiye eder. Açılışı tam olarak yapılamayan dergi batmaya başlayınca ortak bir kararla maddi yetersizliklerden dolayı dergi kapatılır. Yazar burada yalnız kaldığından dolayı büyük bir hayal kırıklığına uğrar

İstanbul Teknik Üniversitesi son sınıftayken tanıştığı Fikriye Fatma Gürbüz ile 1961 yılında evlenir. Fikriye, İngiltere'de moda eğitimi almış ve Oğuz Atay'dan beş yaş büyüktür. Aralarındaki yaş farkından dolayı yazarın ailesi pek ılımlı bakmasa

da yazar Fikriye ile evlenir. Bu evliliğinden Özge adında bir kız çocuğu dünyaya gelir. Kendisi gibi erken yaşlarda, kızını da kitap okumaya yönlendirir. Fikriye'yle ilerleyen zamanlarda anlaşamazlar ve 1967 yılında boşanırlar. Boşandıktan sonra arkadaşı Uğur Ünel ile birlikte Betonar Kollektif Şirketi'ni kurarlar ama çok borçlanan bu şirketi bir süre sonra kapatmak zorunda kalırlar ve yazar akademik hayatına geri döner.

Eşinden boşandıktan ve şirketi kapattıktan sonra iş ortağının eski eşi Sevin Seydi ile beraber İstanbul Beyoğlu'nda aynı evde yaşamaya başlar. Bu sırada ilk romanı olan "Tutunamayanlar"ı yazmaya başlar ve Vüs'at O. Bener'e gösterir. Sevin Seydi ressamdır ve edebiyata ilgisi vardır. Yazar, Sevin Seydi ile olan beraberliğinde de aradığını bulamaz ve ayrılırlar. Bu beraberlik Oğuz Atay ve Uğur Ünel arasında herhangi bir soruna sebep olmaz.

İkinci evliliğini 1974 yılında Pakize Kutlu ile gerçekleştirir. Pakize kutlu sanat muhabirliği yapar ve Oğuz Atay'la röportaj yaparken tanışırlar. Yazardan on sekiz yaş küçük olmasına rağmen, ona uyum sağlar. Atay'ın dünyasına renkli kişiliğiyle huzur verir.

Atay'ın beyninde çıkan bir tümör nedeniyle bir süre Londra'da tedavi görür fakat bu hastalıktan kurtulamayacağını anlayarak Türkiye'ye geri döner. 13 Aralık 1977 yılında, annesi ve kız kardeşi gibi o da tümör yüzünden hayatını kaybeder.

1.1.2. Oğuz Atay'ın Edebi Kişiliği

Annesinin öğretmen oluşu, yazarın erken yaşlarda okumayı öğrenmesini sağlar. Özellikle dilbilgisi eğitimini öğretir. İlkokul yıllarında içine kapanık bir çocuktur. Babasının kız kardeşi Okşan'a daha çok ilgi göstermesine karşılık, annesi de Oğuz Atay'a ilgi gösterir. Bu yüzden annesi onun hayatında ayrı bir yerdedir. Çocukluğunun ilk yıllarında zatürreye yakalanır. *"Oğuz Atay'ın çocukluğunda geçirdiği bu hastalık büyük bir olasılıkla, onun iç dünyasında yaşadığı çevreye yabancılaşma olgusunun ruhbilimsel nedenlerinin gerisindeki fizyolojik kökenli*

*kaynağın kendisidir.*⁴ Yazar içine kapanıklığını ilk eseri olan “Tutunamayanlar” da, Selim üzerinden anlatır. Selim’in ayrıntılara çok takılması, çocukken geçirdiği hastalık, annesine olan düşkünlüğü bize Oğuz Atay’ ı hatırlatır.

Okumayı öğrendikten sonra, çocuk kitapları, dergileri, gazeteleri okur. Yaşlılarına oranla zeki bir çocuk olması ailesi ve çevresi tarafından gözden kaçmaz. Bir tür harika çocuk olarak görülmesinin, “*Tutunamayanlar*”daki kimi metin kesitleri göz önüne alındığında, onu huzursuz etmiş, manevi baskı altına almış olduğu düşünülebilir.”⁵ Yazar, toplumdan her kaçmak istediğinde ve insanlara tahammülsüzlüğü üst seviyelere çıktığında kendisini kitapların dünyasına bırakır.

Edebiyata ilgisi ilk olarak annesinin gözetimi altında kitap okumasıyla başlayan yazar, lise yıllarına kadar Oscar Wilde, Maurice Leblanc, Gorki, Eliot, Henry James, Laclos, Dostoyevski gibi birçok tanınmış yazarın eserlerini okur. Özellikle Dostoyevski’nin yazarda ayrı bir yeri vardır. Kafka da sevdiği yazarların başında gelir. Koleje gittiği dönemde ise tiyatro ve resme ilgi duymaya başlar. Sanata olan ilgisi hayatının sonuna kadar devam eder.

Üniversite yıllarında ekonomi kitaplarına yönelerek Marksizm’le ilgilenmeye başlar. Marks’ın, Hegel’in ve Lenin’in kitaplarını okur. Üniversite dışında tanıştığı arkadaşları onu ideolojik anlamda etkiler. Turhan Tükel bu arkadaşlarının başında gelir. Halit Refiğ, Metin Erksan, Uğur Ünel diğer arkadaşlarıdır. Orhan Şahinler, Mimarlık dergisinde kurulan bu samimi arkadaşlığı şöyle anlatır : “*Hepimiz İkinci Dünya Savaşı karabasanını, yokluklarını yaşamıştık. Gene de savaş sonrasının özgüveni eksiksiz, toplumuna karşı sorumluluk duygusu taşıyan, ülkesi ve mesleği adına bir şeyler yapmak için sabırsız, hatta hırslı ve kararlı gençleriydik. (...) Buluştuğumuz yerler Beyoğlu’nun ara sokak kahveleri, Galatasaray kulübünün lokali ve arkadaşımız Turhan Tükel’in bir Fransız hanımla yaşadığı bekâr odasıydı. Daha sonra bizlere katılan, Kore savaşından dönen Halit Refiğ de dostumuzdu. İlk üçlünün en canlı ortak ilgi alanı edebiyattı, sinemaydı, ülke sorunları, ülkenin politik*

---

⁴ Yıldız Ecevit, “Ben Buradayım” Oğuz Atay’ ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası,, s.31.

⁵ Yıldız Ecevit, “Ben Buradayım” Oğuz Atay’ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası,s. 41.

durumu ve dünyadaki politik gelişmelerdi. (...) Özellikle Demokrat Parti iktidarının siyaset ağalarının gerici politikalarının devleti kullanarak topluma dayatıldığı günlerdi.”⁶

Üniversite yıllarında babasıyla sürekli çatışır ve bunu eserlerinde ima eder. Aralarında hem kuşak çatışması hem de fikir ayrılığı bulunmaktadır. Babanın ağır otoritesi birbirlerini anlamamalarına neden olur. Yazar sanata aşırı ilgi duyarken karşısında sanatı önemsiz ve zaman kaybı olarak gören bir baba bulur. Bu baba figürü eserlerinde de karşımıza çıkar.

1957 yılında Ankara’da Yedek Subay olarak bulunur ve Cevat Çapan, Vüs’at O. Bener ile tanışır. Bu tanışıklık sayesinde edebiyat dünyasına ilk adımını atar. Yedek Subaylık yıllarında Marksist/Sosyalist eğilimli Pazar Postası’nda sosyalist içerikli makalelerini yayımlar. Ayrıca Pazar Postası grubunda Turgut Uyar, İlhan Berk, Cemal Süreya, Attila İlhan, Ülkü Tamer, Ece Ayhan, muzaffer İlhan Erdost gibi birçok ünlü sanatçıyla tanışır.

Pazar Postası’ndaki yazıları genellikle imzasız olarak yayımlanır. “*Kendi imzasıyla çıkan ilk yazısı 12.7.1959 tarihli dergide çıkan ‘Hindistan’da son olaylar ve NEHRU’ başlıklı haber/yorum derlemesidir. İkincisi, 19.7.1959 tarihinde ‘Asya’nın Hür ve Demokrat Devletleri arasına katılan Singapur ve Nepal’ başlığını taşır. Atay’ın bu yazısında, biri sömürgecilerin, diğeri derebeylerinin boyunduruğundan kurtulan bu iki ülkeyi içten desteklediği, yazının satır aralarına sinmiş duygusal renkten de bellidir. 9.8.1959 tarihinde Atay’ın imzasıyla yayımlanan ‘Amerika’da İkinci Grev Tehdidi’ başlıklı yazı ise, A.B.D.’de çelik sanayiinde yaşanmakta olan uyuşmazlığı anlatan bir haber/yorum derlemesidir.”⁷ Bu dergide dönemin Demokrat Partisi’ne göndermeler bulunmaktadır. Çünkü ona göre dönemin halkı ezilen ve iktidar ezen konumundadır. Sol görüşlü grubun toplandığı yer bir dergi olduğundan iş kaleme düşmektedir. Ancak dergi, hem iktidar baskısının*

---

⁶Ecevit, “Ben Buradayım” Oğuz Atay’ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, s. 78

⁷ Yıldız Ecevit, “Ben Buradayım” Oğuz Atay’ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, s. 109.

oluşundan hem de maddi imkânların kısıtlı olmasından dolayı son sayısını 02.01.1960 yılında çıkararak kapanır.

Öykü ve yazıları 1971'den sonra ‘‘Yeni Dergi’’ ve ‘‘Soyut’’ da yayımlanır. Edebiyatımızda bazı eleştirmenlerce postmodernist anlamda yazılan ilk roman olarak kabul edilen ‘‘Tutunamayanlar’’ın kurgusunda; çağdaş ve batı tekniklerini ustaca uygulayarak, bireyin kendi kendisiyle konuşması iç konuşma (monolog) tekniğini ve bilinç akışı yöntemini kullanır. Bu yöntem, edebiyatımızda ilk olarak Oğuz Atay tarafından uygulandığından, eserleri pek anlaşılabilir ve bazı eleştirmenler tarafından eserin dilinin düzensiz olduğu söylenir. Yazarın küçüklüğünden itibaren içe kapanık olması, onu zamanı geldiğinde modern edebiyata yönlendirir. Çünkü klasik romanda belli başlı ölçütler vardır. Bu ölçütler yazarın kendini ifade etmesi için yeterli gelmez.

Küçük burjuva dünyasına ironiyle yaklaştığı ‘‘Tutunamayanlar’’ romanında olaylar, küçük burjuva dünyasının değerlerinden ölümüne nefret eden bir gencin, sonunda kendini öldürmesiyle noktalanır. Bu romanıyla yazar 1970 yılında TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü’nü alır. ‘‘Korkuyu Beklerken’’ öykü kitabında ise psikolojik çözümlere ağırlık verir. Kitap; toplumla sağlıklı ilişkiler kuramayan, düştükçe ayağa kalkan, yaşamaktan vazgeçemeyen, bunalımı en uç noktada yaşayan bireylerin çözümlemesidir. Kuşaklar arası çatışmaları barındıran ve intihar ederek topluma cevap veren bireylerin anlamlı hayatlarını okuyucuya aktarır.

‘‘Tehlikeli Oyunlar’’ da ‘‘Tutunamayanlar’’ın devamı niteliğindedir. Modern edebiyatın gerekliliklerini tüm eserlerine uygulayan yazar, eserlerinde sosyal meselelere çözümler de sunar. Bireyin hayalinde yaşadığı ve içinde bulunduğu dünyanın çatışması vardır. Bu çatışma yine bireyi intihara sürüklemektedir. ‘‘*Rejimin kültürel dayatmasıyla onu sindiremeyen ve ancak burjuva kimliğini kendine uydurabilen bireyin bunalımı esasında ülkenin kimlik sorunsalıdır.*’’⁸ Bu sorunsal genellikle tüm eserlerinde yer almaktadır.

---

⁸ Ali İhsan Kolcu, Cumhuriyet Devri Edebiyatı II, Salkımsöğüt Yayınevi, B.2, Erzurum 2009, s. 392.

Eserlerine baktığımızda hep bir toplum-birey çatışması ile karşımıza çıkan yazar, yaşadığı dönemde anlaşılmadığından, o tarihlerde değeri bilinmemiştir.

Atay'ın "Günlük" adlı eseri orijinal el yazmalarından oluşmasından dolayı önemlidir. Tedavi gördüğü sırada kaleme aldığı bu eser sayesinde, yazar hakkındaki bilinmeyenleri ve eserleriyle ilgili notlarını öğreniriz.

"Eylembilim" romanı, yazarın tamamlayamadığı romandır. Kaleme aldığı tarih 12 Mart olaylarına denk gelir. O dönemlerde üniversitedeki görevini devam ettirdiğinden, kendisini olayların tam ortasında bulur. Bundan dolayı bu roman 12 Mart olaylarını konu alır. Dönemin sosyal psikolojik durumunu ve yaşananları anlatır. Bireyin kanlı bir ortamdaki ruh hali yazarın kaleminden anlatılır. "*motif düzleminde ele aldığımızda, yine tipik bir Oğuz Atay romanıyla karşılaşırız. İnsanın kimlik sorunsalının odakta olduğu, karşıtlıklara dayalı karakter yapısından söz edilen, 'ontolojik' bir boyutu olan bir romandır.*"⁹ Teknik olarak geleneksel ve modern roman arasındadır. Fakat yazar eserini tamamlayamadan hayatını kaybeder ve roman eksik kalır.

"Bir Bilim Adamının Romani" adlı eserinde üniversite yıllarında diğer hocalarından ayrı gördüğü ve değer verdiği bir kişilik olan hocası Mustafa İnan'ın biyografisini anlatır. Bu eserde biraz da politika vardır ve geleneksel bir tarzda kaleme almıştır. TÜBİTAK'ın isteği üzerine ısmarlama yazılmış bir eserdir. Eserin yazılış amacı bireyleri akademik dünyaya teşvik etmektir. Eser aynı zamanda biyografik romanın ilk örnekleri arasında yer alır.

"Oyunlarla Yaşayanlar" eseri ise siyasal içeriklidir. Gerçekle çarpışan bireyi ironik ve alaycı bir dille işler. Bu tiyatro eseriyle tiyatroya yeni bir özellik getirmiştir. "*Bu özellik; tiyatromuzda pek rastlanmadık bir biçimde soyutlamanın kullanılmasıdır.*"¹⁰ Bu eser modernizm ve postmodernizm arasındadır. Biçim olarak postmodernist, içerik olarak modernisttir. Bu tiyatro eserinde gerçeklik bir oyundur. Tiyatro kahramanı da tiyatro eserinde tiyatro yazmaktadır. Üstkurmaca tekniğiyle

---

⁹ Yıldız Ecevit, "Ben Buradayım" Oğuz Atay'ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, s. 521.

¹⁰ Murathan Mungan, "Oyunlarla Yaşayanlar", *Devlet Tiyatrosu broşürü*, Ekim 1979.

yazılan bu eser, tiyatronun sorunlarını da tartışır. “Türkiye’nin Ruhu” adlı eserini yazamadan hayatını kaybeder.

Lise dönemlerinde karikatür çizen bir genç, eser yazmaya başladığında, bazı olaylara ve gerçekliklere ironiyle yaklaşmazsa olmaz. Çünkü anlamamaktan yakınan yazar düşüncelerini ironiyle okuyucuya aktarmak ister. Espritüel bir mizaç ironiye dönüşünce ortaya güzel bir üslup karşımıza çıkar. Eserlerinde geçen bireyler kendi iç dünyalarını yaşayan, dış dünyadaki insanları muhatap almayan ve bunun sonucunda tutunmayı bir türlü beceremeyen bireylerdir. Bu yüzden yazar “sözcüklerle ve düşüncelerle oynar. Bu şekilde yarattığı saçmalıklardan, anlamsızlıktan haz alır. Şaka yapar, düşüncenin ağırlığını hafifletmek için şakaya başvurur. Şaka ve ironi büyüklerin dünyasına karşı bir tavır alır.”¹¹ Özellikle “Korkuyu Beklerken” öyküsünde yer alan kişiler, kendilerini toplumdan tamamen soyutlayan kişilerdir. Takıntılı, ürkek ve intihara meyillidirler.

Yazar eserlerinde ölüme çok değinir. Ölümü gerçeklik olarak ele alır. “Romanlarındaki olayların mantıki sonucunun ölüm olması sebebiyle bunalım edebiyatının bir temsilcisi gibi görülmüştür. Fakat ölüm, eserlerinde düzende tutunamamanın en uç noktasıdır. Ölümü yaşarken çok yoğun yaşayan Atay, bunu Tutunamayanlar’da metafizik boyuta taşır.”¹² Ölüm hayatın kaçınılmaz bir sonu olduğundan dolayı, ölümü yaşamla birleştirir. Ölümü ya da intiharı kurtuluş olarak görmez. Bireysel bunalımın vardığı son nokta olarak görür.

Yazarın eserlerinde dikkat çeken bir başka konu, yabancılaşmadır. Birey tutunamayışının sonunda hem topluma hem kendisine yabancılaşır. “Tutunamayanlar”ın Selim’i buna örnektir. Çevresine bir türlü uyum sağlayamaz, kendi değerleriyle toplum değerleri çatışır. Bu çatışma bireyi boşluğa düşürür ve bireyin hayattan bir beklentisi kalmaz. Beklentiler tükenince kimlik arayışı başlar ve bu kimlik arayışının da sonu hüsrana olunca birey boşlukta ve bunalımın en uç

---

¹¹ Müge Pehlivan, “Ömer Seyfettin’den Oğuz Atay’a Türk Öykücülüğünde İroni”, *Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir 2009, s. 153.

¹² Muharrem Kaya, “Oğuz Atay’ın Yapıtlarında Yaşam Öyküsü Unsurları”, *Adam Sanat*, S. 183, Nisan 2001, s. 74-79.

noktasında kendisini bırakır. Bireyin kendi iç dünyasında kendisiyle girdiği çatışma ve yaşadığı tüm olumsuzluklar bireyi intihara bir adım daha yaklaştırır. Fakat bu intihar yaşamdan vazgeçiş değil, topluma ders verıştır. Albert Camus'den de örnek verecek olursak “*Albert Camus için dünya, anlamsız, saçma ve beyhudedir. O'na göre insan her an bir durum içerisinde ve içerisinde olduğu durumun akıl karşısında saçma olduğunun farkındadır. Hayatın monotonluğunu anlayan insan hem kendisinin, hem de başka varlıkların anlamını sorar.*”¹³ Bu sorgulama bireyin zihninde çatışmalara yol açar ve birey toplumla uyumsuzluk yaşar. Çünkü ona göre insan doğar, yaşayabildiğini yaşar ve ölür. Öldükten sonraki aşama belirsizdir.

Sağlığında hiçbir kitabının ikinci baskısı bile yapılmayan yazarın eserleri, öldükten sonra ilgi görür ve defalarca basılır. Yazarın hayatı ve eserleri hakkında birçok çalışma yapılır. Kastamonu'da her yıl Oğuz Atay ödülleri verilir. Mezarı, Edirnekapı Mezarlığı'nda bulunmaktadır.

1.1.3. Eserleri

Roman:

1.1.3.1. Tutunamayanlar

Oğuz Atay'ın 1969 yılında yazmış olduğu ilk romanıdır. Eser yedi yüz sayfayı aştığından basım aşamasında yazar zorluk çeker. Sonra Sinan Yayınları tarafından, birinci cildi 1971'de, ikinci cildi de 1972'de olmak üzere iki cilt halinde yayımlanır. Roman dört bölüm ve yirmi altı alt bölümden oluşur. Tutunamayanlar basıldığı dönemde pek ilgi görmez. Ancak 1970 yılında TRT Roma Ödülü'nü kazanır.

Roman, Turgut Özben etrafında şekillenir. Turgut, gazete haberlerinde arkadaşı Selim'in intihar ettiğini öğrenir. Bunu Selim'e yeterince ilgi göstermediğine bağlar ve Selim'i tanıyan insanlarla bağlantı kurar.

---

¹³Levent Bayraktar, “Albert Camus ve Yunus Emre'de Absurd Kavramı”, *Felsefe Dünyası*, 2000/1, S.: 31, s. 85.

Roman üst kurmaca tekniği kullanılarak yazılmıştır. Türk edebiyatında postmodern anlamda yazılmış ilk roman olarak kabul edilir. “*Atay metnini, bir sonraki romanında da kullanacağı, üç anlatı düzleminden oluşan bir ana yapı planının üzerine oturtur:*

1. *Metnin reel gerçeklik düzlemi: Turgut’un, Selim’in ölüm nedeninin ardına düşüp onun çevresiyle konuştuğu bölümler; Turgut’un yolculuğu ve çerçeve metinler (romanın başındaki açıklamalar ve romanın sonundaki Turgut’un mektubu).*

2. *Roman kişilerinin yazdığı metinler: Şarkılar, açıklamalar, günlük notları, ansiklopedi maddeleri...*

3. *İç dünya düzlemi: Anılar, iç konuşmalar... Ancak bu düzlemler, romanda kesin sınırlarla birbirinden ayrılmış değildir, birçok yerde birbirinin içinde erir.”¹⁴*

Birinci anlatıda Turgut, Selim’i araştırıyor gibi görünür ama aslında kendi gerçekliğiyle yüzleşmeye başlamıştır. İkinci anlatıda Selim’in sürekli değişen ruh hali karşımıza çıkar. Son anlatıda ise Turgut gerçek beni bulur ve bilinmezliğe karışır. O bilinmezliğin sonucu hakkındaki yorumlar okuyucuya bırakılır.

Oğuz Atay geleneksel roman kurallarına bu eseriyle başkaldırır. Esere teknik olarak bakıldığında iki önsöz karşımıza çıkar. İlki geleneğe uygun şekilde yazılırken ikincisi tamamen geleneğe aykırıdır. Bundaki amaç önsözlerin gereksiz olduğunun gösterilmesidir. Yazar eserini yazmaya devam ederken bazı bölümlerde dilbilgisi kurallarından da uzaklaşır. Kelime arası boşlukların, noktalama işaretlerinin gereksizliğini vurgular. O, eserini özgürce kurallara bağlı kalmadan yazmayı tercih etmiştir. Eserin dili baştan sona ironiyle doludur ve eserde kaleme alınan anlatıların gerçeklik payı bilinmez.

Selim’in korkularından biri, sürekli elinde silahıyla odasına gelip ona ateş etmek isteyen bir adamın olması, aslında toplumun onu baskısı altına almak istemesidir. Selim, Selim olarak kalamamaktansa toplumun silahı yerine kendi

---

¹⁴ Yıldız Ecevit: “Ben Buradayım...” Oğuz Atay’ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, s.237.

silahının tetiğini çeker. Topluma göre yaşamak Selim'e göre değildir. Turgut bu noktadan sonra devreye girer. Tamamen topluma ayak uyduran Turgut, aslında gerçek olanın bireyin iç dünyası olduğunu anlar. Selim artık yoktur ama onu yaşatması gereken biri vardır, bu da Turgut'tur. Turgut, Selim'i araştırdıkça Selim olur. Aslında zaten Selim de Olric gibi Turgut'un zihnindedir. İki türlü yaşantı vardır: Ya Selim olup kendini yaşamalı ya da Turgut olup hayatın sıradanlığı altında boğulmalı. Bu iki çelişki arasında kalan Turgut romanın sonunda Olric'i de yanına alarak yok olmayı tercih eder.

1.1.3.2. Tehlikeli Oyunlar

Yazarın ikinci romanı olan 'Tehlikeli Oyunlar'ı 1971 yılında yazmaya başlar 1973 yılında yayımlar. Eserin kahramanı Hikmet Benol'dur. İçerik olarak eser Tutunamayanlar'ın devamı niteliğindedir. Hikmet insanlarla uyum sorunu yaşar ve kendi dünyasına çekilir. Orada zihninde oyunlar yazarak hayata tutunmaya çalışır. Ama Tutunamayanlar'ın karakterleri gibi hayata karşı mücadele veremez ve kendini balkondan aşağı bırakır.

Hikmet'in insanlara karşı tahammülü son evreye ulaştığında kendini gecekonduya kapatır. Orada Albay Hüsamettin karakterini oluşturur. Albay, Hikmet'in en yakın arkadaşı olur. O, eşi Sevgi'den ve etrafındaki herkesten bıkmıştır. Bu yüzden oyunlarını rahatça yazıp oynayabileceği bir yere kapanmıştır. Gerçek hayatta her şeyde başarısız olan kişi, yazdığı oyunlarında da başarısız olur. Kendinden birçok karakter yaratır ama bu karakterlerle bile hep bir kavga halinde olur.

Hikmet, Sevgi'den ayrıldıktan sonra Bilge'ye âşık olur ama ilişkileri devam etmez. Çünkü Bilge, adı gibi bilinçli bir karakterdir. Hikmet ise kurmaca dünyasında yaşar. Bu yüzden anlaşamazlar. Eserde Hristiyanlık'a da değinilmiştir. "*Hikmet'in kendini dış dünyadan soyutlayıp sığındığı sembolik gecekondu ortamında birlikte yaşadığı kişiler: Albay Hüsamettin Tambay, Nurhayatİyicel, romandaki teslisin yani 'kutsal üçleme'nin iki ayağını oluştururlar; üçüncü ayak ise Hikmet'in kendisidir.(...) Hüsamettin Tambay mitik kutsal üçleme simgeselinin tanrısıdır.*

Nurhayat İyicel ise Meryem Ana'yı çağırıştırır. Hikmet'te İsa'yı simgeler."¹⁵ Albay, Hikmet'in zihninde vardır, gerçek hayatta yoktur. Hikmet'in yol göstericisidir ve birlikte oyunlar yazarlar. Nurhayat ise dul kadın olarak Hikmet'in oyununda yer alır. Hepsi aynı apartman dairesinde yaşar. Gerçek hayatta kendisine kötü davranan herkesten intikamını oyunlarıyla almaya çalışır.

Eserin sonunda Hikmet artık yorulur ve herkesle vedalaşmak için akşam yemeği verir. Bu akşam yemeğine Bilge hariç herkesi çağırır. Sonrasında intihar eder. Bu intihar ediş Hikmet'in gerçek dünyadan kurtuluşu kendi özüne dönüşü olur.

1.1.3.3. Bir Bilim Adamının Romanı

Oğuz Atay bu eserinde İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi Profesörü olan hocası Mustafa İnan'ın hayatını anlatır. Edebiyatımızdaki ilk biyografik romandır. Oğuz Atay'a bu eser TÜBİTAK tarafından yazdırılır. Bundaki amaç genç nesilleri bilim insanı olmaya özendirmektir. Belgelere ve gerçeklere dayanan bir roman olan '*Bir Bilim Adamının Romanı*'nda da "*Oğuz Atay, esere kendi kişiliğinden bir şeyler katmayı ihmal etmemiştir. Bunlardan ilki, daha önceki eserlerinde arka planda yer alan Doğu-Batı çatışmasıdır. Mustafa İnan'ın kişiliğinden yola çıkılarak Doğu-Batı meselesi ele alınmıştır.*"¹⁶ Çünkü gerçek karakter taşrada doğup büyümüştür ve 1971 yılında kendisine TÜBİTAK tarafından Hizmet Ödülü verilmiştir.

Oğuz Atay'ın eserlerine toplu olarak baktığımızda kişileri genellikle uyumsuz kişilerdir. Bu kişiler kendileriyle ve toplumla sürekli çatışma halinde olurlar ve çoğunlukla sonları intiharla biter. Eserin yazılış amacı genç nesilleri bilime özendirmek olduğundan dolayı yazarın bu romanı diğer eserleriyle çatışır. Roman iki bölümden oluşur. İlk bölümde Mustafa İnan'ın çocukluk yılları ve eğitim süreci, ikinci bölümde ise üniversite hocalığından ölümüne kadar geçen süreç anlatılır. Yazar bu eseri yazarken kendi çizgisinin dışına çıkmaya çalıştığında Mustafa İnan'ın

---

¹⁵ Yıldız Ecevit, Ben Buradayım, s. 347.

¹⁶Yunus Şahin , "Varoluşçuluk ve Bireyselleşme Bağlamında Oğuz Atay'ın Eserlerinin İncelenmesi", *Doktora Tezi*, İstanbul, 2014, s. 20.

eşi Jale İnan buna engel olur. Mustafa İnan iç dünyasında tutunamayan iken gerçek yaşamında tutunan bir karakterdir. Yazarın kendi çizgisinin dışına çıkmadığı kısım en önemli kısımdır. Fakat eser basıldıktan sonra Atay bu eserini beğenmediğini de dile getirir.

1.1.3.4. Eylembilim

Eylembilim, yazarın bitirmeden hayata veda ettiği son eseridir. Bu eserden, 1976 yılında ‘Günlük’te bahseder. Romanın son 74 sayfasına 1998 yılında ulaşılır. Eser, üniversitede profesör olan Server Gözbudak’ın etrafında şekillenir. 1960 ve 1970 yılları arasında üniversite öğrencileri arasındaki olayları ele alan yazarın bu eseri diğerlerinden biraz farklılık gösterir. Ama eserin içeriğinde Server Gözbudak tarafsızlığı savunurken iç dünyasında kendisiyle mücadele eder. Erginleşme sürecini tamamlamaya çalışır. Üniversitedeki olaylar eyleme dönüşünce o yine de bilim yapmak ister.

Yazar Server üzerinden üniversitelerdeki yanlış giden gidişatı eleştirme fırsatı bulur. Sağ ve sol davası arasında sıkışan aydın, kendisine doğru bildiği yolu, yani bilim yolunu sunar.

Öykü:

1.1.3.5. Korkuyu Beklerken

Yazarın tek hikâye kitabı olan Korkuyu Beklerken; Beyaz Mantolu Adam, Unutulan, Korkuyu Beklerken, Bir Mektup, Ne Evet Ne Hayır, Tahta At, Babama Mektup, Demiryolu Hikâyecileri- Bir Rüya olmak üzere sekiz öyküden oluşur. Atay, eserlerinde bireyin toplumla olan uyumsuzluğu, kendine ve topluma yabancılaşması, düş kırıklıkları, yalnızlık gibi konuları işlemiştir ve genellikle kişilerin bir adları yoktur.

'Beyaz Mantolu Adam' adlı öyküsünde bireyin toplumla olan uyumsuzluğunu açık bir şekilde ifade etmiştir. Beyaz renkte olan kadın mantosu giyinen kişi toplumun çeşitli baskılarına maruz kalır ve öykünün sonunda kendini denizin derinliğine teslim eder. Adam öykü boyunca hiç konuşmaz ve kendisine yapılan

davranışlara ve söylenen sözlere hep tepkisiz kalır. Toplum onu kendi çıkarları doğrultusunda kullanırken bile onlarla konuşmaz. Cansız manken gibi vitrinde sergilendiği zaman dahi davranış olarak tepkisiz kalır. O, topluma olan başkaldırısını kadın mantosu giyerek gösterir. Toplumun arasına karışır ama yalnızlığından sıyrılamaz. Toplumla iç dünyası arasında sıkışıp kaldığından intihar eder.

‘Unutulan’, kitabın ikinci öyküsüdür. Bu öykü kadın karakterin etrafında şekillenir ve ismi yoktur. Kadın kocasıyla tartışıp evden çıkar ve eve döndüğünde kocasını evde bulamaz. Tavan arasına çıktığı bir gün eski resimlerle ve eski eşyalarıyla karşılaşır. Feneri biraz daha ileriye yönelttiğinde yerde yatan cesedi fark eder. Yanına yaklaştığında soğukkanlılıkla o gün kocasıyla yaşadığı tartışma aklından geçer ve iç hesaplaşması başlar. Kocasının kendisini unutup unutmadığını anlamak için beynine baktığı zaman böceklerin beynini yediğini fark eder. Daha sonra yeni kocasının kendisine seslenmesiyle öykü biter.

‘Korkuyu Beklerken’ adlı üçüncü öyküsünde kahramanımız yine isimlidir. Herkesten uzakta yaşamayı tercih etmiştir. Bir akşam evine dönerken önce sokak köpeklerinden korkar ve kendi alanına girdiği zaman huzur bulur ama bu huzur uzun sürmez. Evine gizli bir örgüt tarafından gönderilen isimsiz bir tehdit mektubu bulur. Bu mektupla tüm düzeni alt üst olur. Kendisini evine kapatır, hatta açıktan ölme noktasına gelir ama yine de dışarı çıkmaya cesaret edemez. Kafasında yaşadığı sancı son bulsun diye evi yakmaya karar verir ama kendisine mektubu gönderen tarikatın yakalandığını öğrenir. Bilinçaltındaki korkuların ortaya çıkması tüm hayatını etkilediği için sosyal yaşama karışmayı denemesine rağmen beceremez. Kendisi de bir gün evlere tehdit mesajları gönderir ama insanların normal yaşantılarına devam ettiklerini görür ve iç hesaplaşmaya gider. Öykünün sonunda kendi kendini karakola şikâyet eder.

Kitabın dördüncü öyküsü ‘Bir Mektup’ur. Mektubu yazan kişi kendisinden, köpeğinden ve birlikte olduğu kadından bahseder. Kişi şizofreni duygular taşır ve bir kimlik arayışı içindedir. Birey sürekli özür diler ve bu bireyin öz güven eksikliğinin olduğunu gösterir. Kişi modern dünyaya ayak uyduramaz ve kendini toplum baskısı altında hisseder. O yüzden yazdığı mektupta iç dünyasına dair olan çalkantıları ifade

eder. Mektubunu yazarken kalemını özgür bırakır ama yine de o toplumsal baskı sezilir. Bu yüzden yazdığı mektubu dahi gönderemez.

Kitabın beşinci öyküsü ‘Ne Evet Ne Hayır’dır. Öyküde, adından da anlaşıldığı gibi, bir belirsizlik söz konusudur. Hikâyenin kahramanı Dr. Akın Korkmaz önce farklı işlerde çalışır, sonra bir gazetenin gönül postası köşesinde çalışma hayatına devam eder. Orada insanların dertlerini dinler ve çözüm arar. M.C. adında genç bir çocuk bir kadına âşık olur, gazetenin köşesine mektup yazıp gönderir ama kadından ne evet ne hayır cevabını alır. Doktor ’da âşık olan bu gencin tutumunu ironik bir dille eleştirir. Genç 24 yaşında olmasına rağmen saçları tamamen beyazlamıştır ve öykü sonunda cezaevine düşmüştür.

‘Tahta At’ kitabın altıncı öyküsüdür. Yazar bu öyküsünde kahramanların adlarını belirtmiştir. Başkahramanımız Tuğrul Tuzcuoğlu’dur. Tatil kasabasında yaşayan bir aydındır. Yaşadığı kasabaya tahta at yapılmasını isterler ve Tuğrul buna karşı çıkar. Çünkü tahta atın yapılması ona göre batıya özentidir. O kendi kültürünün yaşatılmasını ister. Bu öyküde Homeros’un İlyada destanına göndermeler mevcuttur. *“Öncelikle tahta atın yapılacağı yer, tarihi birliktelik bakımından, aynı yerdir. Tuğrul, tüm yolları denemesine rağmen başarıya ulaşamayınca tıpkı Odysseus gibi atın içine gizlenir ve amacına ulaşır.”*¹⁷ Tahta atın sergileneceği gün Tuğrul atın içine gizlenir, tören başladığı esnada atın içinden çıkarak elindeki av tüfeğini atı yapanlara doğrultur. Burada yoğun bir şekilde birey-toplum çatışmasıyla karşılaşırız. Aynı zamanda karakter yazarın diğer yapıtlarındaki kahramanlar gibi pasif değil baskındır. Başkaldırısını eyleme dönüştürmüştür.

Kitabın yedinci öyküsü ‘Babama Mektup’ta orta yaşlarda bir adamın babasına karşı olan hisleri ve düşüncelerinden oluşur. Bu öyküde yazara ait izler de buluruz. Mektubu yazan şahıs babasını iki yıl önce kaybetmiştir ve yaşı ilerledikçe babasına benzediğini fark etmiştir. Yıllar önce babası olmasaydı kendisinin daha farklı biri olabileceğini düşünürken babası öldükten iki yıl sonra eksikliğin kendisinde

---

¹⁷ Yunus Şahin, a.g.m., s.24.

olduğunu anlar. Öyküde; baba-oğul çatışması, iç çatışma ve bireyin bastırıldığı duygular ağır basar.

Kitabın son öyküsü ‘Demiryolu Hikâyecileri- Bir Rüya’dır. Öykü büyük şehirlerden uzak dağ başı kasabasında yer alan bir tren istasyonunda geçer. Öykü anlatıcısı, bir Yahudi ve genç bir kadın, yazdıkları öyküleri istasyonda bulunan yolculara satarak yaşamlarına devam ederler. Yahudi ölünce genç kadın da istasyonu terk eder. Öykünün başkişisi yalnız kalır ve satamadığı halde öykü yazmaya devam eder. İstasyon şefi öykücüler üzerinde baskın otorite kurmaya çalışır ve öykülerden birer örnek olarak saklar. Öyküde ağırlıklı olarak bireyin uyumsuzluğu, toplumun yabancılaşması işlenir.

Oyun:

1.1.3.6. Oyunlarla Yaşayanlar

Oğuz Atay’ın 1985 yılında okuyucuya sunduğu tek oyunudur. Tutunamayanlar ve Tehlikeli Oyunlar gibi bu eserinde de tutunamayan kişiler karşımıza çıkar. Oyunda hayatın nerede başladığı ve nerede bittiği belli değildir. Aynı zamanda Selim ve Turgut da oyunun içinde yer alır. Oyun kahramanı, Tehlikeli Oyunlar’ın Hikmet’i gibi, küçük burjuva aydınıdır.

Oyunun başkahramanı Coşkun Ermiş yazarın diğer kişileri gibi tutunamayandır. Başladığı her işi eksik bırakmıştır. Umutsuz küçük burjuva aydını olan Coşkun’un kalbi oyunun sonunda daha fazla dayanamaz ve sahnede gerçekten ölür. Coşkun oyun yazarken eşi Cemile dışındaki herkesi oyununa dâhil eder. Cemile gerçek hayatı temsil eder. Terzilik yaparak hayatta kalma mücadelesi verir ve hepsinden önemlisi toplumsal değerlerin vazgeçilmez kuralı olan evlilik kurumuna inanarak Coşkun’la evlenmiştir. Her fırsatta gerçekleri Coşkun’un yüzüne çarparak Coşkun’un nefretini kazanmıştır. Coşkun oynadığı her oyunu ciddiye alır ve acı çeker. Hasip Akgül, Oyunlarla Yaşayanlar’da oynanan oyunları şu şekilde açıklar:

“1- Soyut yaşam oyunları,

2- Başka kişilerin kimliklerine bürünerek "mı" yapmak,

3- *Oyunlar tamamlanamıyor, yarıda kalıyor,*

4- *Oyunlar günlük yaşama bir ara veriş, bir dinlenme-soluklanma, günlük yaşamın estetize edilmiş halidir.*¹⁸

Saadet Nine sürekli geçmişini oynayarak geçmişe olan özlemini yansıtır. Coşkun ise gerçek yaşamdan sıyrılmak için sürekli kurguladığı oyunların içinde yaşar. Ümit, Coşkun'un oğludur. Saffet ve Coşkun'un yazdığı her oyunda yer alır. Cemile ise Coşkun'un oyunlarına sürekli karşı çıkar ve gerçek hayata dönmesini ister. Bu yüzden mutsuz bir evlilikleri vardır.

Coşkun da Tutunamayanlar'ın Selim'i gibi gülünç olmaktan korkar, Tehlikeli Oyunlar'ın Hikmet'i gibi neden evlendiğini sorgular.

Günlük

1.1.3.7. Günlük

Oğuz Atay 1970 yılında günlük tutmaya başlamıştır. 1977 yılında ölümüne yakın günlük yazmayı bırakır. Günlük daha çok çalışma defteri gibidir. Yazdığı ve yazmayı düşündüğü eserleri hakkında notlar mevcuttur. Tutunamayanlar romanına eleştirilenlerin yorum yapmamasına karşılık sitemini dile getirmiş ve Oyunlarla Yaşayanlar ile Tehlikeli Oyunlar'a da değinmiştir. Yazmayı planladığı ama ömrünün yetmediği Türkiye'nin Ruhu adlı projesinden de bahseder.

---

¹⁸ Hasip Akgül, Oğuz Atay'ın Yaşam Oyunu, Akış Yay. İstanbul 1996.

1.2. Alain Robbe-Grillet'in Hayatı-Edebi Kişiliği-Eserleri

1.2.1. Alain Robbe-Grillet'nin Hayatı

Alain Robbe-Grillet 18 Ağustos 1922 yılında Fransa'nın Brest şehrinde, mühendis ve bilim adamlarından oluşan bir ailede doğar. Brest, Buffon ve St. Louis liselerinde eğitim görür. 1944 yılında Ziraat Mühendisliği eğitimi alır ve bir süre Afrika ve Antiller'de yaşar. 1945-49 yılları arasında Paris'te Ulusal İstatistik Enstitüsü'nde, Fas, Fransız Ginesi, Martinik ve Batı Hint Adaları'nda tarım uzmanı olarak çalışır. 1949-51'de Sömürge Meyve ve Ürünleri Enstitüsü'nde görev yapar. İkinci Dünya Savaşı esnasında Alman tank fabrikasında çalışır.

Robbe-Grillet aynı zamanda senarist, yazar ve yönetmendir. Senaryo yazmanın yanında, üç filmde oyunculuk ve bazı filmlere yönetmenlik de yapar. Yazarın birçok filmlerinde de bu tarz senaryolara rastlarız. Gerçek ve düş, rüyalar, fantezi, imge hareketliliği, kâbuslar filmlerinde yer alır. Yazarın sıra dışı yaşam biçiminin sanatına da yansıdığını görebilmekteyiz.

1955-80 yılları arasında ise edebiyat danışmanı olarak Minuit yayınevinde çalışır. 1966-68 yılları arasında da Fransız dilinin yayılmasından sorumlu Yüksek Komite üyeliğinde bulunur. "Yeni Roman" akımının öncüleri arasında yer alan yazar, 20 yıl kadar New York, Washington ve Brüksel üniversitelerinde "Yeni Roman" üstüne dersler verir. 2004 yılında Fransız Akademisi'ne seçilir. 28 Şubat 2008 yılında kalp krizi geçirerek hayatını kaybeder.

1.2.2. Alain Robbe-Grillet'nin Edebi Kişiliği

Yazar, kendisinin bir roman kuramcısı olmadığını, sadece roman üzerine bir araştırma yaptığını savunur. "*Yeni romancıların tümü yapıtlarında içerik ve biçim açısından sergiledikleri tutucu yaklaşım ve geleneksel romana karşı aldıkları devrimci tutum yüzünden geçmişin kökünü kazımakla suçlanmışlar.*"¹⁹ Geleneksel roman, kahramanını belli kalıplarla şekillendirip yüceltirken, Yeni Roman, kahraman yerine insanı önemser. Bu yüzden bu tarzda yazılmış eserler kimliksiz insanlarla

---

¹⁹ Nazik Göktaş, "AlainRobbe-Grillet'de Roman Estetiği", *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2005,s. 4.

doludur. Nesnelerin geometrik şekilleri, bireylerin psikolojisini ve iç dünyasını yansıtır. “*Roman üzerindeki çağdaş ve kimi postmoderne yatkın yazılarını “Yeni Roman İçin” adıyla toplamıştır.*”²⁰

Robbe-Grillet, ilk romanı “Kralın Katili”ni 1949 yılında yazar ancak yayımlayamaz. Romanın içeriğinden dolayı basımının yapılması reddedilir ve 1978 yılında başka bir yayınevi tarafından basılır.

1953’te yayımlanan ilk romanı olan “Silgiler”i “Yeni Roman” akımına uygun biçimde yazar. Böylece çıkarmış olduğu ilk romanıyla Modern ve Klasik roman kurallarına karşı çıkar. Romanda süre 24 saattir. Kasabaya bir cinayet araştırması için gelen kahraman araştırmalar sonucu katilin kendisi olduğunu tespit eder ve sürekli silgi satın alır. Aradığı silgiyi bir türlü bulamaz. Çünkü hiçbiri çocukluk anılarını silemez. Bu eseri ona 1954 yılında “Fénéon Ödülü”nü kazandırır. Tanju İnal, “Silgiler” romanı ve “Kral Oedip” üzerine yazmış olduğu makalede şöyle bir tespitte bulunmuştur: “*Bazı eleştirmenlerin ilk polisiye roman olarak kabul ettikleri Sophocles’in “Kral Oedip” romanına içerik ve biçim açısından yeniden yazılmış halidir.*”²¹ “Silgiler” romanı Robbe-Grillet’in “Yeni Roman” akımı çerçevesinde polisiye tarzda kaleme almış olduğu bir eseridir. Polisiye tarzda olması ve kişinin bilinçsizce babasını öldürmesinden hareketle iki eserin benzer olduğu görüşündedir. Bu yüzden “Silgiler” romanını “Kral Oedip”in yeniden yazılmış hali olarak kabul eder. Çünkü “Silgiler”in Wallas’ı cinayeti çözmek için görevlendirilir ve sonunda cinayeti kendisi işler. “Röntgeni” romanıyla da 1955 yılında Fransa’da “Eleştirmenler Ödülü”nü alır.

Eserlerinde uzun betimlemelere, kelime oyunlarına da yer veren Alain Robbe-Grillet, insanla nesne arasında sıkı bir ilişki kurar ve insanı nesnelere bağdaştırır. “Kıskançlık” adlı eserinde ‘kıskançlık’ kelimesini iki anlama gelecek şekilde kullanır. Hem duygu olan kıskançlığı hem de perde aralığından görünen dar alanı ifade eder. “*Anlatıcı, diğerleri tarafından görülmediği halde, sıkıntıları,*

---

²⁰ Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı 5. Cilt, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.

²¹ Tanju İnal, “L’Axe de la Narration dans Les Gommages d’Alain Robbe-Grillet et dans Oedipe Roi de Sophoclell”, *FDE Yazın ve Dilbilim Araştırmalar Dergisi*, Ankara 1983, S. 11, s. 97-106.

saplantıları, imgelemi ile her şeyi, herkesi görebilen merkezi bir kişi durumundadır."²² Eserin ikinci anlamındaki gibi kişi içeriden baktığında olan biteni anlarken, perdenin dışında kalanlar neler olup bittiğini anlayamaz.

İnsanda var olan duyguyu nesneye giydirerek gerçekliği ortaya koyar. Yazarın eserlerinde olayların geçtiği mekânlar genel olarak kısıtlıdır, olaylara yorum getirmez, sınırlı bir şekilde akışına bırakır. Ancak olayların gerçekliği okurun kafasında devam eder. Gerçekler okuma eylemi olduğu için basit okurların dünyasına hitap etmez. Nesnelere getirdiği betimlemeler insanların ruh hallerinin yansımalarıdır. Romanlarının sonlarına doğru, olaylar tekrar başa sarar. Bu başa sarmaların romanın bitişi mi, başlangıcı mı olduğuna okuyucu karar verir. Eserlerinde çoğu zaman gerçek ile düş iç içe olduğu için olaylar arasında kopukluklar olur.

Eserlerinde, öykü içinde başka bir öykü anlatımı yer alır. Bunu yaparken okuyucunun gerçek öyküyü yakalaması zorlaşır. Birçok olay içerisinde başka küçük olaylar yer alır. "Yeni Roman" anlayışının romanlara getirmiş olduğu bir yeniliktir. Yazarın eserlerinde vazgeçilmezleri arasında betimlemeler yer alır. Bu betimlemeler uzun uzadıya yapılır ve her betimleme başka bir betimlemeyi doğurur. Böylece okurun kafasında olay ve kişi arka plana atılır. Çünkü romanlarında geçen kahramanlar hareketsiz, kimliksiz ya da sadece isimlerinin baş harfleri olan önemsiz, sıradan kişilerdir. Aynı zamanda saplantılı tiplerdir. Bu tipleri anlayabilmek için nesne hareketliliğinin iyi takip edilmesi gerekir. Eserlerinde net bir zaman söz konusu değildir. Kişinin içinde yaşadığı zaman bazen o andaki olan zamandan farklı olabilmektedir. Dün ve yarın iç içe geçebilir. İçinde bulunulan zaman şimdiki zaman iken, başkişi geçmişte ya da yarında olabilmektedir. Bazen de olaylar yirmi dört saat içerisinde geçer ve bu eserin sonunda anlaşılır.

1962 yılında yayımlanan "Enstantaneler" adlı eserinde yazar, Gustave Moreau adlı ressamın çalışmalarına atıflar yapar. "*öykünün soğukkanlı bir biçimde anlatılan erotik sahnesi cinsel şiddetle doludur ve bu tarz sahneler yazarın daha*

---

²² Nazik Göktaş, "a.g.m.", s. 8.

sonraki çalışmalarında sık sık yineleneyecektir."²³ Erotizm ve şiddet hem edebi yapıtlarında hem de sinema yapıtlarınca bolca yer alır "Barthes'ı Niçin Seviyorum?" adlı eserinde 25 yıllık Fransız denemeci, eleştirmen ve göstergebilimci Roland Barthes'ı bir edebiyatçı olarak "niçin?" sevdiğini anlatır.

Yazarın İstanbul'da çekilen "Ölümsüz" adlı filmi, 1960'lı yılların İstanbul belgeseli gibidir. Sinema yapıtları "Yeni Roman"ın görselliğe aktarılmış şeklidir. Ses ve ışık gibi unsurların romanlarda eksik kaldığını savunur. Bundan dolayı romanlarındaki ve filmlerindeki kurgular genellikle aynıdır.

Nesne; romanlarında olduğu gibi, filmlerinde de kişilerin yerini alarak yapıtlarının merkezi konumunda olur. Psikolojik ve ideolojik öğeleri romanlarının dışında tutarak, olay örgüsünü basite indirger. Sinemayla ilgilendiği dönemlerde postmodernizmi sinemaya taşıyan yazarın filmlerinin merkezinde, rüyalar ve psikanalizler yer alır. Romanlarında olduğu gibi filmlerindeki kahramanlar da saplantılıdır. Bu saplantının yanında, kalıpların dışında yaşayan, toplum tarafından anlaşılamayan tipler olarak karşımıza çıkar. Ayrıca eserlerinde yaptığı gibi, filmlerinde de yinelemelere yer verir. Filmlerin sonuna doğru olaylar başa sarar. Trajedilere yer verilmeyip, olaylar aza indirgenmeye çalışılır.

Yazar kalemini kısmadan rahat bırakır. Okurun dünyasındaki kalıplaşmış düşünceleri, yasakları ve ön yargıları yıkarak özgürlüğüne kavuşturur. Dar kalıplar arasına sıkışan duygular ve isteklerin aktarımını sanatına özgürce uygular.

2005 yılında İstanbul'a gelen yazar, 24. İstanbul Uluslararası Film Festivali'nde "Yaşam Boyu Başarı Ödülü"nü alır.

1.2.3. Alain Robbe-Grillet'nin İncelenecek Eserleri

Romanları:

---

²³ "Sine Romanın Yaratıcısı İstanbul'da", www.kitapgazetesi.com

1.2.3.1. Silgiler (Les Gommés)

Yazar bu eserini 1953 yılında yayımlamıştır. ‘Yeni Roman’ın ilk izleri bu eserinde yer alır. Eser öndeyiş ve son deyiş dışında beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler de kendi içinde bölümlere ayrılmaktadır. Birinci ve ikinci bölüm, altı alt bölümden; üçüncü bölüm beş alt bölümden; dördüncü bölüm, yedi alt bölümden; beşinci bölüm ise altı alt bölümden oluşur.

Yapıtın başkişisi Wallas’tır. Wallas bir cinayeti araştırmak için bulunduğu şehirden başka bir şehre gider. Olayın geçtiği yer ve zaman kesin bir şekilde belirtilmemiştir. Wallas olayı çözmeye yaklaştığında geçen zamanın bir gün olduğu anlaşılır.

Wallas dedektif olarak cinayeti çözmeye çalışır ama ortada profesörün cesedi yoktur. Kişi geceyi geçirmek için kaydı olmayan bir kahvenin odasını kiralar. Aslında böyle bir oda yoktur. Çünkü Wallas, çok küçükken cinayetin işlendiği yerde yaşamıştır. Gece olup odasına çekildiğinde çocukluğu aklına gelir. O oda Wallas’ın çocukluğudur. Cinayet hakkında araştırmalar yaparken bir yandan da aradığı bir silgi çeşidi de vardır. Bu silgi onun silmek istediği bazı anlar ve mekânlardır. Öldürülen Profesör Wallas’ın anlaşılamadığı babasıdır.

Romanın sonlarına doğru Wallas cinayeti çözüme kavuşturmak için profesörün evine gider ve onu öldürür. Böylece ortada bir ceset olmuş olur ve roman son bulur.

1.2.3.2. Röntgenci (Le Voyeur)

Alain Robbe-Grillet’in 1955 yılında okuyucuyla buluşturduğu Röntgenci adlı eseri ‘Yeni Roman’ anlayışıyla kaleme aldığı eserlerinden birisidir. Mathias seyyar saat satıcısıdır. Evlerin görünüşlerinden hangi eve hangi saati satacağını iyi bilir. Saat satmak için doğduğu adaya gider ve cinayet işler. Yeni Roman anlayışından dolayı kişilik analizi okuyucuya detaylı bir şekilde aktarılmamıştır. Bu yüzden Mathias’ın cinayeti neden işlediğini de bilemeyiz. Çünkü romanda anlatılan net bir öykü yoktur. Olay okuyucudan gizlenmiştir.

Mathias 13 yaşındaki çoban kızın cinayetinden kendini sorumlu görmek istemez. Cinayeti işlediği çukurun başına gider ve oradaki ipuçlarını yok etmeye çalışır. Cinayeti başkasının işlediğine de kendini inandırmak ister. Zaten ada halkı da işlenen cinayetten rahatsız değildir. Onlara göre küçük kız zaten günahkâr olduğu için ölmesi gerekiyordu. Neden günahkâr olduğunun ise bir yanıtı yoktur.

Kişi cinayetin işlendiği yere cinayeti çözmek için gider ve kendi içtiği sigara izmaritiyle orada karşılaşır. O izmarite ait sigaranın sadece kendisinde olduğunun bilincindedir. Yine de cinayeti kendisinin işlediğini kabul etmek istemez. Zihninde cinayeti başkasının işlediğini canlandırır.

Kitapta zaman unsuruna baktığımızda gelişen olaylar sanki uzun bir zaman diliminde gerçekleşmiş hissini okuyucuda uyandırır da sadece birkaç saat içinde her şey gerçekleşir. Zaten romanın kahramanı da saat satıcısıdır ve saat, bulunulan zamanı gösterir. Geçmiş ya da geleceği değil, yaşanan anı gösterir.

1.2.3.3. Kıskançlık (La Jalousie)

Yazar; ‘Yeni Roman’ı en iyi şekilde uyguladığı eserlerinden biri olan ‘Kıskançlık’ı 1957 yılında yayımlar. Roman kişileri olan A., kocası ve Franck adı belirtilmeyen bir sömürge ülkesinde yaşamaktadırlar. Zaman belirsizdir.

Yazar bu eserinde okuyucuya her şeyi A.’nın kocasının bakış açısıyla aktarır. A. evli olan Franck’la sürekli muhabbet içindedir. A.’nın kocası roman boyunca ikisini sadece gözetler. Huzursuzluğunu ve gerginliğini sadece nesnelere üzerinde okuyucu sezer. Kıskanç eş aldatılıp aldatılmadığından roman boyunca emin olamaz.

Yeni Roman anlayışla yazılan bir eser olduğu için A.’nın tam adı okuyucuya verilmemiştir. Çünkü kişiden önce nesne ön plandadır. Nesne kişiler hakkında okuyucuya ipuçları verir.

Romanın tekrar eden kısmı duvarda kalan böceğin izidir. A. duvarda böcek görünce ürker ve A.’nın kocası değil de Franck böceği duvarda ezer. Bu A.’nın kocasının pasifliğini, Franck’in daha aktif olduğunu ve A.’nın bilinçaltını yansıtır.

Roman boyunca A. duvardaki böceği düşünür. Franck eşini sürekli evinde bırakır ve A.'nın yanında vakit geçirir.

Öykü:

1.2.3.4. Enstantaneler (Instantanés)

Orijinal adı 'Instantanes' olan öykü kitabı 1963 yılında okuyucuya sunulmuştur. Eser iki bölümden oluşur:

- I. Tasarlanmış Üç Gösterim: Manken, Vekil, Yanlış Yön, Dönüş Yolu, Sahne ve Kumsal öykülerinden oluşur.
- II. Metropolitan Koridorlarında: Mekanik Merdiven, Yeraltı, Kapı Ardında ve Gizli Oda öykülerinden oluşur.

Hacim olarak oldukça küçük olan bu öykü kitabında kişiler genellikle adsızdır ve nesnelere üzerinden yoğun betimlemeler yapılmıştır. 'Tasarlanmış Üç Gösterim' adını verdiği ilk bölümün ilk öyküsü 'Manken'dir. Bu öyküde kişinin yerini cansız mankenler almıştır. Öykü masanın betimlemesiyle başlar ve mankenlerin vitrinde yer almasına kadar devam eder.

İkinci öykü 'Vekil'dir. Bu öyküde kişiler öğretmen ve öğrencilerdir. Öğretmen öğrencilere kitap okutur ve onu öğrencilere yorumlatır. Kitapta anlatılan bir cinayet vardır ve bu cinayeti işlemeklerine dair iki kardeşin kendilerini ispatlatmaları üzerine kurgulanmıştır.

'Yanlış Yön' adını verdiği üçüncü öyküde adı belirtilmeyen kişi yapılan tasvirlerle okuyucuyu doğanın içine çeker. Kişi ormanda yolunu kaybeder ve aslında gitmek istediği yönü de bilmez. Öykü kişinin kendisini ormanın derinliklerine bırakarak belirsiz bir şekilde son bulur.

Kitabın dördüncü öyküsü olan 'Dönüş Yolu'nda, iki arkadaşın adı belirtilmeyen bir adada yaptıkları yolculuktan bahsedilmiştir. Bu iki arkadaşın yaptığı sessiz yolculuğu ilk konuşan 'Franz' bozar. Öykü kitabında adı belirtilen tek kişi 'Franz'dır.

Beşinci öykü olan ‘Sahne’de başkişinin yapılan betimlemeden bir erkek olduğunu anlarız. Erkeğin sahnede seyircilere sırtı dönüktür. Onlara bir şeyler anlatmak için yüzünü döner ve cümlesi hep yarım kalır. Seyirci kişinin sesini net duymak için ona baskı yapsa da öykü tamamlanmamış ve “*Şimdi, burada, yaşıyorum, daha...*”²⁴ sözleriyle sona ermiştir.

İlk bölümün son öyküsü olan ‘Kumsal’da adı belirtilmeyen üç küçük çocuğun sahil boyunca yaptıkları yolculuktan bahsedilmiştir.

‘Metropolitan Koridorlarında’ adını verdiği ikinci bölümün ilk öyküsü ‘Mekanik Merdiven’dir. Bu öyküde kişilerin adları yine belirtilmemiştir. Anlatıcı merdiven basamaklarının etrafındaki insanları gözlemler. Özellikle gazete okuyan bir adam, yorgun yüzlü bir kadın ve on yaşındaki çocuk üzerine yoğunlaşır.

İkinci öyküsü ‘Yeraltı’dır. Anlatıcı bu öyküde yolcuları gözlemleyerek varmak istedikleri noktayı anlamaya çalışır. Bazı yolcuların varmak istedikleri noktalar belliyken bazı yolcuların varış noktaları belirsizdir.

‘Kapı Ardında’ adını alan üçüncü öyküsünde bir tren istasyonunda tekdüzeleşmiş insanların amaçsız bir şekilde yaşamlarından bahsedilir. Bu insanlar ‘Otomatik kapı(ya)’²⁵ benzetilir.

İkinci bölümün ve kitabın son öyküsü ‘Gizli Oda’dır. Adı belirtilmeyen kişi erkektir ve soğukkanlılıkla bir cinayet işlemiştir. Kadın kurbanını zincire vurarak adım adım ölmesini izler.

Deneme:

1.2.3.5. Yeni Roman

1950’li yıllarda klasik romana karşı yeni bir roman anlayışı şekillenmeye başlar. 1960’lı yıllara doğru Nathalie Sarraute, Alain Robbe-Grillet, Michel Butor,

---

²⁴Robbe-Grillet, Enstantaneler, s. 27.

²⁵Robbe-Grillet, Enstantaneler, s. 41.

Claude Simon, Robert Pinget, Claude Ollier gibi Fransız yazarlar ‘Yeni Roman’ adı altında yazınsal bir akım başlatırlar. Grubun sözcüsü Alain Robbe-Grillet olur.

Klasik roman anlayışında uzun uzun detaylara ve karakterlere önem verilirken ‘Yeni Roman’da kişiler silikleşmiş, nesnelere ön plana çıkmıştır. Alain Robbe-Grillet de bu eserinde yeni bir roman nasıl yazıldığını, nelere dikkat edilmesi gerektiğini vurgular. Nesnelere uzun uzun tasvir edilmesi, zaman algısının yok edilmesi bu anlayışın başlıca ilkelerindedir.

3.2.6. Barthes’i Niçin Seviyorum?

Alain Robbe-Grillet’in deneme türünde kaleme aldığı eseridir. Bu eserini 2001 yılında okuyucuya sunmuştur. Eserde bir önsöz ve dört bölüm bulunmaktadır. Bölümler sırasıyla şu şekildedir: Barthes’i Niçin Seviyorum, Roland Barthes’in Kararı, Bir Barthes Daha, Sevdiklerim Sevmediklerim.

‘Barthes’i Niçin Seviyorum’ adını verdiği metinde Barthes’in kişiliğinden çok sanatçı kimliği üzerinde durmuştur. Onu neden dil ustası ve romancı olarak gördüğünü açıklamıştır.

‘Roland Barthes’in Kararı’ metninde ise yirminci yüzyıl edebiyat eleştirisinde Barthes’in adından söz ettiren romancı kimliğine değinmiştir. Barthes’i “*gerçek romancı*”²⁶ olarak görür.

‘Bir Barthes Daha’ başlığında Barthes’in özel yaşantısından bahsetmiştir. Barthes, sanatçı kimliği dışında kendi bedeniyle barışık değildir. Bu yüzden, seyirci karşısında görüntüsünün olmasından rahatsız olur. Aynı zamanda yazar Barthes’i, Goethe’nin eseri olan “Genç Werther’in Acıları”nı yeniden yazarken hayal eder.

Son başlığı ‘Sevdiklerim, Sevmediklerim’ olan bölümde yazar kendi kişiliği hakkında bilgiler verir.

---

²⁶Robbe-Grillet, Barthes’i Niçin Seviyorum, s. 61.

1.2.4. Alain Robbe-Grillet'nin Diğer Eserleri

Romanları: Un Régicide (Kral'ın Katili-1949), Dans le Labyrinthe (Labirent'te-1959), La Maison de Rendez-vous (Randevuevi-1965), Projet Pour une Révolution à New-York (New York İçin Bir Devrim Planı-1970), Topologie d'une Cité Fantôme (Bir Hayalet Kentin Topolojisi-1975), Souvenirs du Triangle d'Or (Altın Üçgenin Hatıraları-1978), Djinn (Cin-1981), La Reprise (Devam-2001)

Filmografisi: L'Immortelle (Ölümsüz-1963), Trans-Europ-Express(Avrupa Ekspresi-1968), L'homme qui ment (Yalan Söyleyen Adam-1968), Cennet ve Sonrası (L'éden et après-1970), Glissements Progressifs du Plaisir (Zevkte Aşamalı İlerlemeler-1974), Le Jeu avec le feu (Ateşle Oyun-1975), Piège à fourrure Kürk Kapanı-1977), La Belle Captive (Güzel Tutsak-1983), The Blue Villa (Mavi Villa-1995), C'est Gradiva Qui Vous Appelle (Gradiva Sizi Çağırıyor-2006)

Senaryo: L'année dernière à Marienbad (Geçen Yıl Marienbad'da-1961)

II. BÖLÜM

2.1. POSTMODERNİZM'E GENEL BİR BAKIŞ

Postmodernizm ilk olarak 1870²⁷ yılında, bir İngiliz ressam olan Watkins Chapman tarafından kullanılır. Bazı eleştirmenlere göre modernizmin devamı olarak görülürken, bazı eleştirmenler tarafından modernizme tamamen karşıt bir akım olduğu savunulur. Dünyada yaşanan kaotik durum insanları tatmin edemeyince 1945'li yıllarda modernizm eleştirilmeye başlanılır ve postmodernizm edebiyat dünyasına girmeye başlar. İlk olarak 1960 yılında Fransa'da tutulmaya ve 1980 yılında yayılmaya başlar.

Postmodernizmin önemli temsilcileri ise “*Jean-François Lyotard, Ferdinand de Saussure, Henry Le febvre, Jacques Derrida, Guy Debord, Michel Foucault, Julia Kristeva, Jean Baudrillard, Gilles Deleuze ve Richard Rorty gibi isimleri sayabiliriz.*”²⁸ Postmodernizm kavramı günümüzde hala tartışma konusudur. Tam bir anlam açıklaması yapılamamıştır. Bazı eleştirmenlerce modernizm ötesi olarak kabul edilirken bazı eleştirmenler de modernizme karşı doğmuş bir edebi akım olarak kabul edilir. “*Batı'da James Joyce, Franz Kafka, W. Faulkner... gibi romancıların başlattığı modernist akım ile Vladimir Nobakov, Alain Robbe-Grillet gibi yeni romancıların başlattıkları postmodern anlatım teknikleri biraz gecikmeyle de olsa Türk romancıları tarafından uygulanma fırsatı bulur.*”²⁹ Türk Edebiyatı'na 1980 sonrasında yavaş yavaş yerleşmeye başlar.

Postmodernizmde anlatılan olması gerekenler değil, olanlardır. Yazarın okurdan beklentisi eseri anlamlandırmaları değil, esere yeni bir şeyler katmalarıdır. Bu tarz eserler de ortada bir sorun varsa bu sorunlara çözüm önerisi sunulmaz. Sorunlar tartışmaya açık şekilde okuyucunun önüne sunulur. Postmodernizmde çok anlamlılık, metinlerarasılık ve üstkurmacada yer alır. Tek bir anlam üzerinde durulmaz. Bu yüzden çokanlamlılık esastır. Kesin bir anlamı kabul etmeyen bu akımın ilkeleri de yoktur. Her şeyi sorgulama vardır.

---

²⁷Ernst Gellner, Postmodernizm, İslam ve US, (Çev. Bülent Peker), Ümit Yayıncılık, Ankara.s. 43.

²⁸ Yavuz Bayram, “Postmodernizm (Modernizm Ötesi), *Baykara*, Sonbahar, S. 5, Çorum 2007, s. 37-39.

²⁹Ramazan Korkmaz, Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000), 2007, Ankara, s. 496.

Postmodernizmin, “Yeni Roman”la benzerlikleri olduğu gibi farklılıkları da vardır. Bu yüzden Alain Robbe-Grillet’yi kısmen de olsa postmodernizm çerçevesinde değerlendirmek yanlış olmaz. Postmodernizmde olduğu gibi “*Alain Robbe-Grillet, hümanizma üzerine yapılanmış geleneksel insan-odaklı görüşü, romanda bilinçli olarak karşısına alan ilk yazarlardan biridir. Hümanizmanın, tüm evreni insana özgü anlamlarla donatma, ona duygu yükleme eğilimini, antroporfizmi (insan biçimcilik,/insan olmayan varlıkları insanlaştırma) edebiyatın en büyük açmazlarından biri olarak görür.*”³⁰ Büyük yazar insanın artık geleneksel görüşün kalıplarından kurtulması gerektiğini özellikle vurgular. Çünkü insanı anlatmak için doğa yetersiz kalmaktadır. İnsan, insan olduğu için ele alınmalıdır. İnsanı anlamak istiyorsak eğer, insanın nesneye verdiği biçimden yola çıkmak gereklidir. Böylelikle bireyin iç dünyası anlaşılabilir olur. Zaman, mekân ve olayın romanda arka planda kalması yeni anlayışı ve akımı benzer kılar.

Postmodernist biçiminde yazılan eserler, içerisinde tek bir kültürü barındırmaz. Birden çok kültüre değinir. Özellikle “*postmodernizmin dünyası zıtlıkların, çelişkilerin, eklektik yapıların birbirine karıştığı bir dünyadır. Postmodern kültürde toplumun bütünlükçü yapısı ve eş güdümlü bir sistem olduğu, her parçasının birbiriyle ilişkili olduğu düşüncesi terk edilmiştir.*”³¹ Her birey kendisidir, topluma ait olmak zorunda değildir. Onlara göre parça bütünden bağımsızdır. Farklı kültürlerin olması demek her bireyin farklı yaşam biçimini benimsediğini gösterir. Bu yüzden tek bir kültür üzerinde hareketle bireyi anlatmak yetersiz kalır. Bireyin arada kalmışlığı ve buna neden olan sebepler önemlidir.

Tam manasıyla tanımlaması yapılamayan postmodernizm Amerikan edebiyatında da yankı bulur. Amerikan edebiyatında yeni bir edebiyatın ilk izleri ortaya çıktığında bu yeni edebiyat anlayışına bir ad koyulamamıştır. “*Hassan, 1950’lerin yeni Amerikan romanının “kahramanına” dair ayırt edici beş özellik ileri sürer. Bunlar, kahramanın (1) İnsani eylemlerin “şans ve absürdlük” tarafından*

---

³⁰ Yıldız Ecevit, Türk Romanında Postmodernist Açılımlar, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2002, s.64.

³¹ Hakan Aydın, “Eleştirel Aklın Işığında Postmodernizm, Temel Dayanakları ve Eğitim Felsefesi”, Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 2006, S. 1, s. 1-15.

yönetildiğini; (2) Hiçbir ahlâki davranış normunun bulunmadığını; (3) Yabancılaşmanın insani yaşamın durumu olduğunu; (4) İnsani güdülerin “ironi ve çelişki’yle nitelendiğini; (5) İnsani bilginin “sınırlı ve görelî” olduğunu kabul etmesiydi.”³² Bu belirtilen beş maddeye baktığımızda sayılan kavramların postmodernizmle uyuştüğünü görürüz. Absürdün olması, toplumsal değerlerin önemsizleşmesi ve ironi postmodernizmde bolca yer alır. Postmodern roman, geleneksel roman ve modernist romanı estetik açıdan yetersiz bulur. Sanat postmodernistler için bir oyundur. Öykü içinde öykü anlatma ve okuyucuyu oyuna çekme anlayışı vardır. Yazar sürekli araya girip başka öyküler anlatır ve okuyucuya tüm bunların kurmaca olduğu hissettirilir. Bunun temel dayanağı üst kurmacanın olmasıdır. “V. Nabokov, A. Robbe-Grillet, Kurt Vonnegut, John Fowles, Italo Calvino, Thomas Pynchon gibi birbirinden çok farklı yazarları içine alan bu çağdaş akımın kısa bir tanımını yapmak olanaksız.”³³ Berna Moran bu yazarları postmodernist olarak kabul eder. Ama bazı eleştirmenlerin görüşü Alain Robbe-Grillet’in modernist olduğu yönündedir. Çünkü bireyin yabancılaşması ve eşyanın ön planda olması modernizme ait kavramlardır. Alain Robbe-Grillet de bu öğelere yapıtlarında sıkça yer verir. Ayrıca entrika ve gizem postmodernistler için önemlidir. Robbe-Grillet’in eserlerini incelediğimizde bir gizem havası mevcuttur. Bu gizem Robbe-Grillet’yi postmodernizme yaklaştırır. O da Oğuz Atay gibi modernizm ve postmodernizm arasında kalmıştır diyebiliriz, ama Alain Robbe-Grillet’yi öncüsü olduğu Yeni Roman anlayışı çerçevesinde değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Genel olarak postmodernizmi özetleyecek olursak üst kurmaca, çoğulcu anlatım ve metinlerarasılık en temel unsurlarıdır. Metinlerarasılık sadece postmodernizme ait bir kavram olmamakla birlikte, postmodernistler anlatımlarının gizemini ve entrikasını artırmak için metinlerarasılığa başvururlar. Amaç okuru metnin içinde canlı tutmaktır. Yazar yeri geldiğinde okuyucu adına sorular sorar ve bu soruları yanıtlar. Yazar, metni okuyucuyla kurguladığı için okuyucuya bir mesaj

---

32 Nially Lucy, Postmodern Edebiyat Kuramı Giriş, (Çev. Aslıhan Aksoy), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 127.

33 Berna Moran, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 198.

gönderme de yoktur. Yazar kimi zaman metnini eksik bırakır ve okuyucunun aktif olabilmesi için metnin okuyucunun tamamlamasını bekler.

2.2. MODERNİZM

17. yy'da Avrupa'da teknoloji ilerledikçe insan gereksinimleri de değişmeye başlamıştır. Aydınlanma ve akılcılık çağı başlayınca edebiyat dünyasında da yankılanması olmuştur. Bu değişimler sonucunda insan yeni şeyler üretme ihtiyacı duyar. Sanayinin gelişmesi, bilimin ilerlemesi, giyim kuşamın değişmesi, ulaşımın kolaylaşması gibi insanın aktif olduğu alanlardaki yenileşmeler modernizmi doğurmuştur. *“Moderniteye geçişi belirleyen dört devrim, bilimsel, siyasal, kültürel, teknik ve endüstriyel devrimlerdir.”*³⁴ Modernizm için, eski yaşam biçiminin yerini yeni yaşam biçiminin alması, diyebiliriz. *“Aydınlanma hareketine dayalı olan “modern” kelimesi latince “modernus” kelimesinden türetilmiştir. Modernus ise latince “Modo” dan türetilmiştir ki bu kelimenin anlamı “hemen şimdi” demektir.”*³⁵ Modern yaşam hayatın içinde yer almaya başladığından modernizmle ilgili çeşitli tanımlar da ortaya atılmıştır. Edebiyat dünyasında modernizm kavramı 19. yy'da oturmuştur. *“19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyıl başlarında M. Proust, H. James ve J. Conrad gibi yazarlar klasik gerçekçi roman anlayışına uymayan değişik bir romanın yolunu açtılar. Sonradan, 20. yüzyılda yazdığı için “modern” sıfatını alan ama eski anlayışı sürdüren yazarlardan ayırmak amacıyla “modernist” diye anılan J. Joyce, P. Kafka, V. Woolf, R. Musil, W. Paulkner ve daha birçokları bu yeni romanı geliştirdiler ve 1920'lerde doruğuna ulaştırdılar”*³⁶ Bununla beraber edebiyat dünyasında yeni bir akım yankı bulmuştur.

Modernizm romanda etkisini 19. yy'ın başından 20. yy'ın ilk yarısında gösterirken Türk edebiyatında roman bir edebi tür olarak Tanzimat döneminde ortaya çıkar. Batı'da edebiyat dünyasında ortaya çıkan modernizm yavaş yavaş diğer

---

³⁴ Abel Jeanniere, “Modernite Nedir?” (Çev: Nilgün Tatal-Küçük), Modernite versus Postmodernite, (Mehmet Küçük), Vadi Yayınları, Ankara, 1994, s.16.

³⁵ Seyfettin Aslan, Abdullah Yılmaz, “Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 2, S. 2, 2001, s. 96, Sivas.

³⁶ Berna Moran, a.g.e, s.197.

edebiyat dünyalarına da yayılmaya başlamıştır. Dolayısıyla Türk edebiyatında da görülmeye başlamıştır. Eski yaşam biçiminin terk edilmesi ve yeni bir yaşam biçimi oluşumuna gidilmesi şüphesiz ki bireyleri olumsuz ya da olumlu etkilemiştir. Bu edebiyata da yansımıştır. Modernizmin etkisine uyum sağlayamayan bireyler içe dönük yaşam biçimini benimsemişlerdir. Edebiyatta da “*Modernist roman anlayışının başlıca sorunsalı olan bireyin yabancılaşması, modernizm anlayışı doğrultusunda oluşan yaşam tarzına uyum sağlayamama, tepki duyma ve bunun sonucunda iç dünyaya çekilmedir.*”³⁷ Kişi artık iç dünyasıyla baş başadır. Çünkü yeryüzü onu anlamaz ve kişi kendini keşfetme yolculuğuna başlar. Bireysel varoluş mücadelesi içine giren kişi kendini tamamlayamadığında hayattan gerçek anlamda kopuşu yaşar. Yeryüzüne olan aidiyet hissi kaybolunca intihar eğilimine girer. Bu intihar girişiminde ya başarılı ya da başarısız olur. İki türlü de kişi varoluşunu anlamlandıramamış olur.

Modernist edebiyat genel bir kavramdır. Dünya genelinde birçok yazar kentleşen düzenin arasına sıkışmış bireyin ruhsal bunalımlarını, toplumdan uzaklaşmasını, hiçliğin içine hapsedilmesini, varoluşsal sorgulamalarını, insanlarla iletişimsizliklerini ve değişen yaşam biçimlerinin kötü taraflarını vurgulayarak benzer konulara değinmişlerdir. “*Son yüzyılın acılarını çok çeken; yürüyen hayatta sordukları sorulara cevaplar bulamayan; “öteki”ne egemen olmaktansa kendi varlığının ve duruşunun kaynaklarını problem edinen yazarlar, bilinçaltına yönelirler.*”³⁸ Romanlarda bireyin bilinçaltında yatan olgulardan hareketle varoluşunu tamamlayabilmek için iç huzursuzluğunun nedenleri üzerine yoğunlaşırlar.

Modernizmde birey karmaşık bir varlık olarak sunulur ve bireyin kozmik yalnızlığı romanlarda işlenir. Birey yaşadığı toplumda huzursuzdur ve toplumdan kaçışı kendine çözüm olarak görür. Çünkü birey geleneklere olan inancını yitirmiştir ve bunun sonucunda başkaldırı gerçekleştirir. İç dünyalarına yolculuk gerçekleştiren

---

³⁷Hasan Yürek, “Türk Romanında Modernist Etkinin Boyutları”, GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 1 (2008), s. 192.

³⁸Mehmet Narlı, “Postmodern Roman ve Modern Gerçekliğin Yitimi”, Türkbilig, 2009/18, s. 123.

bireylerin zihinlerinden geçenleri okuyucu, kullanılan iç monolog ve bilinç akışı tekniğiyle çözümlenmeye ve anlamaya çalışır. Bu kişiler, “romancının yarattığı dünyanın insanları olmakla birlikte, çoğunlukla o dünya ile uyum içinde değildirler.”³⁹ Toplumla sürekli bir çatışma içindedirler. Çünkü onların dünya görüşüyle fikirleri uyuşmaz.

Modernist yaşamda gelişen yeniliklerin birey üzerindeki olumsuz etkileri modernist anlayışla yazılan romanlarda bolca yer alır. Özellikle bireyin yabancılaşması üzerinde sıkça durulur. “Modernist roman, modernizmin getirilerinden kimi yönleriyle yararlanırken aynı zamanda modernizm anlayışına bir eleştiri niteliğini de taşımaktadır. Yararlanılan bir yön olarak, genel modernizmdeki gerçeğin parçalanması sonucu ortaya çıkan kurgu (dün-bugün-yarın zincirinin kırılması; neden-sonuç ilişkisinin ortadan kalkması), verilebilir.”⁴⁰ Modernist romanlarda, klasik romanda olduğu gibi belli başlı sıralamalar bulunmaz. Zaman kavramı soyuttur. Bireyin o an içinde bulunduğu ruh durumuna göre zaman şekillenir. Bu yüzden şimdiki zaman ve geçmiş zaman iç içedir diyebiliriz. Klasik romandaki gibi olaylar neden-sonuç ilişkisi dışındadır.

Batı’da çıkan modernist roman anlayışı Türk edebiyatında yerini bulunca, o yönde eserler verilmeye başlanmıştır. Ama bazı eleştirmenlere göre bu eserler tam anlamıyla modernist romanı temsil etmez. “1940’lı yıllarda Abdülhak Şinasi Hisar, Fahim Bey ve Biz ve Çamlıcadaki Eniştemiz; Ahmet Hamdi Tanpınar Huzur’u yayımlar. Bu eserlere bakıldığında modernist edebiyattan etkilendikleri, kimi yönleriyle yararlandıkları ama tam anlamıyla modernist roman sayılamayacakları görülür.”⁴¹ Bu eserler içerik olarak modernist romana benzese de teknik olarak eksiklikleri fazladır. Çünkü roman Batı’da gelişimini sağladığında Türk edebiyatında roman yeni yeni şekillenmeye başlamıştı. Doğal olarak Batı’da gelişen roman anlayışları Türk edebiyatında zamanla şekil bulmuştur. Örneğin; Berna Moran, Oğuz Atay’ın “Tutunamayanlar” eserinin modernist anlayışla yazıldığını ama

---

³⁹ E. M. Forster, Roman Sanatı, (Çev. Ünal Aytür), Adam Yayınları, İstanbul, 1985, s. 107.

⁴⁰ Hasan Yürek, a.g.m. s. 192.

⁴¹ Hasan Yürek, a.g.m., s. 197.

postmodernizmin izlerinin görüldüğünü söylerken Yıldız Ecevit bu eserin, postmodernist anlayışla yazıldığını söyler. “19. yüzyıl gerçekçiliğine sırtım dönmüş, bir ayağı modernistlerde bir ayağı post-modern bir roman. Böyle olmasının başlıca nedeni de sanırım, Atay'ın James Joyce gibi modernist bir yazarla, Nabokov gibi postmodernist bir yazardan çok etkilenmiş olması.”⁴²

Modernist romanda olay örgüsü, karakterler ve toplum geri planda kalır. Yazarlar özellikle olay örgüsünü aza indirmek için şiirselliğe kaçan bir anlatım tekniğini kullanırlar. Kişilerin bilinçaltılarında yatan olgular, topluma karşı olan bakış açıları daha önemlidir. Toplumun silikleştirdiği kişilerin iç dünyalarında yaşadıkları çatışmalar, dini ve kültürü sorgulamaları modernist romancıların vazgeçemediği unsurlardan biridir. Onlar uyumsuzluğu en dibe kadar yaşayan kişilerin sesi olmuşlardır. Amaç onlara çözüm üretmek değil, neler hissettiklerini okuyucunun yorumuna bırakmaktır.

2.3. YENİ ROMAN

“Yeni Roman” İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan bir anlayıştır. Özünde eşyanın betimlenmesi ve öznenin arka plana atılmasıyla geleneksel roman biçimine tepki yatmaktadır. Alain Robbe-Grillet, Michel Butor, Nathalie Sarraute, Claude Simon, Robert Pinget gibi yazarlar “Minuit” yayınevi etrafında toplanarak “Yeni Roman” kavramını ortaya atarlar. 20. yüzyılın olumsuz siyasi yapısı ve insanın kendisini savaş ortamında bulması bireysel bunalımı arttırarak bireyi boşluğa düşürür. Geleneksel romanın vazgeçilmezi olan belli olaylar düzeni, betimlenen mekânlar, değişmez zaman çizgisi, bireyin fiziksel ve psikolojik çözümlenmeleri artık insanın içine düştüğü durumu anlatmaya yetmemektedir. Alain Robbe-Grillet Yeni Roman’da şöyle bir açıklama yapar: “Yeni Roman terimini kullanıyorsam, bir ekolü, hatta belirli ve aynı yönde çalışan yazarlardan oluşan bir grubu işaret etmek için değil; burada yalnızca, insanla dünya arasındaki yeni ilişkileri ifade edebilecek (ya da yaratabilecek), yeni roman biçimleri arayan, romanı icat etmeye, insanı icat

---

⁴² Berna Moran, a.g.e., s. 197.

*etmeye kararlı herkesi içine alan uygun bir adlandırma söz konusu.*⁴³ Savaşla beraber bir yenilgi yaşayan Fransa'nın siyasi yapısı, toplumu karamsarlığa iter. Bundan dolayı yazarlar, eserlerini geleneksel romanın öğelerini dışlayarak kaleme alırlar. Çünkü artık romanın her anlamda değişmesi gerektiğini düşünürler. Değişen dünya karşısında geleneği devam ettirmeyi uygun bulmazlar.

Sanayileşen toplum yapısı ve sömürgecilik anlayışının doğması, makinelerin insanların önüne geçtiğini gösterir. Bu durumda iş yazarlara düşer. Toplumu, bireyi anlatan eserlerin yazılması gereklidir artık. İşte bu gerekli olan anlatım eşyadır. Eşya, insanın yerini alır. Derinlere inildiğinde *“Minuit”nin etrafında toplanan sanatçılarımızın bunu fark ederek eserlerini o yönde kaleme aldıklarını görürüz.*⁴⁴ Böylelikle değişik anlatım biçimlerinin, daha önce denenmemiş anlatım tekniklerinin ortaya çıkması doğal karşılanacaktır. Çünkü insanın içinde bulunduğu dünya teknolojiyle birlikte her geçen gün değişmektedir. Yazarlar eserlerini yazdıkça, kullandıkları teknikler, eserleri inceledikçe ortaya çıkar. “Yeni Roman” bireyin yalnızlığını eşyaların betimlenmesiyle anlatırken, postmodern tarzda yazılmış eserlerde bireyin yalnızlığı ve bunalımları olduğu gibi anlatılır.

“Yeni Roman”da yazar eserini anlamlandırma çabası güder. Bunu da nesnelere üzerinden yapar. Örneğin; masada bulunan boş bir sandalyenin önündeki tabak bir bireyi temsil eder. Zaman, mekân, olay, özne önemsiz ve siliktir. Modern roman ve klasik romanda tüm bunlar önemliken ve nesnelere geri plana atılmışken yeni roman anlayışında bunun zıddı uygulanır. Nesne özellikle öznenin daha aktif kılınır.

Eski anlatım biçimleri artık okuyucuyu sıradanlaştırdığından hareketle yeni roman arayışına girilir. Yapılmak istenen roman unsurlarına bağlı kalınmadan da roman yazılabileceğini göstermektir. İlk başlarda bu yeni anlayış tepki toplasa da zamanla benimsenmiş ve hatta sinemaya bile başarıyla uyarlanabilmiştir. Geleneksel romanda kişi önemli bir yer tutarken, “Yeni Roman”da insan önemli değildir. Değişen dünyaya ayak uyduran insan, kişi değildir. Eşyanın uzun uzadıya

---

⁴³ Alain Robbe-Grillet, Yeni Roman, s. 9.

⁴⁴F. Pınar And, “MichelButor’un Zaman Kullanım Çizelgesi ve AlainRobbe-Grillet’in Silgiler Adlı Eserinde “Şüphe” ve “Araştırma” İzleklerinin Karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 2008, s. 3.

betimlenerek anlatılmasının altında insan yatar. Alain Robbe-Grillet “Yeni Roman” adlı eserinde : “Gerçek olsun hayali olsun, romanlarımızdaki nesnelere hiçbir zaman insan algısının dışında bir varlıkları yoktur”⁴⁵ açıklamasıyla nesnenin insan zihninde uyandırdığı anlamların insandan bağımsız olmadığını gösterir. Geçmiş ve yaşanan an, nesnelere ifade edilir. İnsan hangi zamanı yaşamak istiyorsa o zaman içerisinde yaşar. Geleneksel romanda olduğu gibi belli bir kural, kuram, yasa yoktur. Bunlara karşı bir tepki vardır. Romanın yerinde sayması yerine gelişmesini isterler. Roman değişimini evrim olarak görürler. Flaubert, Dostoyevski, Proust, Kafka, Faulkner, Beckett gibi gelişimci yazarların izlediği yolu, kendi yaşadıkları döneme göre hedef alırlar.

Roman türünün bir anlatıcısı da vardır. Bu anlatıcı çoğu zaman her şeyi gören, yönlendiren bir anlatıcıdır. Alain Robbe-Grillet, Balzac’ı örnek göstererek eserlerinin Balzac’ın eserlerinden daha öznel olduğunu savunur. Çünkü Balzac’ın eserlerinde Tanrı her şeyi anlatıp yön verirken, Alain Robbe-Grillet’in eserlerinde insan buna yön verir ve yazar sadece bir ayna tutmuş gibi aktarır. Tanrı bakış açısı yerini kendi kendisinin anlatıcısı olan insana bırakır. Yeni Roman’da olay yoktur. Okuyucu metni okuduğunda bir olayın olup olmadığıyla çok fazla ilgilenmez. Geleneksel romanda olay ve kişi ağırlık kazandığı için Yeni Roman bu konuda da farklı bir yol izler. İçerikten ziyade yazarın eseri nasıl anlattığı önem kazanmıştır.

Yeni Roman’da kişi adları da önemsizdir. Kişiler hakkında yeterince bilgi verilmez. Kişinin geçmişinde ne yaşadığı veya gelecekte beklentisinin ne olduğu konusunda yorumlar bulunmaz. Kişiler tek tipleştirilmiştir. Örneğin; kişinin adı A. ise bunu eserin ilerleyen sayfalarında yazar B. Olarak değiştirirse eserde değişen pek bir şey olmaz. Çünkü eserlerde kişilik analizi yapılmaz. Kişinin varlığı ve yokluğu birdir. Kişi olmadan da eser yazılabileceği vurgulanmak istenmiştir.

Betimleme, “Yeni Roma”nın vazgeçilmez unsurudur. Okuyucu betimlemeleri atladığı takdirde eserin içeriğini kaçırmış olur. Çünkü eşya sürekli hareket halindedir. O nesne hareketliliğinin çıktığı kapı, insandır. Alain Robbe-Grillet’ye göre “her

---

⁴⁵AlainRobbe-Grillet, Yeni Roman,(Çev. Ece Korkut), Kafakültür Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 116.

*romancı, her roman kendi biçimini bulmalı.*⁴⁶ Yazar, eserlerini okuyucuya sunduğunda farklı eleştiriler olsa da kendi biçimini bulma konusunda ısrarcı davranıp tüm yapıtlarında farklılığını göstermiştir. Yeni bir roman anlayışının bir anda kabul edilip benimsenmeyeceğinin farkındadır. Amaçları değişen dünyayla insan ilişkisini anlatmaktır. İnsan gücünün yerini nesnelere alınca nesne üzerinden eserler kaleme alırlar.

Yeni roman anlayışına bağlı kalınarak yazılan eserleri anlayabilmek için roman türündeki değişimin bilincini görmek gerekir. Bu değişimi modern dünyayı gerçek anlamda tanımış insanlar yakalar. Modern insan, okuduğu bir eserde kendini bulmak ister. Geçmişte kendini arayan okuyucu ise bu seviyeyi yakalayamayacağı için okudukları bu eserler ya onları sıkır ya da okuduğu metinde kendisini bulamayacağından eseri anlamaz.

2.3. POSTMODERNİZM-MODERNİZM-YENİ ROMAN'IN KARŞILAŞTIRILMASI

Modernizm 19. yy'ın sonlarında doğarken postmodernizm kavram olarak İkinci Dünya savaşı sonrası doğmuştur. Modernizm gerçeklik üzerine kurulmuşken postmodernizmin felsefesi kurmaca yaşamdır. Postmodernler evrensel gerçeği reddederler. Yeni Roman da İkinci Dünya Savaşı sonrası geleneğe başkaldırı olarak ortaya çıkmış ve gerçeklikten sıyrılmıştır. Klasik anlatı biçimlerinin artık yetersiz olduğunu ve yeni anlatı biçimlerinin denenmesi gerektiğini savunup uygulamışlardır. Her üçünde farklı yöntemler kullansalar da geleneğe bir başkaldırı gösterdiklerini görürüz.

E.M. Forster, roman kişileri konusunda şu soruyu sorar: “*Roman yazarı, kişilerine ilişkin her şeyi bir sırdaş gibi okuyucuya açıklamalı mı?*”⁴⁷ Roman kişisi hakkında her şey okuyucuya aktarıldığı takdirde, eserin bir heyecanı kalmayacağından dolayı Forster, kişiler hakkında verilen detaylı bilgilere karşıdır.

---

⁴⁶ Alain Robbe-Grillet, Yeni Roman, s. 11.

⁴⁷ E. M. Forster, a.g.e., s. 123.

Yeni Roman'a baktığımızda roman kişileri hakkında detaylı bilgi verilmez. Eşyanın varlığı üzerinden kişilerin analizini yapmak okuyucuya düşer. Burada Yeni Roman'ın postmodernizme benzediği taraf, okuyucuyu metin içinde aktif kılmaktır. Kişiler hakkında okuyucunun yorum yapması beklenir. Modernizmde de kişilerin bilinçaltına inilerek kişilik analizleri yapılır. Yeni Roman'ın öncülerinden Alain Robbe-Grillet "*romanın yalnız entrika ve kişiler üstüne kurulamayacağını düşünür.*"⁴⁸ Bundan dolayı özellikle kişilik analizlerini eşya üzerinden somutlaştırarak yapar.

Modern yaşama ayak uyduramayan bireyleri anlatan modernist ve postmodernist roman bu yönüyle benzerdir. "*Modernist romanın genel modernizm anlayışına olan kısmi tepkisi postmodernist anlayış ve bunun romana yansımaları olan postmodernist romanda daha belirgin hale gelecektir.*"⁴⁹ Bireyin yabancılaşması ve kendilik sorunu yaşaması, yeniliklere ayak uyduramayışı ve daha sonra kendi iç dünyasında çatışmaya girmesi her iki roman akımında işlenen sorunlardır. Yeni Roman anlayışında da bu konulara rastlarız.

Geleneksel yapı terk edilip yeni bir yaşam biçimine tutunamayan bireyler, girdikleri bunalım sonucu intiharı çıkış yolu olarak görürler. Buna modernist ve postmodernist romanlarda karşılaşıyoruz. Yeni Roman'da ise topluma başkaldırı bireyin daha çok intikam duygusuyla hareket ederek topluma aykırı yaşantısını sürdürmesi olarak görürüz. Neticede yazılan üç tür romanda bireylerin asi tutumları dikkat çeker.

Modern yaşam insanlara kolaylıklar sunarken insanın kim olduğunu unutturması yönüyle bireyi yozlaştırır. Bireyin yozlaşmasına karşın buna uyum sağlayamayan bireyler uyumsuz olarak adlandırılır ve çevreden kopuşunu yaşar. Bu yüzden modernizme bağlı yazılan eserlerde bu konuya sıklıkla rastlarız. Postmodernist romanlarda ise bireyin yabancılaşması yerini parçalanmışlığa bırakır. Postmodernde toplum yerine birey vardır. Yeni Roman'da da birey yerine eşya vardır.

---

⁴⁸ Alain Robbe-Grillet, Yeni Roman, (Çev. Asım Bezirci), Yazko Yayınları, İstanbul, 1981, s. 13.

⁴⁹ Hasan Yürek, a.g.m., s. 194

Mitoloji, alegori, şaşırtmaca postmodernist romanlarda yer alan kavramlardan bazılarıdır. Bu unsurlar Yeni Roman'da da bulunur. Postmodernist romanda tek bir olay yoktur. Çoğulculuk anlayışından hareketle birçok hikâye iç içe geçmiştir. *“postmodernizmin hiçbir ilkeye / kurala / kurama / ölçüte / felsefeye / dizgeye damgasını basmak istemeyen yapısıyla ters düşmeyi de göze alarak diyebiliriz ki, çoğulculuk postmodernizmin tek felsefesidir; akıl ve düşün, bilim ve ezoteriğin, teknoloji ve mitosun, burjuva dünya görüşü ile toplum dışı bir marjinalliğin yan yana/eş zamanlı var olduğu bir yaşam biçiminin adıdır.”*⁵⁰ Postmodernist eserler çoğulculuk kavramından hareket ettikleri için eserlerde geçen kişi sayısı da fazladır. Zaman kavramına da değinecek olursak Yeni Roman'da olduğu gibi zaman geri plandadır. Modernist eserlerde de kronolojik zaman dilimine rastlamayız.

Postmodernizm ve Yeni Roman'da kahramanı olmayan hikâyeler yazılır ve polisiye unsurlara rastlarız. Modernizmde ise olay, karakter, çevre yerine imge ve simgeler ön plana çıkarılır. Ayrıca modernizmde toplumun sıradanlıkları eleştirilir. Modernistler teknolojik ve bilimsel kültüre karamsar yaklaşırken postmodernistler yarı olumlu ve alaycı yaklaşırlar. Ayrıca postmodernistler başkasına ait sanat yapıtını eleştirmek adına yapıtı yeniden kurgulayarak parodiye de başvururlar. Modernistler yapıtlarında şiirsel anlatımı tercih ederken postmodernistler masalsi anlatımı tercih ederler.

Modernist romanlarda kişiler genellikle paranoyak olurlar. Postmodernist ve Yeni Roman'da kişiler genellikle şizofreni tipleridir. Kişilerin adları önemli değildir. O yüzden yazarlar bazen kişilerine bir ad verme gereği duymazlar. Özellikle Yeni Roman'da eşya betimlemesi kişinin önüne geçmiştir. *“Romanda, entrikaya dayanak oluşturan nesnelere ve jestlere bütünüyle yok olup yerlerini sadece bunların anlamlarına bırakıyordu: Boş sandalye artık sadece bir sempati işaretiydi, penceredeki demir parmaklıklar sadece dışarı çıkmanın olanaksızlığıydı... İşte artık*

---

⁵⁰ Yıldız Ecevit, Türk Edebiyatında Postmodernist Açılımlar, s. 66.

*sandalyeyi görüyoruz, elin hareketini, parmaklıkların biçimini.*⁵¹ Burada kişinin duygularını uzun uzadıya anlatmak yerine eşya üzerinde neler hissettiğini anlamak okuyucuya düşer. Eşya betimlemesi önemlidir ve betimleme bazen sayfalarca sürebilir.

---

⁵¹ Alain Robbe-Grillet, Yeni Roman, s. 19.

III. BÖLÜM

3.OĞUZ ATAY VE ALAIN ROBBE-GRILLET’TE BİREYİN UYUMSUZLUĞU VE UYUMSUZLUĞUN BİREYİN YAŞAMINA ETKİLERİ

Bireyin uyumsuzluğu gerçek hayatta olsun kurmaca yaşamda olsun önemli bir detaydır. Çünkü bireyi buna iten sebepler doğrultusundan hareketle edebi eserlerde tespitler yapılmaya ya da bireyin girdiği bu süreç aktarılmaya çalışılır. Oğuz Atay’ın gerçek yaşantısını incelediğimizde yapmak istediği mesleğe yönelik adımlar atması babası tarafından engellenir. Ama o bir şekilde fırsatını bulunca edebiyat dünyasına adım atmaya başlar. Pes etmez. Alain Robbe-Grillet ise mesleği gereği çok fazla kültürle karşılaşınca bunu edebiyat ve sinema dünyasına yansıtmak istemiştir. Gerçek yaşantısında da sıradan bir yaşam biçimi yerine toplum kurallarına aykırı olan yaşam biçimini yaşamayı tercih etmiştir. Bu yüzden iki yazarın incelediğimiz eserlerine baktığımız zaman onların hayatlarından izler bulmak mümkündür.

Oğuz Atay’ın eserlerinde getirdiği yüksek olan mesleklere yönelik toplum baskısından dolayı kişilerin o mesleklere yönlendirilmesine ironik yaklaştığını görürüz. Kişilerinin toplumla hep bir kavgası vardır. Eserleri toplumun dayattığı kurallar dışına çıkıp kendi dünyalarında yaşam mücadelesi vermeye çalışan kişilerle doludur. Alain Robbe-Grillet’nin eserlerinde ise genellikle sadist kişilerle karşılaşırız. Çünkü yazar gerçek yaşantısında sadizme kaçan ilişkiler kurar. Yazar, bu sadizmi kişilerine daha ileri boyutta yaşattırır.

Oğuz Atay’ın kişileri ilk etapta toplum arasına karışmaya çalışırlar ancak ne yaparlarsa yapsınlar toplumdaki olumlu bir etkileşim alamazlar. Onların arasına girip düzenlerine ayak uydurmak için, karşı oldukları evlilik kavramını dahi gerçekleştirirler. Bu uyum sağlama sürecinde kişinin ruhsal bunalımları boy göstermeye başlar. Alain Robbe-Grillet’de ise kişiler genellikle toplum yokmuş gibi yaşarlar. Toplumun varlığı ya da yokluğu onların zihinlerinde kurdukları yaşam biçimini harekete geçirmelerine engel değildir.

İnsan ırkının varoluşundan günümüze kadar kişinin yabancılaşması farklı şekillerde karşımıza çıkar. Bu yabancılaşma izleği modernist anlayışla yazılan eserlerde daha ağır basar. Oğuz Atay ve Alain Robbe-Grillet yabancılaşma konusuna

da yer verirler. Kendileri de bir nevi topluma yabancılaşmış bireylerdir. Çünkü eserlerinde topluma yönelik eleştiriler de mevcuttur. Oğuz Atay'ın eski ortağının eşine âşık olması ve görüşmeleri, normal şartlarda toplum kurallarına aykırı düşen bir davranıştır. Alain Robbe-Grillet'nin eşinin yaşam biçimi de topluma aykırıdır. Bu yüzden eserlerinde bireyin aykırılışması ve başkaldırması yoğun bir şekilde eserlerinde işlenmiştir.

İki yazarın hayatlarından yola çıkarak kısaca hayatlarını ve eserlerini bireylerin uyumsuzluğu yönünden açıkladıktan sonra tezimizin ana konusuna giriş yapabiliriz.

3.1. Edebi Metinlerde Uyumsuzluk Sorunu

Değişen dünya dengesine ayak uyduramayan birey, kendisini büyük bir boşlukta hisseder. Bu boşluğa savruluş, bireyde okyanusun derinliklerinde oksijensiz kalmışlık hissi uyandırır.

Edebi eserlerde, yönetici kadrosunu genel olarak bireyler oluşturur. Bundan dolayı bireyin yaşadığı ağır bunalımlar ve bunun sonucunda doğan uyumsuzluk da edebi eserlerde yerini almaya başlar. Birey önce kendisine yabancılaşır daha sonra topluma karşı yabancılaşır. Bu yabancılaşma bireyi uyumsuzluğa iter. Bu uyumsuzluğun sonu çoğunlukla, ya işlenen bir cinayetle ya da intiharla biter. Alain Robbe-Grillet'nin eserlerindeki kahramanlara baktığımızda, genel olarak ortada bir cinayet vardır ama ortada kesin bir katil yoktur. Öldürülenler de genelde toplumun dışladığı bireylerdir. Cinayetin şüpheli konumundaki katilleri ise ruh sağlığı yerinde olmayan tiplerdir. Oğuz Atay da ise işlenen cinayetler, intiharlardır. Topluma kendisini kabul ettiremeyen bireyler, seslerini intiharla duyururlar. Bu intiharlar hayattan kurtuluş değil, topluma ders vermektir. Kahramanlar toplumla hiçbir şekilde uyuşamazlar. Sürekli bir iç çatışma, suçluluk duygusu ve anlaşılama hissi bireyi iç dünyasına iter. İç dünyaya dönüş kahramanı şizofreni bir sürece iter ve kahramana intihar etmekten başka yol kalmaz.

Toplumsal yaşayışa baktığımız da sürekli gelişen teknoloji kültürel ilerlemeyi sağlar. Böylece toplum kendisini kültürel çatışmanın ortasında bulur. Yeninin,

eskinin üzerine kurulmasına ayak uyduramayan bazı bireylerde uyum bozuklukları ortaya çıkar. Çünkü birey kendi öz duygularını istediği gibi yaşayamaz ve kabul ettiremez.

Yabancılaşma kavramını, “ilk kez felsefi anlamda Hegel kullanmıştır. Hegel, bu terimi Rousseau’dan esinlenerek kullanırken, Feuerbach, yabancılaşmanın kökenini insana dayandırmıştır. Yabancılaşma kavramını, bir olgu olarak ise ayakları üzerine Marx oturtmuştur.”⁵² Bireyler; üzerinde oynanmamış tabiattan başlayarak, kendilerine doğru yabancılaşmaya giderler. Bu yabancılaşma sonucunda kendisine dönmeye çalışan bireyde yine bir uyumsuzluk sorunu ortaya çıkar. Bu uyumsuzluk bireyi bilinmeyen ülkelerin özlemine iter. Bu özlem aslında bir yok oluş isteğidir. Yaşamın çözüm olamayacağı gibi ölümün de çözüm olması beklenilmez. Bireyin kendisi için gördüğü en doğru çözüm yok oluş olur.

Gerçek hayatta oluşan bu yabancılaşma edebiyatta da yerini alır. Batı edebiyatında “Fyodor Dostoyevski, Albert Camus, Franz Kafka, Thomas Bernhard, Goethe, Elais Canetti, Hermann Hessa, Chuck Palahniuk, Samuel Barclay Beckett”; Türk edebiyatında, “Oğuz Atay, Adalet Ağaoğlu, Orhan Pamuk, Elif Şafak, Attila İlhan, Ahmet Hamdi Tanpınar, Abdülhak Şinasi Hisar, Orhan Veli Kanık, Necip Fazıl Kısakürek, Yusuf Atılgan”⁵³ gibi birçok yazarın eserlerinde yabancılaşma izleğine rastlarız. Kafka’nın ‘Dönüşüm’ adlı eserine baktığımız zaman orada bireyin, ailesine ve çevresine büyük bir yabancılık hissi duyduğunu görürüz. Kişi, artık dayanılmazlık sınırına ulaştığında bir böceğe dönüşür. İnsanlar tarafından hatta ailesi de dâhil mide bulandırıcı olarak kabul edilir ve herkes tarafından dışlanır. Odasına kapatılır ve gereken ilgi gösterilmez. Birey, çevresiyle uyum sorunu yaşar ve bu sorun dış dünyayı sorgulamasına neden olur.

Washington’lu yazar Chuck Palahniuk da maddeye karşı eserler verir. Maddesel değerlerin insanın kendi özünü yok ettiğini eserlerinde savunur. Hatta bazı eserleri yayıncılar tarafından kabul görmez ve basılmaz.

---

⁵² Erol Anar, “Yabancılaşma Kavramı ve Günümüz Toplumunu Üzerine”, *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi*, (04.06.2016)

⁵³ Yıldız Ecevit, a.g.e, s.

Türk edebiyatının büyük şairlerinden biri olan Necip Fazıl Kısakürek, yabancılaşmaya doğru giden topluma karşı eserlerinde bir direniş gösterir. Kısakürek'e göre; Batıcılık anlayışını tam olarak uygulamayan yazarlar, kendi değerlerinden de uzaklaşınca ortaya uyumsuzluk çıkar. "*Necip Fazıl Kısakürek'in 1943 de başlattığı yerli düşünceye dönüş eylemi, yabancılaşmaya karşı olumlu bir direnci içerir. Kesiksiz sürdürülen otuz yıllık çalışmayla, uygarlığımıza bağlanma gereğini duyan aydınlar yetişmiştir.*"⁵⁴ Necip Fazıl, eserleriyle yabancılaşmaya karşı toplumda bir bilinç uyandırmak ister. Çünkü yüzyılların bıraktığı izlerin silinmesi demek Sovyetlerin tarihte yapmaya çalıştığı 'Mankurtlaşma'ya doğru gidiş demektir. Bir toplumun ya da bireyin özünü kaybetmesi, yok olması demektir.

Yusuf Atılğan'a baktığımızda ise kendi gerçek hayatında köylü olmasından dolayı, İstanbul aydınları tarafından bir dışlanmışlık yaşadığını görürüz. Buna tepkisi ise, "*evet ben bir köylüyüm ama köy romanı yazmak için köylü olmak yetmez. Kent insanının, aylaklığını anlatmak ki bunun batıdaki karşılığı bohemliktir, çok daha kolaydır. Ben İstanbul'da okudum. Bu yüzden biraz İstanbul hasretimi gidermeyi biraz da yaşadığım gariplikleri yansıtmak isterken ortaya Aylak Adam çıktı*"⁵⁵ şeklindedir.

Uyumsuzluk sonucunda nesnelere de aşırı bir takıntı duyulur. Nesnelere birey kendisini bütünleştirir. Bireyin etrafında bulundurduğu her nesnede kendisine göre bir anlam vardır. Bazı nesnelere çocukluk izlerini bazıları ise iç dünyalarını yansıtır.

Dünyanın ve insanın yaratılışında yaşadığımız şu zamana kadar insanın konumu hep sorgulanır. Bu sorgulama, edebiyatta insanı en üst noktalardan en alt noktalara kadar taşır. İnsanların yaşayışları değiştikçe edebiyatta çeşitli akımlar ortaya çıkar. Her çıkan akım bir önceki akımın artık insanı anlatamaz hale geldiğini düşünür.

---

⁵⁴ Nuri Pakdil, Edebiyat Dergisi Yayınları: 5, Deneme Dizisi: 2, 112 sayfa, Ankara, Haziran 1973.

⁵⁵ Semiha Şentürk, "Aylak Adam- Yusuf Atılğan", 13.01.2009 Tarihli Milliyet Kitap, <http://www.insanokur.org/aylak-adam-yusuf-atilgan/>

Bazı yazarlar, toplumun durumuna göre insanı şekillendirir. Bu şekillendirmelerden birisi de ‘postmodernizm’dir. “*Postmodern düşünce, tek bir renk değildir. Yani kendi sanal dünyasını anlamlı kılmaya dair bir manifestosu, temel bir düşünce planı yoktur. Bununla birlikte bir ideoloji veya öğretisi grubuna da dahil edilemez. Olsa olsa modernizmin çirkinlik ve yanlışlıklarından kurtulmak, kapitalin/sömürünün insan ruhunu daraltan dünyasından bir çıkış yolu bulmak adına uçsuz bucaksız tüketim denizinde sakin/ilımlı bir sığınak, varış noktası belirsiz bir yol olabilir.*”⁵⁶ Sanatçının eserinde ele aldığı bireyin öznel görünüşün altında toplum ve ideoloji yatar. Birey donukluğuyla ya da intiharıyla bu toplumun artık yaşanamaz bir hal aldığını bağıırır. Psikolojik bir çöküş yaşayan birey, kendisini ifade ettiği halde anlaşılammaktan yakınıır. Bundan dolayı kendi gölgesiyle sürekli yüzleşir. Gerçek yaşantının dışında kalan, kendisinin çoğunlukla zıddı olarak yarattığı bireylerle içsel bir çatışmaya girer. Edebiyatımızda “70’li yıllarda Oğuz Atay’ın *Tutunamayanlar* ve *Tehlikeli Oyunlar* romanlarında görülen postmodern akım, 80’li yıllardan Yusuf Atılgan (*Anayurt Otel*), Pınar Kür (*Yarın Yarın, Bir Cinayet Romanı*), Adalet Ağaoğlu (*Bir Düğün Gecesi*), Bilge Karasu (*Kılavuz*), Nazlı Eray (*Arzu Sapağında İnecek Var*), Latife Tekin (*Sevgili Arsız Ölüm*), Orhan Pamuk (*Kara Kitap, Yeni Hayat...*), tarafından başarıyla uygulandı.”⁵⁷ Bireyin uyumsuzluğu sadece edebiyat dünyasıyla sınırlı kalmaz. Resim ve müzikte de karşımıza çıkar.

Mekân da bireyin uyumsuzluk yaşadığı önemli etkenlerden biridir. Değişen kültürel yaşantıya ayak uyduramayan bireyler, çocukluk günlerinin geçtiği ortamlara kaçmak ister. Gittikleri yerler onlarda iyi ya da kötü izler bıraksa da orayı görme istekleri vardır.

Birey uyumsuzluğunu dış etkenlerden alarak kendi iç dünyasıyla çatıştırır. Böylelikle bir arada kalmışlık söz konusu olur. Kişinin bilinci, “başkalığı ortadan kaldırmak, kendi varlığını bir başka varlık üzerine yaymak, özbilinç olmak için en azından başkasının varlığını ortadan kaldırmayı denemek ya da kendi varlığının

---

⁵⁶ Fatih Arslan, “Postmodernizmi Yeniden Anlam(landırm)a Denemesi”, s. 141

⁵⁷ Ramazan Korkmaz, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*, 2007, Ankara, s. 497.

*pekinliğini (kesinlik) başka varlıklar ile olan ilişki yoluyla kazanmak zorundadır.*⁵⁸

Bunu başaramayan birey uyumsuzluk çemberine düşer. Bunun sonucunda şizofreni tipler de ortaya çıkar. Birey artık kendisini tanıyamaz hale gelir. İşlediği cinayetler onun için sadece bir metadır. Vicdanını ve acıma duygusunu kaybeder. Doğru ve yanlış kavramı onlar için bir şey ifade etmez ve bu tür durumlarda alkole ve sigaraya tutunurlar. Bu da onları başka bir boyuta, yani hayaller boyutuna sürükler. Gerçeği ve hayali birbirinden ayırt edemez, ikisini bir anda yaşar.

Kendisini dış dünyaya tamamen kapatan birey, kendisi olmayı da beceremeyince öz kimliğini kazanamaz. *“Kendilik sorunsallarından ilki, yabancılaştırma ve aidiyet sorunudur. Yaşamsal kazanımlarımızı ortadan kaldıran yabancılaştırma, insanın tüm yetilerinin yitime uğramasına neden olur. Yabancılaştırma, yaşam sürecinde insanın zaman ve mekân alanındaki değerlerini sonlandırır.*⁵⁹

Sonlanan bu değerler yüzünden her şey anlamsızlaşır. Kendi ruhani dünyasını, kendi içinde yaşamak zorunda kalır. Sessiz bir isyana yönelişe teşvik edilir. Bu isyanın, sonucunda kendi öz bilinci de son bulur. Aşk, sevgi, aile, toplum, ideoloji kavramları zihninde, kalıplaşmış düşüncelerin dışında bir yer bulur. Aşk ve sevgideki kaybedişler, ailesi ve toplumu içerisindeki uyumsuzluk, ideoloji terimlerinin ihtiyaçları karşılayamaması uyumsuz bireyin zihninde kalıcı hasarlara neden olur. Bireyin zihni artık kendisiyle oyun oynamaya başlar. Bu oyunlar hem masumca hem de şeytani olabilmektedir. Kendi zıddını yarattığı bireylerle ve genellikle insanların az olduğu تنها mekânlarda zihninin oyunları ile yaşamayı seçer. Fakat bu oyunlar çok uzun sürmeyip bireyi hatalara iter. Bunun sonucunda bunalan birey ya intihar eder ya cinayet işler ya da o mekândan uzaklaşır. Alain Robbe-Grillet’in “Silgiler” adlı eserini örnek olarak gösterecek olursak; Wallas çocukluğundan itibaren zihninde kalmış hasarlardan dolayı işlediği cinayetten habersiz, cinayeti işleyen şahsı bulmak için ajan rolüne bürünür. Sonuç kendisi için yıkım olur. Robbe-Grillet’in kişileri genel olarak uyum sorunu yaşarlar. Bu kişiler sadece romanlarıyla sınırlı kalmaz

---

⁵⁸ Şahin Özçınar, “Kendinin- Bilinci ve Öteki Diyalektiği”, *Doktora Tezi*, s. 223, Ankara 2007.

⁵⁹ Yeliz Akar, “ ‘Konuşma’ Adlı Küçürek Öyküde Kendilik Sorunsalları”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/4, Fall 2012, p. 647-653, Ankara-Turkey

filmlerine de yansır. Yarattığı karakterler toplumdaki kopuk ve içe dönük yaşarlar. Örneğin “Ölümsüz Kadın” filminde Fransa’dan İstanbul’a gelen bir adam İstanbul’da gizemli bir kadınla tanışır. Kadının bir anda ortadan kayboluşu adamı maceradan maceraya atar. Kadının hayalini sürekli yaşadığı alanda görür. Romanlarında olduğu gibi filmlerinde de bir son bulunmaz. Zaman ve mekân sürekli değişkenlik gösterir. Bu yüzden Robbe-Grillet’in kişilerini çözümlenmek okuyucunun ya da izleyicinin hayal gücüne bırakılır.

Oğuz Atay’ın kişileri toplumun ötekileşmesine başkaldırarak yaşam mücadelesi verir. Bu yüzden kişileri önce kendileriyle sonra toplumla çatışmaya girerler. Oğuz Atay’ın “Tehlikeli Oyunlar” eserinde Hikmet kendisiyle bir savaş içine girer ve bir apartman dairesinde zihninde yarattığı kişilerle bir mücadeleye düşer. “Tutunamayanlar”ın Selim’inin kendini odasına kapatması da Hikmet Benol gibi topluma başkaldırıdır. Onlar kendilerini hem fiziksel hem psikolojik olarak dış dünyaya kapatırlar. “Tutunamayanlar”ın Turgut’u ise bu iki karakterin aksine ilk başlarda toplumla ve kendiyile uyumlu yaşarken Selim’in intiharından sonra Turgut’un dünyası değişir. Selim’in bakışıyla toplumu sorgulamaya başlar ve Selim’in arkadaşlarıyla görüşür. Turgut’un yaptığı her sorgulama onu insanlardan uzaklaştırır ve gerçek Turgut’u keşfeder. Sorgulamaları ve görüşmeleri bittikten sonra trenden trene binerek Olric’le birlikte kaybolmayı seçer. Ama sonuç Hikmet’in intiharı olur. Ölümler olmadan, topluma yanlış giden bir şeylerin anlatılamayacağı anlaşılır. Çünkü madde toplumu kontrolü altına almıştır. Birey bunu tek başına yıkamayacağının farkındadır. Buna rağmen bir mücadele içine girerek ölmeyi bile göze alır.

3.2. Zamanda Uyumsuzluk

Zaman kavramı edebiyatta vazgeçilmez unsurlardan birisidir. Bu kavramı uygulayış biçimi yazarlara göre değişkenlik gösterir. Klasik romanda net bir zaman dilimi belirtilirken postmodern romanlarda zamanda belirsizlik söz konusudur.

Alain Robbe-Grillet ve Oğuz Atay’ın eserlerinde zaman kronolojik olarak verilmez. Yaşanan an ile geçmiş zaman arasında sürekli gidiş-gelişler vardır.

Örneğin; Silgiler romanı ve Tutunamayanlar 24 saatlik bir zaman dilimini kapsar. Olayların akışında zamanda kopukluk olduğundan okuyucu bunu algılamakta güçlük çeker. “*Silgiler bize polislik bir olayı sergiler: bir katil, bir dedektif, bir kurban vardır; ancak bu geleneksel kişiler arasındaki ilişkiler 'basit' değildir ve bizim alışkın olduğumuz saatlerle, dakikalarla ve saniyelerle ölçülen çizgisel bir kronolojiye göre düzenlenmemiştir. Alain Robbe-Grillet “Silgiler”de klasik trajedideki zaman birliğini anımsatırcasına yirmi dört saatlik bir zaman dilimi üzerinde dursa da, romanlarında saatlerle ölçülen zamanın hiçbir değeri yoktur; ona göre gerçek zaman insana özgü, insanın içindeki zamandır; bir başka şekilde söylemek gerekirse Alain Robbe-Grillet’de zaman öznel bir zamandır.*”⁶⁰ Alain Robbe-Grillet’in amacı, kronolojik zaman algısını yok etmek, onun yerine geriye dönüşler yaparak zaman algısını soyutlaştırmaktır.

Wallas’ın kolundaki saat 07.30’ da durur ve Dupont’u öldürdüğünde 07.30’ da saati tekrar çalışmaya başlar. Sanki saat çalışmaya başlayana kadar gün boyunca hiçbir şey yaşanmamış gibidir. “*Wallas’ın arayıp bulamadığı silginin aslında bugünü silmekte başarılı olmuş olduğunun göstergesidir. Wallas ilerlemekte, ilerlerken de aslında elinde bir silgi varmış gibi, içinde bulunduğu zamanı silmektedir.*”⁶¹

Tehlikeli Oyunlar’da da belli bir zaman dilimi yoktur. Hikmet kendisini bir gecekonduya kapatır ve hayatını baştan sona düşünür. “*12 Mart darbesinden sonra yazılmış olan bu eser, darbenin de etkisiyle, kendi kabuğuna çekilmiş küçük burjuva aydınının çaresizliğini anlatmaktadır.*”⁶² Darbenin etkisiyle kısırlanmış toplumun iç dünyasının sesi gibidir. Albay geçmişin sesidir. Hikmet ise şimdiki zamanın sesidir. “*Bütün gün bana eski günleri anlattırır, sonra beğenmez. (...) Onun tabiriyle ‘bizim zamanımızda’ yı anlattım.*”⁶³

---

⁶⁰Muharrem Şen, “Robbe-Grillet’in Silgiler’i ve Oedipus Öyküsü”, *S. Ü. Fen-Edebiyat Dergisi*, S. 11: 195, 1997.

⁶¹ Evrim Atun Ermağan, “AlainRobbe-Grillet’in Silgiler Romanında Zaman ve Mekân Sarmalları”, *Rumeli DE Journal of Language and LiteratureStudies*, 2016.4 (April) Special Issue, p. 86-91.

⁶²Yunus Şahin, “a.g.m.”, s.15.

⁶³ Oğuz Atay, *Tehlikeli Oyunlar*, s. 75

Kıskançlık romanında Afrika' da geçen bir romandan bahsedilir. “Şimdi ikisi de A... 'nın okumakta olduğu, Afrika'da geçen romandan söz ediyorlar. Filmin kadın kahramanı (Christiane gibi) dönence sıcağına dayanamıyor. Sıcak bu kadınlarda gerçek bir bunalıma yolaçıyor sanki: “Bu gibi şeyler, özellikle, kafayla ilgili”, diyor Franck.”⁶⁴ Romanda net bir şekilde belirtilmese de eserin Afrika' da geçtiğini anlıyoruz. Afrika'daki sömürge yaşamının olduğu zamana kısmen değinilir.

Röntgenci'de Mathias saat satıcısıdır. Saat zaman kavramını en iyi ifade eden nesnedir. Mathias doğduğu adaya 25-30 yıl sonra döner. Bu romanda da net bir zaman dilimi yoktur. Adaya gittiği gün, “Yağmurlu bir gündü(r)- görünüşe göre tüm diğerleri gibi yağmurlu bir gündü. (...) Defterin beyaz sayfası, aydınlık olan tek lekeydi.”⁶⁵ Zaman algısının olmadığı bir adada saat satması oldukça güçtür. Üstelik bir cinayetin suçlusudur.

Mathias uyandığında saat sabahın 9'udur. Adadan gitmek üzere gemiye bindiğinde ise saat 4' ü çeyrek geçiyordur. Zamanın belirsizliğini romandaki şu ifadeden de anlarız: “Koca martı tünekte hareketsiz duruyordu. Geldiğini görmemişti. Ne zaman gelip de oraya yerleştiğini bilmiyordu.”⁶⁶ Hareketsiz duran martı romanın başlarında ve sonlarında karşımıza çıkar. Buradan anladığımız şey zaman akışkan değil, durağandır. Kronolojik zaman bu romanda da silinmiştir.

“Tutunamayanlar”ı okuduğumuzda eserin büyük bir zaman dilimini kapsadığını düşünürüz. Oysaki eser 24 saatlik bir zaman dilimini kapsar. Bireyin dünyayla olan uyumsuzluğu zamana da sıçrar. Yarın dünün tekrarı gibidir. Bu yüzden birey yaşadığı andan memnun değildir. Geçen her saniye birey için huzursuzluğu simgeler. “Sabahları uyandığım sevinemiyorum. Gecenin sıkıntısı, öğleye kadar sürdüğü için, sabahın verdiği diriliği yaşayamıyorum. Öğleden sonra da akşamın hüznü çöküyor.”⁶⁷ Birey yeni güne dinç uyanması gerekirken bunun aksine yeni güne mutsuz uyanır. Gece boyunca düşünceler bireyin beynini kemirir

---

⁶⁴ Alain Robbe-Grillet, Kıskançlık, s. 14

⁶⁵ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 13

⁶⁶ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 13, 154

⁶⁷ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 595

durur. Bu yüzden gecenin etkisi gündüzüne de yansır. Kişinin her dakikası huzursuzlukla dolu olduğundan zamanın onun için pek bir önemi kalmaz.

Zaman,“Silgiler”in patronu için de aynıdır. Hayatı huzursuzlukla geçtiği için böyle bir yaşantıya alıştığını görürüz ama bu alışkanlık içinde ufak bir sitem de sezeriz. “*Patron aynanın karşısına geçmiş kıpırdamadan izler kendini, gülerken bakar kendine, salonu hıncahınç dolduran neşeli sürüyü, insanın yüreğini ufak ufak ısırın, zincirini koparmış yağın, sindirmekte zorlandığı elli yıllık yaşamın ardında kalan döküntüyü, bütün ötekileri görmezden gelir. Yaptıkları gürültü iyice katlanılmaz oldu.*”⁶⁸ Elli yıllık yaşantının monotonluğu, mutlu insanlar arasındaki mutsuzluğu artık Patron için katlanılmaz olur. Çünkü yaşadığı her gün rutin bir şekilde kendini tekrar eder. Patron için farklı bir gün kavramı silinmiştir. Aynada kendine bakarken gülümsemesi acıyla doludur. Patron için sadece yaşadığı an vardır.

“Tehlikeli Oyunlar”da Hikmet’in de günlerinin anlamsızlık üzerine kurulu oluşu ve bir çıkar yol bulamayışı, ruhsal evresini atlatıp fiziksel olarak çöküntüye uğramasına neden olur. “*Acı bir yaşantıdan sonra insan, ancak bedenine eziyet ederek günlerini sürdürebiliyor.*”⁶⁹ Anlaşılmayı beklerken geçen bir ömür Hikmet’ i yıpratmaktan başka bir şey yapmaz. Huzursuzluk önce ruhu sonra bedeni çökertir. Kişi acıya alıştıktan sonra mutluluk kavramından uzaklaşır. Geçen her saniye Hikmet için acıyla doludur. İnsanlardan istediği tek şey zamanında anlaşılmasıdır.

“Silgiler”de Wallas cinayeti araştırmak için dolaşırken gözünde annesiyle olan bir sahne canlanır. Sokaklarda annesiyle babasını ararlar ama bulamazlar. Sonra görüntü zihninden aniden silinip gider. Kış ayları özellikle kar, tüm kötülükleri örter. Eserde geçen zamanın kış olduğunu anlarız. “*Wallas başıboş, öyle rastgele dolaşır kentte. Gece nemli ve soğuktur. Gökyüzü bütün gün sapsarı, basık, puslu olmuştu, kar yağarmış gibiydi, ama yağmadı, şimdi de kasım ayının sisi çöktü. Bu yıl kış çabuk geliyor.*”⁷⁰ Sis bazı gerçekleri örter ve görünmesini engeller. Gökyüzünün puslu oluşu insanların iç dünyalarının yansımalarıdır. Havanın açık olması insan

---

⁶⁸ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 11

⁶⁹ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 139

⁷⁰ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 193

psikolojisinde olumlu izlenim bırakırken kapalı olması bunun tersidir. Wallas da kapalı ve soğuk hava gibi işini yapmaya çalışır. Zaman algısı da zihninden silinmiştir.

“Oyunlarla Yaşayanlar”da da net bir zaman algısı yoktur. Coşkun Cemile ile evlendiği zaman kendi benliğini öldürür. Evlenmeden önce bunun böyle olacağını net bir şekilde kestiremez. “*Cemile ile ne istediğini bilmediği için evlenmiştir. Herkes Coşkun’ u hor görürken, Cemile sen önemlisin dediği için evlenmiştir. Şimdi oyunlarda bu yanlış birleşmeyi hicveder.*”⁷¹ Coşkun için evlendiği zaman yok olduğu zamandır.

*“COŞKUN: şimdiye kadar kim bilir kaç kere öldüm? Evlendiğim gece, yani çok sarhoş olduğum gecelerden biri. Evet, o gece öldüm, çünkü çok sarhoştum, ondan bir gece önce bile sarhoştum, ondan iki gün sonra da... Karımın parasını içkiye yatırdığım ve işler yapacağım diye batırdığım zamanlar da... Ve sevgili milletim şimdi utanıyorum artık!”*⁷²

Karısı tüm olaylara gerçekçi bakan tek karakterdir. Bu yüzden Coşkun karısını kendine engel olarak görür. Yazdığı oyuna dâhil etmez. İki perdelik olan bu oyunda zaman hızlı bir şekilde akar. “*Zamanın akışı, Coşkun’ un çelişik tepkileri ile hızlandırılmıştır.*”⁷³ Toplum kurallarına uygun olan evlilik Coşkun için zamanının boşa gitmesidir. Çünkü Coşkun gerçek yaşantıya dönüp düzenli bir aile hayatını sürdüremez.

“Kıskançlık”ta zaman A...’nın topuzu gibi karmaşıktır. Coşkun’u engelleyen evliliği ve Emel’e âşık olması, A...’nın da evli olup Frank ile ilişki yaşaması bakımından benzerdir. Her iki karakter de yaşadıkları evlilikten memnun değillerdir. Zaman Coşkun için karmaşıkken bu durum A... için de geçerlidir. “*A...’nın topuzu, böyle geriden, çok yakından bakıldığında, müthiş karmaşık görünüyor. İç içe girmiş*

---

⁷¹ Oğuz Atay, *Oyunlarla Yaşayanlar*, s. 108.

⁷² Oğuz Atay, *Oyunlarla Yaşayanlar*, s. 53

⁷³ Sevda Şener, “Oğuz Atay’ da Oyun-Gerçek İkilemi”, *Oğuz Atay İçin Bir Sempozyum*, İletişim Yayınları, 2009, İstanbul, s. 35.

*değişik perçemleri izlemek son derece güç.*⁷⁴ A...’nın perçemleri düşüncelerini ve bakışlarını kapatır. Roman boyunca duvarda belirip ve yok olan kertenkele izi mevcuttur. A... sürekli kertenkelenin öldürüldüğü ana döner. Bu anda kendisini tamamlayacak olacak karakterin Frank olduğunun farkındadır.

“Silgiler”de de Wallas sürekli yaşananları sildiği için, bu durumdan zamanda nasibini alır. Cinayet karmaşası gibi zaman da karmaşıktır. *“Wallas bu sabah geri geldi ancak, tam on dakika önce; bitmiş tükenmiş haldeydi, yüzünden yorgunluk akıyordu, bacaklarının üstünde zorlukla duruyordu.”*⁷⁵ Wallas romanın ‘Sondeyiş’ kısmında bitik bir halde kahveye geri döner. Cinayeti gerçek anlamda işlemiştir artık. Cinayet sonrası zamanın tekrardan aktığını tespit etmiştik. *“Saat yedibuçukta yukarı kata çıkar ve bir dakika bile kaybetmeksizin kalbine bir kurşun sıkar. Tam burada durur Laurent; ama gene de pek açık olmayan bir şey var hala: Dupont hemen mi, yoksa sonra mı öldü?”*⁷⁶ Dupont’un öldürüldüğü mü ya da intihar ettiği mi düşünceleri son bulur. Yedi buçukta duran zaman yedi buçukta yeniden akmaya başlar. Roman boyunca zaman durdurulmuş gibidir.

“Tehlikeli Oyunlar”da Hikmet’in insanlara olan nefreti zamana da sıçrar. İnsanlar zamana karşı direniş gösterebilirken Hikmet zamana yenik düşer. Bu yenik düşüş kendini balkondan atmasıyla son bulur. *“Ben yaşılanıyorum, siz hep genç ve taze kalıyorsunuz, yıllardır vapura binerim, yıllardır geniş caddelerde karşıdan karşıya geçerim, yıllardır yollarda yürürüm, gördüğüm kadarıyla siz hep gençsiniz, hep güzelsiniz.”*⁷⁷ İnsanlar zaman algısına ayak uydurabilirken aynı durum Hikmet için geçerli olmaz. Tehlikeli Oyunlar’da *“neyin gerçek neyin kurmaca olduğunu belirsiz kılan ve birden çok anlam katmanına çağrı çıkartan metaforik/imgesel bir doku”*⁷⁸ zaman unsurunda da kendini gösterir. Geçen yıllar insanlara etki etmezken Hikmet yıllara yenik düşer. Bu yenik düşme daha çok iç dünyasıyla ilgilidir. İnsanlar

---

⁷⁴ Alain Robbe-Grillet, Kıskaçlık, s. 29

⁷⁵ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 207

⁷⁶ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 114

⁷⁷ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 319

⁷⁸ Yıldız Ecevit, Türk Romanında Postmodernist Açılımlar, s. 101.

standart hayatlarına sorumsuzca devam edebilirken Hikmet'te hep bir sorgulama hâkimdir.

Siyasi karışıklığın yaşandığı dönemlerde kaleme aldığı eseri “Eylembilim”de Server Gözbudak'ın gözüyle sağ-sol davasını anlatır. Server Gözbudak karakteri de diğerleri gibi uyumsuzluk sorunu yaşar. Hayatında hep kayıpları vardır. “Ortaokuldan beri intihar etmiş arkadaşlarımı düşünüyorum ve durmadan içiyordum. Ve üniversite... İntiharlarla dolu sınıflarda geçmişti ilk gençliğim. İnsanın temelini, kökünü sarsan sorunlar tuzağına düşmemeliydim.”⁷⁹ Daha küçük yaşlarından itibaren hayata başkaldırıışlarını intiharla gösteren arkadaşları onun bilinçaltında derin yer edinir. Tüm bu kayıpların üzerine dönemin siyasi karmaşası da eklenince bireyin uyumsuzluğu doruk noktasına ulaşır.

Eserin yazılması ve olayların hareket halinde oluşu bir süreç içinden geçer. Önceki metinlerde “metin halkaları arasında kronolojik sıraya has nizam”⁸⁰ bulunurken incelediğimiz eserlerde buna rastlamayız. Zamanı anlamlandırmak okuyucuya bırakılmıştır.

Eski metinlerde zaman uzun uzadıya eserlerde yer kaplarken incelediğimiz eserlerde metin ne kadar uzun olursa olsun zaman kısa tutulmuştur. “Zaman süresini kısaltmak, birkaç güne, bir güne ya da birkaç saate indirgemek, ama bu süre içinde roman figürleri açısından önemli olan olaylara çağrışım yöntemiyle geriye giderek dönmek”⁸¹ incelediğimiz eserlerde en sık karşımıza çıkan yöntemdir.

Şimdiki zaman, geçmiş zaman iç içedir. “Şimdiki zamanda geçmişi öyküleme tekniği vardır.”⁸² Bir ana, geniş bir zaman dilimi sığdırılmıştır. Birey bu anlar içinde gelgitler yaşayarak uyum sorunu yaşar. Bazen yaşadığı anın bile farkına varamaz. Çünkü o an içine, geçmiş an karışır.

---

⁷⁹ Oğuz Atay, Eylembilim, s. 77

⁸⁰ Şerif Aktaş, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yayınları, s. 145, Ankara, 1991.

⁸¹ Gürsel Aytaç, Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler, Gündoğan Yayınları, 1999, Ankara, s. 43

⁸² Nesrin Mengi, “Selim İleri'nin Romanlarında Zaman Kurgusu”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkishor Turkic* Volume 6/3 Summer 2011, p. 1083-1096 Turkey

3.3. Mekânla Uyumsuzluk

Olayların bir zemine oturtulması için olması gereken en önemli unsurlardan biri olan mekân, anlatmaya dayalı metinlerde olayın geçtiği yere denir. Kişileri buldukları ortamdaki nesnelere kişiler üzerinde bıraktığı etkiyle daha net anlamlandırabiliriz. Sevinç Ergiydiren'e göre; *“insan var oluşunu dünya üzerinde konumlandırılmış olmasına bağlayan Heidegger'den yola çıkarsak, bir tecrübeyi yaşayacak olan varlığın roman içinde de bir zemine yerleştirilmesi gerekir. Bazı kuramcıların dilinde mekân, bazılarının terimiyle çevre romanda da yalnızca bir hareket zemini teşkil etmez. Var oluş biçimini belirleyici bir tarzda rol oynar.”*⁸³ Kişi ancak bir mekânda var olabilir. Mekânlar okuyucuya karakterlerin ruh yansımalarını orada bulunan eşya üzerinden ele verir.

Yapılan mekân tasvirleri kahramanın ruh haline göre şekillenir. Şerif Aktaş bu konuya değinerek şunları söyler: *“Mekân tasvirleri, eserdeki kahramanların bazı hususiyetlerini dikkatlere sunmaya da yardım eder. Bir odanın tefriş tarzı orada günlerini geçiren insan hakkında bilgi verir. Anlatma esasına bağlı eserlerde mekâna ait görünüşle vaka kahramanın uyuşması kadar mahalle has hususiyetlerle ferdin yaşayış tarzı arasındaki çatışmalardan da yararlanılabilir.”*⁸⁴ Mekân sadece bir oda ve eşyayla sınırlı değildir. Kişinin içinde yaşadığı toplum da okuyucuya kişi hakkında bilgi verir. Eserlerde yapılan her tasvir kişiden izler taşır.

Kişilerin kendini huzurlu hissettiği mekânlar açık, kendini huzursuz hissettiği mekânlar kapalı (dar) mekânlar olmak üzere iki şekilde ele alabiliriz.

Robbe-Grillet, eserlerinde mekâna detaylı bir şekilde yer verir. Çünkü romanlarında kişiler silik, nesnelere canlıdır. Kişinin bulunduğu ortam bize kişilerin gözleriyle aktarılır. “Silgiler” romanı başladığı noktada biter. Wallas, bir cinayeti araştırmaya gelir ve dönüp dolaşır kendini aynı yerde bulur. *“Işıksız varoşlar ve yoksul barakalar arasında kalan yolların kutu kutu çamurlu kesişmesinden başlayıp*

---

⁸³Sevinç Ergiydiren, Edebiyat Araştırmaları-Edebiyat Üzerine Bir Deneme-, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, s. 19, Ankara, 2001.

⁸⁴Şerif Aktaş, a.g.e., s. 129

bitmek bilmeden uzanan, lahana çorbası ve ringa balığı istilasındaki Arpenteurs Sokağı.”⁸⁵ Kurbanın evi Arpenteurs Sokağı’ndadır. Wallas o sokakta cinayete dair ipuçları arar. Bu sokak onun geçmişi olduğundan onu huzursuz eder. Sokağın oluşu, Wallas’ın orada zorlu ve kısa bir dönem geçirdiğinin belirtisidir.

“Tehlikeli Oyunlar” da Hikmet Benol’ün yaşadığı mekân net değildir. Kitabın bazı kısımlarında gecekondur, bazı kısımlarında iki katlı ahşap bir ev olarak geçer. Hikmet taşradan şehre göç eder ve Sevgi’yle tanışıp evlenir. İkisi de mekân değişikliğinin huzursuzluğunu yaşar. *“Yollarda, geniş gölgeli ağaçların altında birlikte dolaşıyorlar, çimenli tepelere tırmanıyorlardı. İyileşmekte olan iki hastaya benziyorlardı. Dumrul, onların bu durumunu –özellikle Hikmet’inkini- geçici bir iyileşme sayıyordu.”*⁸⁶ Hikmet ve Sevgi ruhlarını ferahlatabilmek için kapalı mekândan açık mekâna çıkarlar. Hikmet, diğer bireylerden farklı olduğu için dış dünya onu iyileştirmez aksine daha çok huzursuz eder.

“Korkuyu Beklerken” hikâyesinin karakterini de dış mekân huzursuz eder. Yaşadığı evin sokağında köpekler vardır ve bu köpeklerden bile korkar. Kendini güvende hissettiği tek mekân evidir. *“Tahmin ettiğim gibi, benim sokağa girmeye cesaret edemediler; o pis zayıf köpek, arkamdan bir iki adım geliyormuş gibi yaptı.”*⁸⁷ Kişinin yaşadığı alana ‘sokağım’ demesi kendini oraya ait hissettiğini gösterir. Orada kendini güvende hisseder ama güvende olması huzursuz olmayacağı anlamına gelmez. Kendini evine kapatarak ruhsal çöküntüye girer.

Robbe-Grillet “Kıskançlık” romanında A...’nın evini çok detaylı bir şekilde bize aktarır. Yaptığı betimlemelerle kendimizi evin içinde hissederiz. A...’nın evinin karşısında muz tarlaları ve bir anayol vardır. Ev dışarıdan da çok rahat bir şekilde gözetlenmeye müsaittir. Evin en az gözetlenebilir olan kısmı A...’nın yatak odasıdır. *“Evin ön yüzüne rastlayan kesimde de pek o kadar zor değil: gerçekten bu yaka göziün en rahat görebildiği, gözetlemenin daha az sorun yarattığı, yatak odasının açık iki penceresinin birinden, ayırımına varmaksızın, kendiliğinizden baktığınız*

---

⁸⁵ Alain Robbe-Grillet, *Silgiler*, s. 32

⁸⁶ Oğuz Atay, *Tehlikeli Oyunlar*, s. 240

⁸⁷ Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken*, s. 36

yamaçtır.”⁸⁸ Burada kendisinden pek bahsedilmese de anlatıcı A...’nın kocasıdır. A...’yı sürekli gözetler. “İnsan aşamadığı çıkmaz yolların önünde güçsüz kalır. Kafese kapatılmış bir av gibi kendi eksenini üzerinde döner durur ve oradan çıkmak için bir çıkış yolu arar ama bulamaz.”⁸⁹ Kocasını romanın başından sonuna kadar aldatıldığını öğrenemez ve hep huzursuzdur. Bu huzursuzluğunu etrafına da yayar. Çünkü sürekli bir gözetleme içindedir. A...’nın ve Frank’ın her hareketini hiçbir şey yapmadan izler. Bu durum üçünün de huzursuz olmasına neden olur.

Mekânın özgürlüğü kısıtlayışını “Tehlikeli Oyunlar”da da görürüz. “Hikmet, sırtını yandaki odaya döner; babasını görür. Sırtüstü yatar ve gözlerini karşısındaki rutubetli duvara diker: Ahşap bir konağın bodrum katı. Demir parmaklıklı küçük pencereler.”⁹⁰ Hikmet’in bulunduğu mekân kendisine cezaevi gibi görünür. Dış dünyayla olan bağı tamamen kopmuştur. İçinde bulunduğu ortam onu iç dünyasına daha çok iter. Dış dünyayla olan uyumsuzluğu onu kapalı mekâna hapseder.

“Röntgenci”de Mathias saat satmak için gittiği adada saatleri satamayacağı kendisine söylendiği halde gidip evleri dolaşarak saat satmaya çalışır. Adada tuhaf bir sakinlik hâkimdir. “Etrafta kimseler görünmüyordu. Bizzat meydan bile yapısıyla bir yalnızlık izlenimi veriyordu.”⁹¹ Adada yaşayan insanlar yalnızdır. İnsanların yalnızlığı ve uyumsuzluğu adanın atmosferine de yansır. Mathias’ı bu durumdan pek hoşnut olmasa da işini yapmak ister. Adada yalnızlık çekmesi sadist ruhunun cinayet işlemesine neden olur.

“Korkuyu Beklerken” de bu durumun tersi görülür. Kişi topluluk içindedir ama onlara uyum sağlayamaz. Kalabalık onu boğar. Onun için açık mekân kendi iç dünyasındaki yalnızlığıdır. “Dar ve kalabalık sokaklardan, dar ve kalabalık sokaklara geçti. Yürüyen insanların gürültüsüne sokak satıcılarının sesleri katıldı.”⁹²

---

⁸⁸ Alain Robbe-Grillet, Kıskançlık, s. 7

⁸⁹ Hülya Kol, “L’evolution Du Sentiment De La Jalousie Dans Le Roman « La Jalousie » D’alain Robbe-Grillet (The Evolution of the Sense of Jealousy in the Novel " Jealousy " Alain Robbe - Grillet)” 10.7827/Turkish Studies, 9778, S. 11, s. 401, 2016

⁹⁰ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 20

⁹¹ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 31

⁹² Oğuz Atay, Korkuyu Beklerken, s. 14

“Ev, bir insan bedeninin sahip olduğu fiziksel ve ahlaksal enerjileri kuşanır.”⁹³ O atmosfer içinde huzur varsa evin enerjisi olumlu yönde olur ama bireyin varoluşunu engelleyen sebeplerle örtülüyse evin atmosferi olumsuzluğa bürünür. “İnsanın içinden gelmiyordu bu güneşsiz eve uğramak. (...) Sevgiyle Hikmet yalnız dinleniyordu. Dinlenmek için ne yapmışlardı? Yıllar boyunca neler yaşamışlardı ki şimdi böyle bitkin görünüyorlardı? Bilinmiyordu. Geçmişlerini bile anlatmıyorlardı.”⁹⁴ Hikmet, Sevgi’yle toplumun genel geçer kanunlarına uymak için evlenir. Bu evlilik Hikmet’in beklentisine ters düşer. Toplum için uyumlu görünen evlilik, Hikmet’in kendisi olmasını engeller. Aynı durum Coşkun içinde geçerlidir.

*"COŞKUN: Bu evde yaşadığımı unutmak için içiyorum. Ben...
ben bu evden gitmek istiyorum Cemile.”*⁹⁵

Evdeki medeni durumdan dolayı Hikmet ve Coşkun yaşadıkları evi kapalı mekân olarak görürler.

“Korkuyu Beklerken” öykü kitabında ‘Unutulan’ öyküsü tavan arasında geçer. “Çatı katı ister küçük, ister büyük, ister soğuk ve serin olsun, her zaman rahatlatıcıdır.”⁹⁶ Evin yukarısına çıktıkça karakter evin boheminden uzaklaşmış olur. Çatı katı, başlangıcın sonudur. “köşemde kaldım günlerce; ne yedim, ne düşündüm. Sigara içtim durmadan. Evi, yaşanmaz bir duruma getirdim sonunda. Bir savaş sonu kargaşalığı sardı her yanı.”⁹⁷ Evi yaşanmaz duruma getirmesinin nedeni eşinden haber alamayışındandır. Kadın köşesine çekilerek aklındaki sorulara cevap bulmak ister. Bunun için evin tavan arasına çıkması gerekir ve bunu yapar. Kadın karakter çatı katına ulaştığında aklındaki soru işaretlerine cevap bulmuş olur. Eski eşinin cesediyle karşılaşır ve eşinin aslında kendisini terk etmediğini anlamış olur. Ama iş işten geçmiştir artık.

---

⁹³Gaston Bachelard, Mekânın Poetikası, Kesit Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 72.

⁹⁴ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 246

⁹⁵ Oğuz Atay, Oyunlarla Yaşayanlar, s. 99

⁹⁶Gaston Bachelard, a.g.e., s. 38.

⁹⁷ Oğuz Atay, Korkuyu Beklerken, s. 33

“Röntgenci”de Mathias’ın kaldığı oda karanlığın hüküm sürdüğü bir yerdedir. Odası diğer odalara kıyasla biraz daha aydınlık kalır. Odasında dış dünyaya açılan küçük bir pencere vardır. Etraf karanlık olmasına rağmen o küçücük pencereden odasına ışık dolar. Aslında tüm hayatını bu küçük odada geçirir. Romanın sonuna doğru bu odaya kendisini tekrar kapatır ve yalnızlığını düşünür. “*Geçmişteki yalnızlıklarımızın tüm mekânları, içinde yalnızlıktan acı çektiğimiz, yalnızlığın tadını çıkardığımız, yalnızlığı aradığımız, yalnızlıkla uzlaştığımız mekânlar içimizde silinmez olarak kalmıştır.*”⁹⁸ Dönüp dolaşıp geleceğimiz yer yine yalnızlık çektiğimiz yerdir. “*Tüm hayatını geçirdiği odada bir kez daha tek başınaydı; duvarın dibine kadar gömülmüş küçük, kare pencerelerin perdesiz camlarına bakıyordu.*”⁹⁹ Pencerenin perdesiz olması artık bazı olayların gün yüzüne çıktığını gösterir. Hayatının başladığı gibi bittiğinin ispatıdır. İçindeki uyumsuzluk onu cinayet işlemeye kadar sürükler. Bu tür bireyler görünüşte vicdan yoksunu görünseler de iç sesleri onları bir şekilde huzursuz eder. “*Mekân, artık dış gerçekliğin değil, büyük ölçüde iç gerçekliğin ortaya konulmasına, dikkatlere sunulmasına vasıtasıdır.*”¹⁰⁰ Mathias ada evlerini birbirine benzetir ve doğduğu evin hangisi olduğundan bile emin değildir. Tüm çocukluğunu bu adada geçirmiştir. Yaşadığı tecrübelerden kimseye güvenmemesi gerektiğini öğrenir. Kazandığı tecrübeler onu yuvasına geri gönderir.

Birey bulunduğu mekâna uyum sağlayamadığında kaçmak için başka yer arar. Hikmet odasının eski ve karanlık olmasından korkar. Etrafındaki insanlarla hatta hayranlık duyduğu Bilge’yle bile artık yaşamak istemez. Albay’ı bile zihninde istemez. “*Bireyler bazı mekânları yalnızca olumsuz ve yaralayıcı yönleriyle görür, o mekânın kimliğini müzmin bir hüznün üzerine kurarlar.*”¹⁰¹ “*Ben güzel oyunlar istiyorum. Eski ve karanlık odamda korkuyorum Bilge. Sizlerle yapamıyorum albayım. İşte sokağıma geldim. Odama çıkamam albayım.*”¹⁰² Hikmet’in artık odasına bile çıkmak istemeyişi karanlığın ruhuna hükmetmesi orada huzursuz

---

⁹⁸Gaston Bachelard, a.g.e., s. 37

⁹⁹ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 153

¹⁰⁰Mehmet Tekin, Roman Sanatı ve Roman Unsurları, Konya.

¹⁰¹ Şahin Şen, “Halit Ziya Uşaklıgil’ in Romanlarında Anne-Mekân Algısı”, 2010, s. 86.

¹⁰² Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 461

olmasına neden olur. O kendisiyle dahi kalmak istemez. Hikmet etrafının kalabalık olmasından şikâyetçi olurken “Silgiler”de Wallas karmaşık mekân döngüsünde yalnızlıktan memnun değildir.

“Silgiler”de Wallas için mekân bir karmaşadan ibarettir. Sokaklar birbirine benzer ve Wallas kendini sürekli başladığı noktada bulur. Olduğu yere uyum sağlayamaz ve büyük bir yalnızlık çeker. Kaldığı yeri barınak olarak görür. “*Wallas bir barınağa dönermiş gibi dönüp geldi buraya; biriyle buluşmak üzere sözleşmiş olmayı isterdi; herkesten biraz ayrı bu masada oturup bardak bardak içki içerek, etrafındaki aylak, boş tartışmaların gürültüsü içinde kaybolup giderek saatlerce beklerdi...*”¹⁰³ Wallas’ın kalabalık içinde yalnızlık çektiğini görürüz. Yaşadığı mekândaki uyumsuzluğu etrafını gözlemleyerek bir kez daha anlar. “*Romanda, hikâyenin karışıklığı ile yolların, sokakların karışıklığı ilişkilendirilmiş, Wallas çözmek için geldiği davada, aynı sürekli kaybolup durduğu sokaklarda olduğu gibi kendini bir labirentin ortasında bulmuştur. Olayı çözümlemesine çok yaklaşmış olduğu zamanlarda hep yanlış bir delil üzerine yoğunlaşmış ve sonuca götüreceği yoldan sapmıştır, tıpkı ana yola çıkmak için girdiği yanlış ara sokaklarda olduğu gibi.*”¹⁰⁴ Wallas olayı çözümlmek yerine sürekli mekânlarda kayboluş yaşar. Katil zanlısı olarak sürekli başkalarından şüphe duyar. Delil ararken girdiği sokaklar birbirine benzer ve çıkış yolu bulmakta zorlanır.

Bireyin evinde rahat ettiği yerlerden birisi de koltuktur. Koltuk, aidiyeti, düşünceyi ve lider olunan alanın sembolüdür. “*Osmanlı kültüründe “divan”, padişahın ve sarayının simgesidir ve otoritenin açık bir göstergesidir. Batı’da ise taht vardır, sandalye veya koltuk da otoriteye işaret etmekte, sahibine otorite ve güç sağlamaktadır.*”¹⁰⁵ İncelediğimiz eserlerde de koltuklarla karşılaşırız. Bireyin iç çatışmalarını yaşadığı, bir şeyler yazıp çizdiği ya da uyuyakaldığı alanlardan biridir.

---

¹⁰³Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 186

¹⁰⁴Evrin Atun Ermağan, “a.g.m.”, s. 86.

¹⁰⁵Csikszentmihalyi, Mihaly ve Eugene Rochberg-Halton.The Meaning of Things: Domestic Symbolsand the Self. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

“Kıskançlık”ta A...’nın alanına gözlemci olan kocası giremez. Kocanın koltuğu A...’yı rahatça gözetlemeyeceği şekilde yerleştirilir. A... koltuğunda özgürdür. “Şimdi ev boş. (...) Taraça da boş; o sabah dinlenme koltuklarından hiçbiri dışarı taşınmadı, yemek öncesi içkilerinin ve kahvenin bulunduğu alçak masa da. Ancak, çalışma odasının açık penceresinin altında, döşeme taşlarında hala sekiz koltuk ayağının izleri var: içleri daha parlak. (...) bu parlak izleri ancak korkuluğun oradan bakarsanız görebiliyorsunuz. Gözlemci yaklaşıma kalkınca silinip gidiyorlar.”¹⁰⁶ A..., Frank ve gözlemci genellikle akşamları taraçada otururlar. Herkesin oturduğu belli bir koltuk vardır. A...’nın kocası taraçada eşini rahatça gözlemleyemez. İçindeki kıskançlık duygusu ya da A... ile aralarındaki o perde yani Frank taraçada gözlemcinin alanını daraltır. Çünkü gözlemcinin koltuğu rahat değildir. “Koltuk, kanepeler, yemek masası (...) karakterleri bir araya getiren mekânsal nesneler olarak karşımıza çıkabilmekte; yatak, yazı masası ve sandalye ise tek bir karaktere ev sahipliği yapabilen mahrem nesneler şeklinde kurgulanabilmektedir.”¹⁰⁷ A...’nın kendisini en rahat ve özgür hissettiği alanı yatak odasıdır. Yatak odasındaki çekmecesinde bir mektup vardır. Bu mektuptan romanın başında ve sonunda rastlarız. Fakat mektupta ne yazdığını öğrenemiyoruz.

“Tutunamayanlar”da Turgut’un Selim’in intiharını araştırırken çaresiz kaldığı zamanlarda kendini koltuğuna bıraktığını görürüz. Çünkü bu koltuk onun için bazen rahatlatıcı bazen de huzur vericidir. “Turgut, rahat koltuğunda oturuyordu. Gözünü duvardaki rutubete dikmiş, bu koyu lekenin içinde yer almaya başlayan beyazlıkların, bahara doğru gidişi gösterdiğini düşünüyordu. (...) Sen gidinceye kadar heykel gibi oturacağım bu rahatsız koltukta. (...) Gözü, bir koltuğun üzerindeki dantele takıldı; hissetmeden ona baktı ve düşündü”¹⁰⁸ Turgut’un koltuğu Selim’in intiharından önce rahat bir yapıya sahipken Selim öldükten sonra Turgut’u rahatsız eder. Bu aslında Turgut’un ruh yapısının yansımasıdır. Artık eskisi gibi koltuğunda rahat bir şekilde oturamaz. Çünkü Selim’in aniden intihar etmesi onu derin

---

¹⁰⁶ Alain Robbe-Grillet, Kıskançlık, s. 70-71

¹⁰⁷ Aslı Uçar, “Teselliye Eşyada Aramak: Türkçe Romanda Nesnelere”, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ankara, Ağustos, 2012, s. 95.

¹⁰⁸ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 44, 89

düşüncelere daldırır. Koyu lekenin içinde beyazlıkların olması ve bahara doğru gidişi göstermesi de Turgut'un Selim'in intiharı altında yatan gerçek nedenleri bulmaya kararlı olduğunu gösterir.

“Tehlikeli Oyunlar”da Hikmet’in gecekondusundaki “*tek koltuğa oturarak onlara kendi dünyasından hikâyeler anlatıyordu. Aslında karanlık bir dünyaydı bu.*”¹⁰⁹ Karanlık dünyasını tekli koltukta aydınlatmaya çalıştığını da göremeyiz. O koltukta sadece olan biten her şeyi düşünür. Uyumsuzluğunun nedenlerini o koltukta anlamaya çalışır. En sonunda insanlığın artık öldüğüne kanaat getirir.

“Silgiler”de Wallas katili bulup öldürmek için kurbanın evine gider ve kurbanı orada gerçekten öldürür. Romanın sonunda böylece yatak odasında gerçek bir cinayetin işlendiğini görürüz. Korkuyu Beklerken’de de evine kapanan birey yaşamdan ümidini keser. Gözü koltuğa ilişir ve aklından şunlar geçer: “*Cesedimi, günlerce şu koltukta ölü olarak oturduğumu düşündüm; burnumu tıkadım. Fakat bir düzen kurmadan, plan yaparak uğraşmadan ölmeyi sağlamak kolayıma geldi.*”¹¹⁰ Wallas ve Korkuyu Beklerken öyküsünün karakterleri mekânla farklı bir şekilde uyumsuzluk yaşarlar. Wallas katil, Korkuyu Beklerken karakteri kurban konumundadır. Ev genel olarak koruyuculuğun ve huzurun sağlandığı, dışsal tehlikelere karşı bir mekândır. Ama incelediğimiz eserlerde genellikle bireyin bedenlenmiş ama ruhen daraldığı bir yer olarak karşımıza çıkar.

Mekânlarda karakterlerin kendilerini gerçekleştirmeleri beklenirken karakterler için “*yaşanması ve aşılması imkansız labirent*”¹¹¹ mekânlara dönüşür.

Oğuz Atay’da bireyler kendi ruhsal yapılarının doğurduğu nedenler yüzünden mekânla bile uyum sağlayamazlar. Robbe-Grillet’nin kişileri tepkilerini daha çok buldukları mekânda suç işleyerek ortaya koyarlar.

---

¹⁰⁹Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 241

¹¹⁰Oğuz Atay, Korkuyu Beklerken, s. 89

¹¹¹ Veysel Şahin, “Kimlikli Değerlerin Çatıştığı Mekân: ‘Sinekli Bakkal’ Romanında Yapı ve İzlek”, *Turkish Studies*, 2011, s. 1558.

3.4. Eşyayla Olan Uyumsuzluk

Karakterlerin ifade edilemediği yerlerde eşya devreye girer. Özellikle Alain Robbe-Grillet’de eşyanın kişilerin önüne geçtiğini görürüz. Çünkü “Yeni Roman” anlayışına bağlı olan yazar, geleneksel anlatıdan farklı olarak kişiler üzerinde de yenilikler yapılması gerektiğini savunur. Bu yüzden kişinin izlerinin sindiği eşyayı eserlerinde uzun uzun betimler. Oğuz Atay’da da eşya önemli bir yer tutar. Kişinin içinde bulunduğu içsel çatışmasını eşyaya da yansıtır.

Her iki yazarın da eserlerinde eşya önemli bir yer tutar. Oğuz Atay, eşyayla karakterlerini bütünleştirmiştir. Turgut, Selim’in odasına girince Selim’in odasını şu şekilde analiz eder: “*Pencerenin üstüne çıplak bir rayla tutturulan bu perde, hazin bir belge. Efendim? Bütün kötülükler bu perdeden, bu raylardan geliyor. Yerde, asıl rengi anlaşılmayan bir halı ve bir iki kilim parçası. Yazık oldu.*”¹¹² Perde dış dünyadaki kötülüklerin içeri sızmasını engeller. Perde açıldığında dış dünyayla olan irtibata geçilir. Kilim ise karakterin ayağının bastığı eşyadır. Onu ayakta tutacak olan ya da ayağını kaydıracak olan kilimdir. Selim, intihar ettiği için kilimin ve halının rengi anlaşılmaz. Buradan çevrenin Selim’i anlamadığı sonucuna ulaşırız. Ona kalan yol intihar olunca odasındaki eşyalar da özellikle kilim anlaşılmaz bir renge bürünür.

Çekmeceler genellikle kişisel eşyaların saklanması için tasarlanan nesnelere. Çekmecenin ruhani boyutunu açıklayacak olursak gizli kalması gereken duygular ya da hayallerin saklandığı bölmedir. *Kıskançlık* romanında A.. eserin başında ve sonunda yatak odasındaki çekmecesine doğru yönelir. “*Dipteki duvara yaslanmış kocaman konsola doğru yürüyor. Üst çekmeceyi açıyor, küçük bir şey alıyor, yeniden ışığa dönüyor.*”¹¹³ A. Avrupa’dan gelmiş olan mektubu okumak için masasına oturur. Romanın başlarında çekmecedeki mektuptan bahsedilmez. Romanın sonlarına doğru bunun bir mektup olduğunu anlarız ama içeriğinin ne olduğu konusunda bilgi verilmemiştir. A.’nın mektubu çekmecesinde sakladığından yola çıkarak Franck’la yaşadığı aşka bağlamak mümkündür. Çünkü A.’nın herkesten

---

¹¹²Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 91

¹¹³ Alain Robbe-Grillet, Kıskançlık, s.24.

gizli Franck’la yaşadığı duygusal bir bağı vardır. “Yeni Roman” anlayışından hareketle eşyaya anlam yüklemek okuyucuya düştüğünden yazar bunu okuyucuya açık açık aktarmaz.

Silgiler romanında Daniel Dupont, yalnızlığı seçmiş, düşünce olarak topluma aykırı bir profesördür. Evinde sadece yardımcısı ve kendisi vardır. Wallas cinayetinin nasıl işlendiğine dair kafasındaki şüpheliler üzerinden senaryo çizer. Bona, Garinatı adında bir tetikçi tutmuştur ve profesörün ev tasarımını ona betimler. Bu betimlemede dikkat çekici olan küçük bir biblonun uzun uzadıya anlatılmasıdır. “*Biçimi hafifçe bozulmuş bir tür küp, gri lavdan parlak bir blok, kullanıla kullanıla yüzleri cilalanmış gibi, köşeleri yassılaştırmış, görünüşü sert, derli toplu, altın gibi ağır, aşağı yukarı yumruk büyüklüğünde; kağıt ağırlığı mı? Odadaki tek biblo bu.*”¹¹⁴ Profesörün seçtiği yalnız yaşantı odasındaki eşyalara da yansımaktadır. Bu biblo aslında profesörü yansıtmaktadır. Yaşamış olduğu çalkantılı hayat sonucunda biblo gibi yapayalnız kalmıştır. İnsanlara tahammülü artık kalmamış ve köşesine çekilerek aykırı kitaplarını yazmaya devam eder. “*Csikszentmihalyi ve Halton, insanların kullandıkları nesnelere, insanın kendisiyle, hemcinsleriyle ve evrenle ilişkisini temsil eden göstergeler olarak da bakmaktadırlar.*”¹¹⁵ Romanda tam olarak neye benzediğini bilmediğimiz biblonun şeklinin bozulması, renginin solmasına karşı cilalanarak yenilenmesi içten çöküş yaşadığını ama görüntü olarak hala hayata tutunma mücadelesi olduğunu göstergesidir.

Eşya yaşam alanını daralttığı için Turgut’u huzursuz eder. Selim’in gözünden Turgut eşyaya büyük bir öfke duyar. Turgut’un evli ve çocuklu oluşu da özgürlüğünü iyice kısıtlar. “*Çevresindeki eşyaya duyduğu öfkenin ifade edilemeyen sıkıntısı ile bunalıyordu. Selim, belki bu yaşantıyı, önde bir salon –yemek salonu- arkada iki yatak odası –koridorun sağında mutfak- sandık odası- banyo, içerde uyuyan karısı ve çocukları (...) Turgut’u nefes alamaz bir duruma getirmişti diye tanımlayabilirdi.*”¹¹⁶ Turgut çevrenin yaşam standartlarına uygun bir atmosferde barınır. Klasik yatak

---

¹¹⁴ Alain Robbe-Grillet, *Silgiler*, s. 20.

¹¹⁵ Aslı Uçar, a.g.m., s. 41.

¹¹⁶ Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*, s. 26

odası, salon gibi alanları ve eşyayı sorgulamaya başlar. Çünkü bunlar toplumun artık kalıplaşmış yaşam biçimleridir. Eşya arasına sıkışıp kalmak, Turgut'u artık o ortamda yaşayamaz hale getirir. Çünkü Selim'den hareketle artık topluma göre hayatını devam ettirmek ona anlamsız gelmeye başlamıştır. Kendini sorgulamaya başlayan Turgut, yavaş yavaş çevreyi simgeleyen eşyayı da sorgulamaya başlar.

Topluma sesini duyuramayan “*Selim de eşyanın varoluşundan muzdariptir. Daha doğrusu Selim, eşyayı başarısızlıklarının sorumlusu olarak suçlar. Selim eşyayı suçlarken aslında tüm insanlığı suçluyor gibidir.*”¹¹⁷ Çünkü eşya insana ait özellikleri kendinde barındırır. Selim insanlar beğenmezler diye odasına tablo dahi asmaya cesaret edemez. Selim eşyadan, insanlardan ve kendinden nefret eder. Çünkü ne eşya Selim'in barınmasına izin verebilmişti ne de toplum. Her eşyada çevrenin izleri vardır. Selim'in eşyayı suçlaması aslında toplumu suçlamasıdır. Çünkü eşyayı da oluşturan da ve eşyaya anlamlar yükleyen de insanlardır.

“Enstantaneler”in ‘Sahne’ öyküsünde Alain Robbe-Grillet, okuyucuyu yine nesnelere baş başa bırakır. Nesnelere hareket eder, karakterler nesnelere donuk bir şekilde gözlemler. “*Berbat bir gürültü odanın öteki ucunda: tahta bir panoda yinelenen yeteri derecede ısrar ve güçle yüklü vuruşlar. Kişi buna karşın sessiz ve hareketsiz.*”¹¹⁸ Panodaki göze çarpan tablo kişinin üzerinde baskının olmasıdır. Çevre kişiyi adeta kontrol altına almış ve kişi o tablonun ağırlığı altında donup kalmıştır. Üzerinde hissettiği tüm baskılara karşın erkek karakterin sahnede kurabildiği tek söz: “*Şimdi, burada, yaşıyorum, daha...*”¹¹⁹ şeklindedir ve öykü son bulur. Gerisi okuyucuya bırakılır. Sahne topluma açık bir alandır. Karakterin erkek olduğunu sadece biliriz. Sesi gür çıkmaz, nesnelere esir olmuş gibidir. Toplulukla uyumsuzluğu onu sahneye kadar çıkarsa da söyleyeceği sözlerin yarıda kaldığını görürüz. Kendini ifade edemez. Çünkü kişi nesnenin yani çevrenin baskısına hapsedilmiştir.

“Tutunamayanlar”da Selim'in sahnesi odasıdır. Bazı zamanlar odasını mağaraya benzetir. Mağara, karakterin olgunlaşma evresi geçirdiği yerdir. Bu

---

¹¹⁷ Yunus Şahin, “a.g.m.”, s.147.

¹¹⁸ Alain Robbe-Grillet, Enstantaneler, s. 24

¹¹⁹ Alain Robbe-Grillet, Enstantaneler, s.27.

olgunlaşma evresinde dayanılmaz acılarda çekmiştir. Babasının zıt karakteri olduğundan sürekli bir çatışma halindedirler. *“büyük bir ümitsizlikle çurpınan Selim’in ‘tiradı’¹²⁰ sahneyi doldurur Turgut’a baba ben artık bu evde yaşamak istemiyorum yıllardır ruhumuzu öldürdün bu evde (...) beni ve annemi bu eşyanın içine hapsettin (...) kuru mantığınla içimizi kuruttun”¹²¹* Babasının sanata olan ilgisizliği, Selim’e çocukluğunu yaşatamayışı Selim’de derin izler bırakır. Selim’in babasıyla aynı mekânı paylaşmasından dolayı ona benzemekten korkması odasında da huzursuz olmasına neden olur. Mağarasına kapandığı zamanlarda tavana bakıp saatlerce kimseyle paylaşmadığı şeyleri düşünür. Eşyanın kendisini kontrol altına almasına izin vermez.

Mathias dinlenmek için odasına çekilir. Mathias odasında camdan dışarıyı izlemek ister. Eserin başında ve ilerleyen sayfalarında yapılan martı tasviri bu esnada kendini yine tekrar eder. Kişi martının yağmurda altındaki hareketlerini gözlemledikten sonra, *“Köşede, pencerenin kenarında, sandalyelerle yazı masasının arasında duran büyük dolaba yöneliyor. Dolap kapağının iki kanadı da sıkıca kapatılmış. (...) Mathias ön kanadı indirip bir sürü çekmeceyi birbiri ardına açıyor ve oyukların diplerini bile tarıyor. Burası da bomboş.”¹²²* der. Mathias, zihnini ne kadar yoklasa da cinayeti nasıl işlediğini hatırlamaz. Hatta cinayeti kendisinin işlediğini bile düşünmez. Yatak odasına gittiği zaman gözüne çarpan dolabı kurcalamaya başlar. Sanki dolapta aradığı bir şeyler var gibidir ancak açtığı her çekmece boştur. *“Dolap ve dolap rafları, masa ve masa çekmeceleri, kasa ve kasanın çifte duvarı, gizli ruhsal yaşamın gerçek organlarıdır.”¹²³* Kişi, paranoyaklık ve şizofreni arasında gidip geldiğinden zihnini bir yere oturtamaz. O işlediği cinayeti, işlenen cinayet olarak kabullenip zihninde takıntılı bir şekilde o cinayet sahnesini canlandırır. Dolabın baştan aşağıya içinde hiçbir nesneyi barındırmayışı, Mathias’ın içsel durumunu net bir şekilde açıklamaktadır.

---

¹²⁰ TDK, Uzun ve tumturaklı konuşma

¹²¹ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 501.

¹²² Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 156.

¹²³ Gaston Bachelard, a.g.e., s.100.

Korkuyu Beklerken, öyküsünde kişi eşyayla sürekli kavga halindedir. Etrafına duyduğu bütün öfke ve kin eşyaya da yansımıştır. Çünkü o kendisini kilitli kapılar arkasına ve eşyanın içine hapsetmiştir. “Ömrümü eşya ile geçiriyordum. Eşyayı da sevmiyordum galiba. Daha doğrusu, eşyayı insanlarla bir tutuyordum, ikisiyle de aramda, yalnız benim bildiğim ve başkalarına açıklaması güç meseleler vardı.”¹²⁴ Eşyaya şekil veren insandır. Doğal olarak insan ruhu eşyaya geçmiştir. İnsan olmasaydı eşya da olmazdı. Bu yüzden kişi açıklamak istemediği içsel durumunun yüküne eşyayı da katar. Eşyaya duyduğu düşmanlık insana duyduğu düşmanlıkla aynıdır. Öykünün ilerleyen sayfalarında kişi evini bir süreliğine terk eder ve eşyalarının bir kısmı depoya bırakılır. O esnada yaşadığı düzenin eşyaya bağlı olduğunu fark eder. Kendisine ait nesnelere uzaklaşmak onun düşünmesine engel olmaktadır. Tüm düzeni alt üst olmuştur.

Bireyin ruh haline göre eşya bir kalıba bürünür. Alain Robbe-Grillet ve Oğuz Atay’ın eserlerinde eşyaya anlam yüklemek okuyucuya düşer. “Yalnızlık, hasret, unutulmuşluk, terk edilmişlik, bir şeyleri bulamama ya da kaybetme, pişmanlık, dostluk, sevgi gibi insanlara özgü duygulanımlar, daha çok nesnelere atfedilerek onlar aracılığıyla anlatımını bulur.”¹²⁵ Mesela kişinin kendisini koltuğa bırakması insanlardan yorulduğunu, salondaki yemek masası ailenin varlığını temsil eder.

3.5. Toplumda Yabancılaşma

Yabancılaşma özellikle 20. yüzyılda karşımıza çıkan bir kavramdır. Bunda en önemli etken teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesidir. Birey gelişmelere ayak uyduramadığında kendini topluma ait hissedemez. O toplumda kendi yansımını bulamaz. Eserlerin ana kaynağı bireylerin yaşantıları olduğundan yabancılaşma, edebiyatta da karşımıza çıkar. Birey kendini yaşadığı topluma ait hissedemediğinde toplumla uyum sorunu yaşar. Bu uyum sorunu bireyi kendisi yapamaz. Sürekli bir çatışma halinde olan birey bocalayıp durur.

---

¹²⁴ Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken*, s. 63.

¹²⁵ Selma Baş, “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Öykülerinde Nesne-İnsan İlişkisi”, *The Object-Human Relationship in Mustafa Necati Sepetçioğlu’s Stories*, s. 341-352.

“Silgiler” in patronu kahvehane işletmesine rağmen topluma karşı yabancıdır. İnsanların oraya gelip eğlenmesi kendisi için bir şey ifade etmez. Müşterileri çıkıp gittikten sonra kalıplaşmış düzene robot gibi ayak uydurmaya çalışır. “Özellikle varoluşsal yalnızlığın ortaya çıkmasında bireyin hayatın anlamı üzerine düşündükleri ve sorgulamaları etkili olur.”¹²⁶ Patron kahvehanesini sonraki güne yeniden hazırlar. Her şeyin her gün aynı şekilde tekrar etmesi patronun kendi özünü kavramasına engel olur. “Sokak kapısının kilidi daha yeni açıldı, sahnede bulunan biricik kişi kendine özgü varoluşa bürünmedi henüz. On iki iskemlenin, geceyi geçirdikleri, suni mermer masalardan yavaşça indikleri saatteyiz. O kadar işte. Makineleşmiş bir kol dekoru yeniden kurar.”¹²⁷ Hayatın sabah başladığı ve gece bittiği zaman dilimi Patron için tekerrür eder. İnsanlar kişinin gözünde nesneleşmiştir. Çünkü toplumun dayattıkları ona bunu hissettirir. Gece bitince topluluk Patron’un mekânını terk eder. Patron yeniden kendisiyle baş başa kalır. Patron için topluluk bir şey ifade etmediğinden rutinini yaşamaya devam eder.

Bireyin yabancılaşmasında etken olan diğer faktörlerden birisi de ülkenin genel durumudur. Savaşlar, açlık, medeniyetin değişimi gibi etkenler birey üzerinde olumsuz etkilere sebep olabiliyor. Yabancılaşma, “kişinin kendisini bir yabancı gibi duyduğu deneyim biçimidir”¹²⁸ Bizim edebiyatımızda özellikle Oğuz Atay bireyin kendisine ve topluma yabancılaşmasını ustalıkla işler. “Ülkemiz, bugün için durgun bir toplum düzeni içindedir ve insanı toplumsal çalışmalara itecek bir dış etkenin yok olduğu söylenebilir.”¹²⁹ Böylece birey topluma ister istemez yabancılaşır ve “bireyi, yaşamının bir anlamı olmadığı düşüncesine sevk ederek amaçsız bir yapıya bürünmesine neden olur.”¹³⁰ Toplumu aydınlatacak dış etkenleri olmayışı insanları tek tip yapar. Atay’ın kişileri bu tek tipleşmeye başkaldırır. Bu başkaldırının

---

¹²⁶Süreyya Doğan, “Oğuz Atay’ın Romanlarında Bireysel Temalar”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2011, s. 47.

¹²⁷ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 7

¹²⁸Fromm, Erich (2006), Sağlıklı Toplum, (çev. Yurdanur Salman- Zeynep Tanrısever), 4. Basım, Payel Yayınevi, İstanbul, s. 116.

¹²⁹ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 98

¹³⁰ Mustafa Solmaz, Başkaldırı ve Edebiyat, Aybil Basımevi, Konya, 2015, s. 50

sonucunda kişiler genellikle intihar ederek tepkilerini gösterirler. İntihar etmeden önce de kalemlerinin ustalığını konuşurlar.

Alain Robbe-Grillet'nin eserlerinde bireylerin donuk oluşu, nesnelere hareket halinde olması aslında bireyin yabancılaştığının göstergesidir. Teknoloji ilerledikçe nesnelere de değişir. Bireyin buna uyum süreci zaman alır. Röntgenci'de Mathias adaya gittiğinde: *“Bu geri kalmışlar ülkesinde bir tane bile satamazsınız. Boşuna zaman kaybedersiniz.”*¹³¹ ifadeleriyle karşılaşır. Ada halkı kendini dış dünyaya kapatmış şekildedir. Mathias'ın da çocukluğu adada geçtiği için o yabancılaşma etkisi Mathias'ta da vardır. Adaya gittiği andan itibaren adaya ayak uyduramaz. *“Gerçekte de değişen ekonomik ve toplumsal değerler karşısında değerlerini yitiren kişiler romanda da silikleşmiş ve ürettikleri nesnelere egemenliği altına girmişlerdir.”*¹³² Bu durum bireyin acımasızca cinayet işlemesine kadar gider. Kişi kurbanını öldürürken her hareketini sürekli zihninde canlandırır. Ama yazar okuyucuya bu zihin canlandırmasını kişinin hayal dünyasında üretmiş gibi gösterir. Okuyucuya bunu eserinde belirgin bir şekilde söylemez. Bundan dolayı birey çelişkide kalır.

“Tehlikeli Oyunlar”da Sevgi, kalabalık ortamlardan kaçan bir karakterdir. Dış dünyayla ilgili her şeyden kendini soyutlar. *“Dış dünya ile ilgili haberlerin, bir kısmını ancak görüştikleri birkaç kişiden –ara sıra- duyuyorlardı.”*¹³³ Sevgi, ailesini kaybedince dul bir kadın olan Nursel Hanımın evine yerleşir. Kendini tamamen kapalı bir kutuya çevirir. Duyduğu her etkinlikten azar azar bir şeyler öğrenerek topluma ayak uydurmaya çalışır. Ama içindeki o dış dünyaya kapalılık Sevgi'nin topluma dâhil olmasına engel olur.

“Kıskançlık”taki A... da kendini kapatan karakterlerden birisidir. *“Yazar-anlatıcının A'nın topuzunu görme ve betimleme biçimi onun psikolojisini, iletişim sorununu, kırılmasını ve sıkıntısını okuyucuya belli belirsiz duyumsatmaktadır”*¹³⁴

---

¹³¹ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 33

¹³² Nazik Göktaş, “a.g.m”, s. 13.

¹³³ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 230

¹³⁴ Nazik GÖKtaş, “a.g.m,” s. 10

A... Frank gece olup evine gittikten sonra dışarıdaki seslere kulak verir: “*Ulumaların hepsi birbirine benziyor; saptaması kolay ortak bir nitelikleri oluşundan değil, daha çok, ortak özellik yoksunluğundan.*”¹³⁵ A; toplumun da hayvan türleri gibi bir arada yaşadıklarını ama paylaşabilecek bir şeyleri olmadığını düşünür. Çünkü paylaşılabilir ortak noktalar yok olmuştur. Günlük işler toplumu tekdüze bir yaşama sabitlediğinden A... topluma yabancılaşır. A...’nın istediği dünya farklı olduğundan, kendisini topluma ait hissedebilmesi için toplum tarafından etik görülmeyen ihanetini yenmesi gerekir.

Kalıplaşmış mesken yaşantıları da bireyin topluma yabancılaşmasına etkindir. “Tutunamayanlar”da “*Turgut (...) bu ‘modern’ apartmanların da arka cephelerinin yüzüstü bir insan gibi anlamsız olduklarını ve üstlerine her zaman neden sarı badana vurulduğunu düşünürdü.*”¹³⁶ İnsanların oturdukları evler de birbirine benzer. Düşüncelerinin değişmediği gibi meskenleri de aynıdır. Modern yaşamın topluma sunduğu bir çizgi vardır ve toplum bu çizginin dışına çıkmaya cesaret edemez. “*Turgut yetiştiriliş tarzı ile aldığı eğitim, okuduğu kitaplar, edindiği entelektüel birikimin uzlaşmayan yapısı içinde sıkışıp kalmıştır.*”¹³⁷ Turgut tüm bunlara anlam vermeye çalışıp sorgular ve bunun sonunda Selim’i de kaybetmesi üzerine topluma yabancılaşır. Turgut’un da Selim’in de otoriter bir babaya sahip oluşları ve aç kalmamaları için istemedikleri mesleklere zorlanmaları önce Selim’i sonra Turgut’u toplumdan uzaklaştırır.

Her bireyin kendine has özelliği vardır. Bu özellik bireyin yalnızlığında başka, toplum içinde başka olur. Buna modern yaşama ayak uydurma diyebiliriz. Fakat “*Birçok insan(ın) da kendisine uygun olmayan rolü benims(emesi)*”¹³⁸ “Tehlikeli Oyunlar”da Hikmet’in insanlardan kaçmasına neden olur. O insanlar arasında durmak istemez ve kendini dış dünyaya kapatmayı tercih eder. İnsanlar gibi rol yapmaktansa yalnızlık ona daha cazip gelir. Aslında Oğuz Atay’ında dediği gibi:

---

¹³⁵ Alain Robbe-Grillet, Kıskançlık, s. 17

¹³⁶ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 43

¹³⁷ Mehmet Sevgili, “Oğuz Atay ve Alev Alatlının Romanlarında Aydın ve Yabancılaşma Sorunu: Karşılaştırmalı Bir Edebiyat Sosyolojisi Çalışması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin, 2005, s. 166.

¹³⁸ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 409

“İnsan genel bir isimdir, çeşitli şartlar altında, çeşitli bireyleri ifade etmek için kullanılabilir. Ona, ‘insan’ yerine, mesela ‘X’ de diyebilirsiniz.”¹³⁹ Bu yüzden Atay’ın kişileri topluma artık tek kalıpla bakar. Çünkü toplumun hayattan tek beklentisi rahat bir yaşam sürmektir. Atay’ın kişilerine göre hayatın amacı bu olmamalı. Toplumda yaşayan uyum sorunu olan bireylerin de fark edilmesi gerekir.

“Röntgenci”de kişi insanları enkaz parçasına benzetir. Kişinin doğduğu yere dönüş yapması ve gemideyken kişinin çocukluğuna dair bazı şeyleri hatırlaması bize Mathias’ın topluma tamamen yabancılaştığını gösterir. Çünkü onun çocukken bile sakladığı iplikleri diğer çocuklarınkinden farklıdır. İçlerinden kusursuz olanları seçerdi. “Kıyıda bu kadar uzakta, yüzeyde bulunan ve liman zeminlerini kirleten o enkaz parçalarından hiçbiri görünmüyordu.”¹⁴⁰ İnsanların artık tek tip olması onun bu şekilde düşünmesine neden olur. Çünkü o insanların Mathias’tan çaldıkları çocukluğu vardır. Yazar kişinin o topluma olan öfkesini net bir şekilde belirtmese de onun bir nedeni olmadan adada cinayet işlemesi topluma olan nefretini okuyucuya sezdirir.

Atay’ın “Korkuyu Beklerken” öyküsünde kişi kendini cesur olmadığı halde insanlardan uzakta bir yerde yaşayarak toplumdan soyutlar. Çünkü insanlar onu anlamaz ve o da insanlarla iletişim kurmak istemez. İnsanlardan intikamını onlara tehdit mektupları yazarak alır. Fakat insanlara yeniden baktığında gönderdiği tehdit mesajlarından ürken birini bulamaz.

“Tehlikeli Oyunlar”da Hikmet sadece kendisini düşünmez. Başını yastığına koyduğunda ülkesinde yaşayan çocukları da düşünür. Çünkü çocuklar geleceğin yetişkin bireyleri olarak karşımıza çıkacaklar. “Bu ülkede çocuklara yer yok. Başka ülkelerde varmış, her tarafı yeşil ülkelerde. (...) yıllardır taşıyorum içimdeki çocuğu; yaşamadığı için büyümedi hiç,”¹⁴¹ Mathias gibi Hikmet’ in de çocukluk döneminde uyum sorunu yaşadığını anlarız. Üstelik Hikmet’ e göre ülkesinde yaşayan insanlar sağlıklı değildir ve hepsinin İsviçre’ de tedavi görmesi gerekir.

---

¹³⁹ Oğuz Atay, Eylembilim, s. 18

¹⁴⁰ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 11

¹⁴¹ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 114

“Silgiler”deki Dupont da pasif bir kişiliğe sahiptir. Sadece sistemi kitaplarında tavsiye adı altında eleştirmeyi tercih eder. “*Dupont kaleme aldığı kitaplarda sistemlerinin zayıf noktalarını açığa vurup mahkûm ediyordu, ama söyledikleri saldırıdan çok tavsiyeydi daha çok.*”¹⁴² Tanınmış bir profesör olduğu için yazdıklarına genellikle saygı duyulur. Öldürülmesi insanların kafasında soru işareti olarak kalır. Çünkü Dupont topluma uyumsuz biridir. Kimsenin çözemediği karanlık bir yanı vardır. Atay’ın karakterleri gibi sesini kalemiyle duyurmaya çalışır. Korkuyu Beklerken öyküsünde de hukuktan yana sitem vardır. Kişi kendini suçsuz görür ama yine de toplum gözünde hep suçlu konumuna düşer. Ne yaparsa yapsın topluma yaranamaz. En sonunda kendi köşesine çekilir. Sistem eleştirisine Oyunlarla Yaşayanlar’da da karşılarız:

*“KORO: Dinle ey sağır sultan! Halkın dileklerine neden kulaklarını tıkadın? Neden kendini satırların arasına gömdün? Neden hayatı bırakıp Emirleri kutsallaştırdın ve halkın anasını ağlattın?”*¹⁴³

Sisteme başkaldıran birey, toplumun kural ve kalıplaşmış düşüncelerine uymadığı için topluma yabancılaşır. Birey kendi görüşlerini özgür bir dille ifade edemediği ve yanlış bulduğu düşüncelere karşı çıkamadığı için toplumdan uzaklaşır. Topluluk bireylerden oluştuğu için belirli yasaların toplum ihtiyaçlarını karşılamadığından kişi bu durumdan yakınır. Geçen her zaman toplum ihtiyaçlarını değiştirir. Zamanın kendini yenilemesi gibi yasaların da yenilenmesini ister.

Bireyin fikirleri toplumun ortak değer ve yargılarına ters düştüğünde kendisini o toplumun dışında bulur. Çünkü o toplumla paylaşabilecek ortak bir şeyi yoktur. Toplum, bireyi anlamaz ve anlamakta istemez. Anlaşılamadığı bir toplumda birey, kendine yer edinmek için artık çaba da sarf etmez. Özellikle Selim’e baktığımızda babası tarafından meslek seçiminde dahi engellendiğini görürüz. Daha çocuk yaştan itibaren topluma ayak uyduramayışı, beklentilerine karşılık bulamayışı onu yalnızlaştırır ve içinde öfkeye dönüşür. “*Birikmiş öfkesi onu iletişimsizliğe ve*

---

¹⁴² Alain Robbe-Grillet, Silgiler s. 67

¹⁴³ Oğuz Atay, Oyunlarla Yaşayanlar, s. 87

tutunamamaya götürür.”¹⁴⁴ Hikmet de babasına benzemek istemez. Turgut da babasından yana şikâyetçidir. Çünkü bireylerin topluma yabancılaşmalarında en önemli etken babaları olur. Selim’in arkasında bıraktığı mektupla birlikte Turgut hayatı gerçek anlamda sorgulamaya başlar. Bundan dolayı Selim’in tüm arkadaşlarını sorgulamaya başlar. Sonrasında Turgut kendini ve toplumu sorgulamaya başlar. Selim de zaten, “*bu toplumla ilişkisini kaybetmiş: işe ve yaşadığı düzene yabancılaşmışmış(tır).*”¹⁴⁵ Çünkü toplum Selim’i, Selim de toplumu anlamaz. Bu yüzden Selim’in kendine uygun gördüğü doğru karar yaşadığı çevreden uzaklaşmak olur. Ruhsal erginleşme sürecini odasında tamamlamak ister. Toplum odasının dışında kalır. Onun varoluşuna müdahale edemez. Odası mahremiyet bölgesidir.

Toplumda bazı gelenek ve görenekler de bireyin topluma yabancılaşmasına neden olur. Atay’ın kişilerinin gelenek ve göreneklerde yakındıkları şey insanların anlamadıkları şeylere ağlamasıdır. Bir mevlit okutulduğunda insanlar ne anlama geldiğini bilmeden ağlarlar. Robbe-Grillet’in “Röntgenci” eserinde de toplumda yaygınlaşan bir inancı eleştirdiğini görürüz: “*Adaya dair eski bir efsaneden bahsedildiğini anladı. Fırtına tanrılarını yatıştırmak ve denizi hem yolcular hem de bir bakirenin yalıyor zirvesinden aşağı atılması gerekiyordu. Köpüklerin arasından fırlayan yılan bedenli ve köpek ağızlı devasa canavar, bu kişiyi kurban kabul edip canlı canlı yiyordu. Şüphesiz ki hikâyenin anlatılma sebebi, küçük çoban kızın ölümüydü.*”¹⁴⁶ Koyunları otlatırken öldürülen küçük kız toplum tarafından dışlanırdı. Dışarıdan adaya yabancı olarak gelen sadece Mathias olduğundan tüm gözler onun üzerinde olur. Mathias da suçluluk duygusuyla masum olduğunu ispatlamak ister. Ama o esnada halk arasında anlatılan hikâyeyi dinleyince küçük kızın adanın huzuru için zaten kurban edilmesi gerektiğini anlar. Efsane gereği bir bakirenin kurban edilme zamanı gelir. “*Sonunda şeytan onu cezalandırmış olmalı!*”¹⁴⁷ “*Hiristiyanlıkta süregelen ‘günah ve kefarete öğretisi’ bu kavramın ortaya çıkmasına ön basamak*

---

¹⁴⁴Süreyya Doğan, “a.g.m”, s. 148.

¹⁴⁵ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 99

¹⁴⁶ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 147

¹⁴⁷ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 117

oluşturmuştur.”¹⁴⁸ Selim de “Hıristiyanlığın, bütün barışçı niteliklerine rağmen, kan ve ateşe hiçbir çağda engel olamaması gerçeğini bir türlü kabul edemiyordu.”¹⁴⁹ Küçük kız da adaya aykırı olduğundan zaten ada halkı tarafından şeytan olarak görülürdü.

“On üç yaşında! Söylemek bile zor!”

–“Bu kız, içinde bir şeytan var.”

–“Çocuklarla işler zor.”

–“Bir güzel hak ediyor...”¹⁵⁰

Dinlere aykırı olan kişilerin toplumla da çatıştığını görürüz. Din insanları kontrol altına almaya çalışır. Günahın kefaretinin ölümle sonuçlanması toplumun dini kültürleştirmelerinin sonucudur. Hıristiyanlık inancını benimseyen ada halkı küçük kızın içinde şeytan olduğunu düşünür ve bunun sonunda öldürülmesi ada halkını telaşa düşürmesi gerekirken halkta bir rahatlama söz konusudur.

Toplum arasında başka bir yanlış da çocukların bilinçsizce korkutulmasıdır. Korku çocuğun ilerleyen dönemlerinde yaşamı sorgulamasına neden olur. Çünkü kişinin bilinçaltına bazı şeyler çocuk yaşlardan itibaren oturmaya başlar. “Çocuklar, masallarla ve Allah’ın vereceği cezalarla korkutulmayacaktır. Taşradan gelenler, şehirde doğmaktan başka meziyetleri olmayanlar tarafından hor görülmeyecektir.”¹⁵¹ Kişilerin yanlış yetiştirilmesinden ve şehirli-köylü çatışması bireyi çıkmaza sürükler. Çünkü birey köyden ya da kasabadan kente açıldığında kültür çatışmasıyla karşılaşır. Yeni ortama ayak uyduramaz ve uyum sorunu yaşar. Bu uyum sorunu bireyin topluma yabancılaşmasına neden olur. Bu sınıf farkına “Tehlikeli Oyunlar”da da rastlarız: “Ben, fakir bir işçi ailesinden geldiğim için, aslında Bilge’nin sınıfına karşıyım. Bütün anlaşmazlığımız da bundan ileri

---

¹⁴⁸Melahat Bayram, “Thomas Bernhard ve Yabancılaşma Sorunsalı”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 37, Kırgızistan, 2013, s. 4.

¹⁴⁹Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*, s. 159

¹⁵⁰Alain Robbe-Grillet, *Röntgenci*, s. 112

¹⁵¹Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*, s. 241

geliyor.”¹⁵² Kişiler arasında sınıf farkının oluşu birbirleriyle uyumsuzluklara neden olur. Hikmet bundan dolayı kendini Bilge’ye tam anlamıyla teslim edemez. Çünkü insanlar doğar ve ölür. Bu nedenle Hikmet her insanın eşit şartlarda yaşama hakkının olması gerektiğini düşünür. Kendisini alt sınıf Bilge’yi üst sınıf olarak görmesi onun düşünce şartlarıyla uyuzmaz.

Yoksulluk sorunu Atay’ın eserlerinde olduğu gibi Robbe-Grillet’in eserlerinde de geçer. “Röntgenci”de Mathias saat satıcısı olduğu için evlerin dış görünüşlerinde içindeki yaşantıyı anlayacak tecrübeye sahiptir. “*Biraz daha uzakta, yoldan içerideki bakımsız bir patikanın sonunda inşa edilmiş küçük evi fark etti. Yoksulluk kokan dış görünüşü gitmemesi için yetti.*”¹⁵³ Evin dış yapısından dolayı kişi oraya uğramak istemez. Çünkü o evin tek derdinin geçim derdi olduğunu düşünür.

Atay, kapitalist düzenin de kişiyi topluma yabancılaştırdığını bize gösterir. “*Neden üniversitede okuyorum?*” diye sormuştu. Hemen, “*Kapitalist topluma, yetenekli olduğumuzu göstermek için,*” diye karşılık verdim.”¹⁵⁴ Sağ-sol davasının yaşandığı dönemde üniversitedeki toplum çatışmaları profesörü arada bırakır. Zaten profesör topluma karşı yabancıdır. Bir konferansta öğrencilere karşı nasıl konuşması gerektiğini bile bilemez. Çünkü sistem onun sesini kısmıştır. Ya topluma yabancılaşmasını içinde yaşamalı ya da sesini gür çıkarması gerekir. Kendisi de “*öğrencilik yıllarında siyasete karışır: “bir zamanlar Murat’la birlikte toplumu kurtarmak için az çalışmamıştım. (...) Onların acularını anlamıyordu. Vaziyeti idareden anlıyordu.*”¹⁵⁵ Burada kişi topluma yabancılaştığı için karşılıklı birbirlerini anlamadıkları halde onları nasıl idare etmesi gerektiğini kavramıştır.

Turgut’un Özben’i olan Selim intihar ettikten sonra Turgut kendinin ve toplumun farkına varır. Çünkü insanlar Selim’in yok olup gitmesine seyirci kalırlar. Selim’e göre insanlar tutucu oldukları halde onun kayıp gitmesine göz yummuşlardır.

---

¹⁵² Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 300

¹⁵³ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 65

¹⁵⁴ Oğuz Atay, Eylembilim, s. 67

¹⁵⁵ Oğuz Atay, Eylembilim, s. 26- 41

“Selim'in ölümü itibariyle benliğinin farkına varan Turgut'un karşılaştığı çorak, ıssız ve ruhsuz benlikten rahatsız olduğu görülür.”¹⁵⁶ Selim bir yandan tutunmak isterken topluma göre uyumsuz olduğundan toplumun kendisini tutmalarından da korkar. Ona göre toplum, zayıf bağlarla birbirine bağlıdır. Türlü türlü hileleri vardır. Onlara uymaktansa uyumsuz bir şekilde intihar etmeyi daha doğru bulur.

Wallas da cinayetin işlendiği bölgeye gittiğinde beklediğinden farklı bir toplumla karşılaşır. Ortada bir cinayet işlenmiştir ama bunun niçin işlendiği ya da kim tarafından işlendiği konusu kimsenin dikkatini çekmez. “Wallas ne kadar yalnız kaldığını kestirir bir kez daha. (...) Görünüşe bakılırsa, kimsenin ilgisini çekmemiştir: kapılar kapalı, yoldan geçerken hiçbir surat sarkmıyor pencerelerden. Oysa orada bulunması gerekli: başka kimse ilgilenmiyor bu cinayete. Bu onun işi; bu işi selametle çıkartsın diye çok uzaklardan getirttiler onu.”¹⁵⁷ Bu işi kendisi tamamen sahiplenir. Çünkü o diğer insanlardan farklıdır. Geçmişinin olduğu yerde sürekli bir silgi arayarak bazı şeyleri siler. Bir sorumluluk hisseder kendinde ama bu sorumluluk hissi o toplumla çatışır. Kendi zihin dünyası bambaşkadır. Çünkü o bir şizofrenidir. Ne kadar istese de toplum tarafından dışlanmaya maruz kalır. Bu da onun toplumdaki tamamen uzaklaşmasına neden olur. Toplum; tıpkı Atay'ın da belirttiği gibi, dünyanın her yerinde bulunan: “Birbirlerine bakmayan yalnız insanlar”¹⁵⁸ dır. İnsanlar gün geçtikçe sadece psikolojik sorunlu kişilere değil birbirlerine de yabancılaşır. Doğal olarak kendilerinden farklı olan kişileri de fark etmek istemezler. “Ben, otobüse biniyorum; yüksek düşüncelerimi anlayamayacak kimselerle birlikte yolculuk ediyorum, yüzlerine bakıyorum: Hayır, anlamıyorlar.”¹⁵⁹ Anlamadıkları için kişiler ruh dünyalarında özgürce dans ederler. Çünkü orada onları engelleyecek sınırlar yoktur, tabii eyleme dönüşmediği sürece. Atay'ın karakterlerinde çoğunlukla bu toplumsal bir eyleme dönüşmez ama Robbe-Grillet'de genellikle eyleme dönüşür.

---

¹⁵⁶Lütfiye Emin Doğan, “Oğuz Atay'ın “Tutunamayan” Bireylerinde Suç ve Ceza algısı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale, 2011, s. 176.

¹⁵⁷ Alain Robbe-Grillet, *Silgiler*, s. 56

¹⁵⁸Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*, s. 617

¹⁵⁹ Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken*, s. 42

Robbe-Grillet'nin eserlerinde toplum, tıpkı onu oluşturan kişileri gibi donuktur. Onlar metalaşmış yaşantının esiri gibidirler. *“Kalabalığın istasyona geçmesini engelleyen ikinci bir kapalı kapı. Oraya inen merdiven tamamıyla sıkışık gövdelerle kaplı, yalnızca aralarında en ufak boşluk bile bırakmayan başlar görülebiliyor. Hepsi hareketsiz. Yüzler donuk. Ne sabırsızlık, ne umut ne gücenme. (...) önü kesilmiş insanların pantolon paçaları görülebiliyor. Pantolonlar tozlu, siyah.”*¹⁶⁰ Toplumun hayattan bir beklentisi yoktur. Yaşamak için yaşarlar. Kişilerin de bu yabancılaşmaya başkaldırıları olur. Çünkü toplum hissizleşmiştir. İstasyonda bir kalabalık mevcuttur ama kişilerin hepsi birbirine yabancılaşmıştır. Fiziksel olarak yakın olmalarına rağmen içsel olarak ayrı dünyalarda yaşarlar. Tek amaçları günü bitirmektir. Sonrası yoktur.

Hayata tutunamayan ve genelde hayata karşı duramayanları anlatır. Kişileri genellikle büyük hayaller kurarlar ama bir türlü hayalleri gerçekleşmez ve hayal kırıklığına uğrarlar. Hayatla mücadele edecek gücü kendilerinde bulamazlar. Klasik kadercilik anlayışına da karşı dururlar. *“Olduğu gibi kabul etmiyorlar Selim'i.”*¹⁶¹ Coşkun da talihe sitemde bulunur: *“Ey Talih! Neden halkımla aramıza duvarlar ördün? Ey duvar Tanrısı! Beni neden halkımdan ayırdın?”*¹⁶² Duvar, insanları ve ait olduğu alanın sınırını çizer. Coşkun ve Selim o sınırı aşamazlar. İnsanlarla iletişim kurmakta zorluk çekerler. Aslında zorluk çekmekten ziyade insanlarla iletişim kurmak istemezler. Çünkü toplumun kendilerini anlamayacaklarının farkındadırlar.

Kültür, inanç, sistem, teknoloji bireyin varoluşunu engelleyen faktörlerin başında gelir. Birey bunlara uymadığı takdirde toplum bireyi dışlar. Bu dışlanma sonucunda birey önce kendisinden nefret eder sonra da topluma karşı başkaldırır. Bu başkaldırma sonucunda topluma tamamen yabancılaşır. Topluma yabancılaştıktan sonra hayata karşı sağlam duramaz. Çünkü birey artık tamamen yalnızdır.

---

¹⁶⁰ Alain Robbe-Grillet, Enstantaneler, s. 40, 41

¹⁶¹ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 667

¹⁶² Oğuz Atay, Oyunlarla Yaşayanlar, s. 88

3.6. Bireyin İç Dünyasında Kendilik Sorunu

Birey yaşadığı topluma ayak uyduramadığında kendi iç dünyasına döner. *“Bireyler, adaletin olmadığını veya hak ettiklerini bulamadıklarını düşünmeye başladıklarında, iç dünyalarına çekilip farkındalık ya da bilinçlenme sürecine girerler. Kendi ahlak anlayışlarını temel alarak, adaleti ya da kurulu düzeni anlamlandırmaya, sonra da sorgulamaya başlarlar. Her şeyi kendi kafalarında oluşturdukları adalet kavramına göre kurgularlar. Bu kurgular dışı vuruyla çevrelerindeki insanlara yansıtılmazsa içe dönük bir halde büyümeye başlar. Sonraki süreçte bu kurgular, soyut bir başkaldırıya dönüşür ve kişinin ruhsal sorunlar yaşamasına neden olur. Herkesten, her şeyden kuşkulanan, onlara karşı içten içe bir hırs, kin ve öfke besleyen ve onlara güvenmeyen birey, kendi içerisinde kavgalar ederek kendisini suçlar, benliğine karşı çıkar. Yıllarca içinde besleyip büyüttüğü isyankâr ‘ben’, sonunda ya intihara ya da uygun bir ortam bulabilirse, her şeyi yok etmek için yakıp yıkmaya yönelmekten çekinmez.”*¹⁶³ Bu bireyin topluma başka bir başkaldırış çeşididir. Oğuz Atay bireyin iç dünyasını modernist bağlamda iç monolog tekniğinden yararlanarak okuyucuya aktarıırken Alain Robbe-Grillet bunu okuyucuya “Yeni Roman” anlayışından hareketle eşya üzerinden aktarır.

Kişinin bilinçaltı, anne karnından itibaren oluşmaya başlar. Korkular, acılar, savunma mekanizmaları, hayaller orada saklıdır. “Tehlikeli Oyunlar”ın Hikmet’i toplumdan uzaklaşınca iç dünyasına dönebilmek için bilinçaltına yönelir. *“Sen, bu ‘bilinçaltı’ dediğin şeyi ortaya çıkarabilecek misin bakalım kendinde?” dedi albay. (...) Aslında dış yaşantılarım çok fakir olduğu için, herkesin büyük bir titizlikle sakladığı bilinçaltı zenginliklerimi açıkça ve utanmazca kullanarak bitirdim. (...) Bu ülkede eksikliğini duyduğum ‘insanın kendiyle hesaplaşma meselesi’ni bizzat kendime uygulayarak bu meselenin ilk kurbanlarından oldum.”*¹⁶⁴ Çünkü kişilerin bilinçaltında korku, endişe, toplum baskısı yatar. Bu baskılar neticesince kişi kendisini özgürce ifade edemez. “Tehlikeli Oyunlar”ın Hikmet’i kendini insanlardan soyutladığı için bu başkaldırışı rahatça yapar. Gecekonduunda kendisiyle

¹⁶³Mustafa Solmaz, a.g.e., s. 36

¹⁶⁴ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 332

hesaplaşma vakti gelmiştir. Bu hesaplaşmayı yaparken Albay'ı da devreye sokar. Tıpkı “Tutunamayanlar”ın Turgut’u gibi. Turgut’un da iç hesaplaşması başlarken yanında Olrıc’i vardır: “*Yalnız seninle mi konuşabileceğim Olrıc? Olrıc susuyordu. Olrıc dış dünya ile konuşmazdı. Parçalanırdı, erirdi.*”¹⁶⁵ Olrıc Turgut’un kafasında yer edinmiştir. Turgut onu insanlara açmaya korkar. Çünkü o dış dünyadaki insanlarla uyum sağlayamaz. “*İnsanın yaşam karşısında bazı istekleri vardır. Fakat yaşadığı topluma uymak zorunda olduğu için bu isteklerini gerçekleştiremez, dolayısıyla bunları bastırır. Bu yüzden ulaşamadığı bu isteklere hayal kurarak elde eden birey arzularını hayal dünyasıyla tatmin eder.*”¹⁶⁶ Bu tatmin ediş olmazsa kişi tamamen silikleşir. Hayal dünyası kişinin özgür olduğu, haykırarak başkaldırabildiği bir yerdir. Toplum kişiye orada engel olamaz.

“Silgiler”de “*Wallas emniyet müdürlüğünden çıkarken, ilk başta soğuktan kaynaklandığını sandığı, kafasında bir boşluk olduğu izlenimine kapıldı.*”¹⁶⁷ Oluşan bu boşluk aslında bilinçaltıdır. Gerçeğin içine bir anda düştüğünden bilinçaltında yer edinen geçmişini anımsar. Wallas’ın kafasının içinde oluşan boşluğu iç dünyasına dönmesi şeklinde de yorumlayabiliriz. Çünkü Wallas bir silgi arayışındadır. Bu arayışta geçmişine dair bazı anılarını silmek ister. Bilinçaltından ne kadar kaçmak istese de bir şekilde geçmişin izi karşısına çıkar.

“Tutunamayanlar”ın Turgut’u Selim’in intiharından sonra her şeyi sorgular. Bu sorgulamalar esnasında postmodernizmde olduğu gibi hayalle gerçek arasında sürekli gel-gitler yaşar. “*Bütün rüyalar artık birbirine karışıyor Olrıc. Düş ve gerçek arasındaki çizgi siliniyor. Selim de imtihanlardan önce böyle oluyordu: bu olayı gerçekten yaşadım mı, yoksa dün gece rüyamda mı görmüştüm?*”¹⁶⁸ Turgut Selim’in düşünceleriyle hayata bakmaya başladığında iç dünyasında yaşadığı çatışma onu insanlardan uzaklaştırır. “*Turgut’un bilincinden bakmakla birlikte; onun iç dünyasındaki değişimi, iç çatışmalarını, değerlendirmelerini ve yavaş yavaş Selim ile*

---

¹⁶⁵ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 408

¹⁶⁶ Cebrail Ötgün, “Sanat Yapıtına Yaklaşım Biçimleri”, *Gazi Sanat Tasarım*, 2009, s. 163.

¹⁶⁷ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 68

¹⁶⁸ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 389

özdeşleşmesini izlemektedir.”¹⁶⁹ Çünkü Turgut çok sıradan yaşadığının farkına varır. İnsanları, evliliğini, arkadaşlıklarını, işini sorgulamaya başlar. Sorguladıkça önce kendinden sonra insanlardan nefret etmeye başlar. Modern çağın ihtiyaçlarına cevap vermek kişiyi artık yorgun düşürmüştür.

“Oyunlarla Yaşayanlar”ın Coşkun’u yaşadığı gerçek dünyayı benimsemez. Çünkü: “*Bireyin kafasında oluşturduğu dünya gerçeği ile toplumun dayattığı dünya gerçekleri birbirleriyle uyummadığı için çatışma içerisine giren birey, toplumsal yapıda kendisine yer edinemeyince, toplumdaki uzaklaşmaya, toplumsal değerleri sorgulamaya başlar.*”¹⁷⁰ Bu nedenle oyun içinde oyun kurar. Kendi dünyasını oyunlarında yaşar.

“*COŞKUN: gerçek bir cehenneme gitmek istiyorum. Yaşadığım anlamsız cehennemden kurtulmak için her türlü cehenneme giderim.*”¹⁷¹

Coşkun’un çevresiyle yaşadığı uyum sorunu onu iç dünyasında çatışmaya sürükler. Gerçek hayatı cehenneme benzetir. Topluma göre de hayal dünyası cehennemdir. Bu yüzden Coşkun iki dünya arasında sıkışıp kalmıştır. “*Coşkun Ermiş, karısı Cemile’nin yaşam biçimini, düzenli, uyumlu yaşam sürme isteğini, komşularına dikiş dikerek, Coşkun’un çoraplarını yamayarak ve evde birlikte yaşadıkları Cemile’nin annesi Saadet Nine’nin bakımıyla uğraşarak ve oğlu Ümit’in iyi yetişebilmesi için verdiği hayatta kalma ve yaşama tutunma çabasının gerçekliğini yadsır.*”¹⁷² Çünkü tüm bunlar Coşkun’un kendisi olmasına engeldir. Düzenli aile hayatı ona engeldir. Coşkun’a göre hayata tutunuş biçimi buna bağlı olmamalıdır. Çünkü toplumun doğruları Coşkun’un doğrularından farklıdır.

---

¹⁶⁹Serdar Odacı, “Bilinç Akışı Tekniği Bakımından James Joyce, Oğuz Atay, Adalet Ağaoğlu ve Emine İşınsu’nun Romanları”, *Doktora Tezi*, Ankara, 2007, s. 180

¹⁷⁰Mustafa Solmaz, a.g.e.,s. 55.

¹⁷¹ Oğuz Atay, *Oyunlarla Yaşayanlar*, s. 85

¹⁷²Handan Bayındır Tuna, “William Shakespeare İzleğinde, Oğuz Atay’ın ‘Oyunlarla Yaşayanlar’ Oyunu ile Necip Fazıl Kısakürek’in ‘Bir Adam Yaratmak’ Adlı Oyununda Bireyin Yazgısı ve Oyun İçinde Oyun Olgusuna Bir Bakış”, *IV. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi*, Kırıkkale, 2013, s. 345.

Yolculuk bireylerin düşünce dünyasındaki yaşam olanaklarını artırır. “büyük bir talihsizlik sonucu, o gün her zamankinden daha erken döndü eve, eh, bunu da kimsecikler kestiremezdi elbet. Böylece Franck o ana dek yarattığı bütün kurmacaları eliyle süpürüp atıyor. Karşıt varsayımlarda bulunmanın hiç yararı yok, çünkü her şey olduğu gibi: insan gerçeği değiştiremez.”¹⁷³ Yol Franck ve A... için kurmaca olan dünyadır. Yol boyunca Afrika’da geçen bir romanı tartışırlar. Doğruları ve yanlışları aralarında değerlendirirler. Aslında tartıştıkları roman olmak istedikleri kurmaca dünyadır. O kurmaca dünya eve döndükleri zaman yerini gerçeğe bırakır. Çünkü masada üç bardak yerini çoktan almıştır. A... ‘nın kocası onların varoluşlarına engeldir.

“Silgiler”de Wallas, Arpenteurs Sokağı’ndan çıkmaya çalışırken yol boyunca düşüncelere dalar ve yolunu kaybeder. Çocukluk izlerinin olduğu sokak onu derin düşüncelere sürükler. “Yol boyunca bir tek doğru yönde ilerlemeye dikkat etmişti; bulvarı geçip de, iş¹⁷⁴ ağaçlarıyla çevrili küçük konağın önüne çıktığında, köşk ona birden hüziün verici geldi, oysa sabah nasıl da şirin bulmuştu onu. Bu saçma sapan düşünceleri kovmaya çalıştı başından, yorgunluğuna verdi bu düşünceleri.”¹⁷⁵ Çünkü onun zihni katili bulmakla meşguldür. Oysa kurban Doktor Juard’ın kliniğinde gizlenmektedir. Ortada adı geçen bir kurban vardır ama ceset yoktur. Wallas tüm bu olanları çözmeye çalışırken kendi içinde çatışır. Çünkü ona tarif edilen katilin fiziki özellikleri kendisine benzemektedir.

“Röntgenci”de Mathias’ın tek derdi ilk başlarda saat satmaktır. Fakat ada halkı genel olarak farklıdır. Adada gittiği yerde aynı manzarayla karşılaşır. Donuk insanların toplandığı bir yer gibidir. Saat satmak için gittiği bir evde karşılaştığı manzara onu iç çatışmaya sürüklemeye başlar: “başka bir şey yüzünden, yorgunluğu, şaşkınlıklarını, uzun zamandır süren bir hastalığı ya da büyük bir üzüntünün pençesine düşmüş olduklarını düşünüyor- ya da hiçbir şey düşünmüyor- izlenimi

---

¹⁷³ Alain Robbe-Grillet, Kıskançlık, s. 47

¹⁷⁴ Ana yurdu Asya’nın dağlık bölgeleri olan, bazı türlerinde yaprakları kışın dökülen, odunu tornacılık ve kaplamacılıkta kullanılan, kömürü ile kara kalem resim yapılan küçük bir ağaç.

¹⁷⁵ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 69

veriyorlardı”¹⁷⁶ Mathias evde garip bir çiftle karşılaşır. Bu çift sanki Mathias’ı bekliyor gibidirler ama onu görmezden gelirler. Mathias evden çıkarken bile yalnızdır. Ona yolu gösteren olmaz. Çiftin aldıkları saat de köşede kalır. Çünkü onlar görünürde çift ama gerçekte bir birlerinden kopukturlar. Mathias buna anlam veremez.

“Tutunamayanlar”da Olic, “Tehlikeli Oyunlar”da Hüsamettin Albay gerçekte var olmayan karakterlerdir. Kişiler bu iki karakteri zihinlerinde oluşturur ve insanlardan kaçarak onlarla sürekli diyalog halinde olurlar. “Özellikle son zamanlarda Hüsamettin Albay’la çok yoğun bir duruma gelen görüşmelerimiz, ister istemez, ilk bakışta zor anlaşılacak ortak bir dilin aramızda gelişmesine yol açmıştır.”¹⁷⁷ Hikmet’i anlayan sadece Albay’dır. İnsanlığa dair sorgulamaları, iç dünyasında olan savaşı Albay’la rahatlıkla paylaşır. Kafasında kurduğu Albay dışında diğer karakterlerin bile kendisini anlamadığından yakınıdır. Çünkü onların da toplum gibi tek dertleri günlük yaşantıdır. Hikmet topluma yenik düştüğü gibi onlara da yenik düşer. “Tutunamayanlar”ın Turgut’u da Olic’e sığınır. Tüm sorgulamalarını Olic’le yapar. “Bu kanlı savaş, dışarıdan hiç belli olmuyor değil mi?”¹⁷⁸ Dışarıdan bakıldığında Turgut’un iç dünyasının karmaşalarla dolu olduğu görülmez.

Alain Robbe-Grillet’de ise kişilerin iç çatışması daha farklıdır. Kişilerin iç çatışmalarını eşya üzerinden anlarız. Oğuz Atay’ın kişileri iç çatışmalarını tartışabilecek farklı kişiler oluşturabilirken Robbe-Grillet’in kişileri karşılarında farklı karakterler oluşturmadan kendileri farklı bir kişiliğe bürünür. “Wallas bu sabah iki kahveye uğradığını hatırlar birdenbire, bir de geceyi geçirdiği kahve vardı elbette, kendisine neden böyle bir suçlama yakıştırdığını anlamasa da yadsıyamayacağı gerçeklerdir bunlar. (...) Hem sonra, bütün bu suçlamalardan korkacak nesi var ki?”¹⁷⁹ Wallas ilk etapta katilin kendisine benzediği için insanların

---

¹⁷⁶Alain Robbe-Grillet, Röntgeni, s. 69

¹⁷⁷ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 72

¹⁷⁸ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 293

¹⁷⁹ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 71

ona tuhaf davrandıklarını düşünür. Buna bir anlam vermeye çalışırken kendi iç dünyasında çatışma yaşar. Oysa katil Wallas'tır.

Aynı durum "Röntgenci"de de karşımıza çıkar. "Gezginci geldiğinden beri susuyor olmalarına şaşırды (...) Konunun ne olduğunu tahmin etmeye çalıştı. Ama aniden bulmaktan korktu ve sanki bu sözler kendilerinin de bilmediği bir şeyle ilgiliymiş gibi, konuşmaya yeniden başlanmasından ödü kopty. Bu saçma tahminler sayesinde rahatlıkla çok daha ileri gidilebilirdi."¹⁸⁰ Cinayetin yapıldığı konuşmaya Mathias denk gelince, onu gören işçiler susarlar. Bu da Mathias'ı kendisiyle çelişkiye düşürür. Çünkü cinayeti işledikten sonra cinayet işlememiş gibi normal yaşantısını sürdürmeye çalışır. Karşılaştığı her donuk yüz ona cinayeti hatırlatır ama katil olduğunu kabullenmek istemez. Başka bir suçlu bulmaya çalışır ve iç dünyasında çatışma yaşar. Adadan ayrılırken düşünce yorgunluğunu hisseder. Tüm gün ne yaptığını sorgular ve vaktinin belirsiz geçtiği sonucuna ulaşır.

Oğuz Atay'ın kişileri kendilerinden intikam almak için ceza yöntemini seçerler. Bu ceza genellikle ölümle son bulur. Düşünceler zihinlerinden çıkmaz. Hikmet'in taşma noktasına ulaştığı bir evrede düşünceler: "Kafa(sın)a işkence"¹⁸¹ edecek boyuta ulaşmıştır. Bu işkence edişlerin sonucunda Hikmet gerçek dünyaya ve kendi dünyasına yetebilmek için başka Hikmetler yaratır. Yarattığı her Hikmet farklı görevler üstlenir. Böylece düşüncelerden sıyrılabileceğini düşünür ama içinde yaşadığı çatışmalardan kurtulamaz. Hikmet yalnızlığını somutlaştırır ve yalnızlığı kabullenir. "Gecekondu mahallesindeki evi, kendisini gerçekleştirmenin imkânlarını bulamadığı ya da oluşturamadığı reel hayattan bir kaçış yeri, bir sığınaktır. Hikmet bu sığınakta kendi kendine oyunlar icat eder, oyunlarında var olmaya çalışır."¹⁸² Hikmet, Albay'ın gerçek olmadığını ve Albay'ı kendisinin var ettiği gerçeğini de kabullenir. Çünkü toplum içinde kendini ifade edemediğinden, dışlandığından, ezildiğinden buna ihtiyacı vardı. İç dünyasında yaşadığı çatışmayı bu şekilde aşabileceğini düşünür ama hayata daha fazla tutunmak istemez. İnsanlığın öldüğü,

---

¹⁸⁰ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 71

¹⁸¹ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 392

¹⁸² Yunus Balcı, "Oğuz Atay'ın Romanlarında Kahramanlar", s. 47.

anlaşamadığı bir dünyada yer kaplamak ona anlamsız gelir. Hikmet, Bilge'nin varlığından bile şüphelidir. *“Sevgili Bilge, işte bu yüzden hayal ve gerçek, benim onlara verdiğim anlamları kaybetmek üzere. Sen, yaşadığım bir gerçek misin? Yoksa bir zamanlar yaşamış olduğum bir rüya mısın? Yoksa ikisi de değil misin?”*¹⁸³ Hikmet iç dünyasında yarattığı türlü türlü karakterlerden dolayı hayranlık duyduğu Bilge'nin de o karakterlerden olabileceğini düşünür. Bilge'yi yaşayıp yaşamadığından emin olamaz. Girdiği her iç çatışması Hikmet'in içinde başka bir çatışmayı doğurur.

“Tutunamayanlar”ın Selim'i düşünceler dünyasından kendini kurtarabilmek için kendisiyle konuşmayı dener. Selim sadece çevreyle ve kendisiyle değil okuduğu kitaplarla bile çatışır. Ona göre kelimeler mızrağa benzer. Bu yüzden okuduğu kitapları bile sadece kendine yorumlamayı seçer. Görünürde insanlara sıcak davranır ama iç dünyasında saklı kalan katılığı ve güvensizliği de vardır. Yaptıkları ile kendi içinde yaşadığı dünya farklıdır. Çevresiyle uyumlu olmaya çalıştığı dönemlerde söylenen her cümlenin altında gizli bir anlam araması iç dünyasına daha çok yönelmesine neden olur. Bu da onu geceler boyu huzursuz edip uykusuz bırakırdı. Atay'ın kişileri iç çatışmalarından kurtulamadıkları zaman kendilerini suçlu bulurlar. “Korkuyu Beklerken” kitabında babasının ölümü üzerine adı belirtilmeyen kişinin iç çatışmasında pişmanlık yattığı sonucuna varırız. *“Şimdi artık suçun kendimde olduğunu görmeliydim.”*¹⁸⁴ Atay'ın kişileri suçu kendilerinde görmelerine karşın Robbe-Grillet'in kişilerinde buna rastlamayız.

Robbe-Grillet “Kıskançlık” romanında okuyucuya A...’nın kocasından doğrudan bahsetmez, betimlemeleriyle varlığını sezdirir. Oğuz Atay'da kişiler toplumla iç dünyaları arasında kalırken “Kıskançlık”ta kişi eşi ve sevgilisinin arasında kalır. Bu arada kalmışlık onu iç dünyasındaki çatışmaya sürükler. Bu çatışma belirgin olarak Frank'in öldürdüğü kertenkelenin duvarda iz bırakmasıyla karşımıza çıkar. *“Kapalı dudaklarında bir dinginlik, düş ya da uzaktalık gülümsemesi. Hiç değişmediğine ve kusursuz bir süreklilikte olduğuna göre,*

---

¹⁸³ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 325

¹⁸⁴ Oğuz Atay, Korkuyu Beklerken, s. 171

*düzmece, bile bile oraya kondurulmuş, züppece, giderek düşsel de olabilir. (...) Korkuluktaki kertenkele yok olmuş, yerinde tıpkı kendisine benzeyen bir külrengi boya adacığı bırakmış*¹⁸⁵ Frank'ın kendi evine gitmesiyle A... 'nın gözü duvarda öldürülen kertenkele izine takılır. Kertenkeleyi Franck'ın öldürmesi hâkimiyetin kendisinde olduğunu gösterir. Gözetleyici koca pasiftir. Kertenkelenin baş kısmının eve dönük olması kocayı da simgeler. Franck onu etkisiz hale getirir ama izi yine de kaybolmaz.

“Silgiler”de Wallas *“Kafasını toplayıp ciddi biçimde işini düşünmesine engelleyen şu gevşekliği bir türlü atamıyor üstünden. (...) yavaş yavaş tam olarak yerini kestiremediği bir rahatsızlık kaplamıştı her yanını. Bir sonuca varmak istiyorsa, akli başında olmalı tamamıyla.”*¹⁸⁶ Ama Wallas iç çatışmasından sıyrılamadığı için cinayeti gerçekten işleyene kadar olayı çözemez. Wallas çocukken kendisini terk eden babasını öldürdükten sonra iç çatışmaları son bulur. Robbe-Grillet’de kişiler bir şekilde gerçek hayatta olan bitene ayak uydurabilirken Atay’da bu yoktur. Atay’ın kişileri zihinlerinde kurdukları hayatları yaşamayı benimserler. *“Önce kafamdaki hayallerin kölesi olarak tuhaf bir intikam kılıcı olmuştum. Yalnız, bunu henüz kimse bilmiyordu.”*¹⁸⁷ Atay’ın kişileri sevinçlerini, intikam duygularını, korkularını iç dünyalarına çekilerek yaşarlar.

“Tutunamayanlar”ın Turgut’u Selim’e dair araştırmasını bitirdikten sonra ölüm ve hayat arasında sıkışıp kalır. *“Selim’e, ben de varım Selim, ben de varım, diyememek acı geliyor. Beni de al Selim; ölümden, unutulmaktan öteye götür. Birlikte tutunamayalım. (...) Otric’le konuşuyorum. İkimiz de üşümeye başladık. Sıcak ülkelerden kaçtık; soğuk ülkelerde üşüyoruz.”*¹⁸⁸ Turgut toplumda var olma nedenine anlam veremez. O da şizofreni karşılığı olan Selim gibi modern yaşamın kurallarına ayak uydurmak istemez ve artık gerçek Turgut olmak için toplumdan kaçır. Kendini herkesten uzaklaştırır. *“Her günkü yaşamın sıradan akışı roman karakterlerini “gündelik deneyim”in dışına çıkmaya zorlar ve dolayısıyla Turgut’un,*

---

¹⁸⁵ Alain Robbe-Grillet, Kıskaçlık, s. 113

¹⁸⁶ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 131

¹⁸⁷ Oğuz Atay, Eylembilim, s. 55

¹⁸⁸ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 719

çevresiyle var olan tüm bağları koparma kararına neden olur”¹⁸⁹ Bu nedenle romanın sonunda Olric’le birlikte bilinmeyen bir yöne doğru yol alır. Çünkü toplum onun için bir şey ifade etmemeye başlamıştır. Arada kalmışlık “Oyunlarla Yaşayanlar”ın Coşkun’u için de geçerlidir.

*“COŞKUN: Anlamıyorum... ölümü anlamıyorum. (...) Ölüm bile beni yalancı çıkarmak için uğraşiyor. Anlamıyorum. Oyun nerede bitiyor, hayat nerede başlıyor, hiç anlamıyorum.”*¹⁹⁰

Coşkun hayat ve ölüm arasında gidip gelir. Romanın sonunda sahnede gerçekten son nefesini verir. İç dünyasında kurduğu oyunu sahnede sonlandırır.

Robbe-Grillet’in kişileri iç çatışmalarını topluma başkaldırı şeklinde yaşamazlar. Onların daha çok çocukluk dönemlerine ait izlerden dolayı iç çatışma yaşadıklarının farkına varırız. Çocukluk dönemlerinde bilinçaltılarında yatan olgu genellikle terk edilmişliktir. Ebeveyn sevgisizliği içinde yetiştikleri için acıma duyguları da yoktur. Okuyucu kişilerin iç çatışmalarını eşya üzerinde ya da Robbe-Grillet’in birden geçmiş zamana değinmesiyle anlarız. Oğuz Atay da ise kişilerin iç çatışmaları zihinlerindedir. Toplumu sorgulamaya başladıklarında dünyaya ait olamadıklarının bunalımını yaşadıklarını görürüz. Bunun sonucunda Robbe-Grillet’in kişileri gibi hayatlarına devam etmezler. Dünyadan kaçışlarını intiharla gerçekleştirirler.

İnsanlığın temel sorunlarından biri olan bireyin kendisine yabancılaşması edebiyat dünyasında da karşımıza çıkar. Birey kendisi olmaya kalkıştığında ya toplumsal kanunlarla kısıtlanır ya da tamamen dışlanır. Özellikle içine kapanık bireyler için modern çağ bireye engeldir. Bu yüzden birey kendisi olamaz. Kanunların kısıtlayıcı oluşunu açıklayacak olursak Robbe-Grillet’de kişilerinde katillik dürtüleri öne çıkar. Kişi cinayet işlediğinde yasalar gereği toplum içinde barındırılmazlar. Onların kendi dürtülerini tatmin etmelerine bu engel olur. Bu

---

¹⁸⁹ Piotr Kawulok, “Aydınlığın Peşinde: Tutunamayanlar ve Modernizmin Hasretleri”, *Türkiyat Araştırmaları*, S. 16, Bahar 2012, s. 118

¹⁹⁰ Oğuz Atay, *Oyunlarla Yaşayanlar*, s. 90

yüzden kişi açık açık cinayet işlemekten çekinir ve toplumdan uzakta cinayet işlemek zorunda kalır. Özellikle içe dönük yaşayan bireylerin kendilerini ispatladıkları yol budur. Edebiyata baktığımız da Yeni Roman akımıyla eserlerde kişilerin silikleştiğini görürüz. Kişilerin yerine nesnelere ön plandadır. Günümüzden örnek verecek olursak insanların yerini yavaş yavaş robotların aldıklarını görürüz. Robotun mucidinin insanlar olmasına rağmen bu durum kişiye olan ihtiyacı azaltmaktadır. Kişi toplum içinde kendini yeterince ifade edemediği için nesneye ihtiyaç duyar ve kendilik sorunu yaşar.

Robbe-Grillet ve Oğuz Atay'ın eserlerine baktığımızda bireyler kendilerini tanıma çabasına girerler. Bu çaba genellikle suçlara, cinayetlere, intiharlara, yalnızlığa, hayatı yeniden sorgulamaya sebep olur. Çünkü bireyin toplumun dışında kalma tercihi içindeki dürtüleri tetikler. İçinde birini öldürme isteği ya da kendini öldürme isteği yatıyorsa kişi için en uygun zaman yalnız kaldığı zamandır. *“Tüm hayatını geçirdiği odada bir kez daha tek başınaydı; duvarın dibine kadar gömülmüş küçük, kare pencerelerin perdesiz camlarına bakıyordu.”*¹⁹¹ Mathias küçük bir kız çocuğunu öldürür ama bunun bile farkında değildir. Romanın sonunda kendisini odasına kapatır ve yaşayışını çocukluğundan itibaren sorgulamaya başlar. Artık kendisini tanımak ister. Buna Oğuz Atay'da da rastlarız: *“Ben, kendimi tanımak için, daha çok başkalarıyla görüşüyorum. Albayımın da yardımıyla eski dostların bir listesini yaptım; onlarla kendim hakkında konuşuyorum.”*¹⁹² Atay'ın “Tehlikeli Oyunlar”daki Hikmet karakteri kendisini eşinden, çevresinden soyutlayıp hayal dünyasında oluşturduğu karakterlerle bir binada yaşar. Kendilik sorunu yaşamaya başlayınca Tutunamayanlar'daki Turgut karakteri gibi çevresiyle görüşmeye karar verir. Turgut, Selim üzerinden kendini bulmaya çalışırken Hikmet, Albay'la kendini bulmaya çalışır. Fakat başarısız olur.

Selim toplum tarafından aşırı derecede bastırılmış bir karakterdir. Ailesi başta olmak üzere onu anlayan kimse yoktur. Turgut dahi kendi yarattığı Selim'i anlayamaz. Selim: *“neresini düzelteceğimi bilmediğim bu yaşantımı sürdürmenin*

---

¹⁹¹Alain Robbe-Grillet, Röntgeni, s. 153.

¹⁹²Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, 418.

*anlamsızlığını seziyorum yok olmaya doğru hızlı bir gidişin farkındayım (...) Selim olmayan bir Selim görmektense hiç görmemek daha iyidir*¹⁹³ der ve kendisi olamadığı için intihar eder.

*“Kendime kötü birini örnek almıştım herhalde; sürekli olarak onun hayatını yaşamak, hayattan bir sonuç çıkarmak (nasıl?) ve gece yarısı ıslıkla melodiler çalarak birilerine (kimlere?) benzemek istedim.”*¹⁹⁴ diyen öykü karakteri modern insanlara benzememek için bahçeli bir ev tutar. Aldığı tehdit mektubuyla kendi dünyasında baş başa kalır. Eşyayı, düzeni, insanları sorgulamaya başlar. Sonra insanların vicdanlarını rahatsız etmek için onlara mektup yazar ve karakola teslim olur. Kendini bulma sürecinde başarısız olur.

Eşya, Robbe-Grillet’in eserlerinde karakterlerin yerini alır. Kendilerini tanıma süreçlerinde bile eşyayla karakter birbiriyle bağlantılıdır. *“Şişman bir adam, patron, orada ayakta durur, masa ve iskemleler arasında yeniden kendi kendini tanımaya çalışır.”*¹⁹⁵ Aynadaki yansımasına bakınca kendini tanıyamayan patron, kendini yeniden anlamlandırmaya çalışır. Çünkü aynada gördüğü bedeni değil ruhudur.

Robbe-Grillet’in karakterleri silik ve bazı karakterlerinin adı dahi yoktur. Kıskançlık romanındaki A... *“yumurta biçimindeki aynada kendine bakıyor. Yüzündeki tek bir çizgi bile oynamıyor, ne uzun kirpikli göz kapakları, ne de yeşil gözlerin ortasındaki gözbebekleri. Böyle kendi bakışına dalıp gitmiş, dikkatli ve dingin, zamanın akışını duyumsamıyor sanki.”*¹⁹⁶ Nesnelere hareketsiz, A. dingin bir şekilde kendilik sorunu yaşar. Aynaya baktığında karşısında silik, yalnızlığa itilmiş birini görür. Franck’la yaşadığı gizli aşkla kendini bulmaya çalışır. Farnack’ın eşi Christiane’ı ziyaret ettikten sonra yaşadığı kimlik bunalımı karşısında yine de güçlü durur. *“Kadının genellikle toplumun mekanizmaları tarafından dışlandığı, imgesinin ise gizemini koruduğu, kimlik ve varlığının bedeninde hapsediği, gerek gerçek*

---

¹⁹³Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 532

¹⁹⁴Oğuz Atay, Korkuyu Beklerken, s. 65

¹⁹⁵Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 8

¹⁹⁶Alain Robbe-Grillet, Kıskançlık, s. 69

yaşantısında, gerek düşlerde nesne dışına tam çıkamadığı gösterilmiştir.”¹⁹⁷ Oğuz Atay’ın kadın karakterlerine baktığımızda genellikle günlük yaşayışa ayak uyduran tiplerdir. Bu yüzden kimlik sorunu yaşamazlar.

“Kıskançlık”ta A.’nın evi çok rahat gözlemlenebilmesine rağmen, kendisini gözetleyecek kimsenin olmayışı aslında ona huzur verir. Tüm bunları düşünürken bir mektup yazmıştır ya da yazmaya devam ediyordur. Robbe-Grillet bunu bize net bir şekilde açıklamaz.

“Tutunamayanlar”ın Selim’i de bir mektup yazar. Dışa dönük yaşayamayınca karakterler, kalemin dünyasına sığınmayı tercih ederler. “*Can sıkıntısı, Selim’in önemli bir derdiydi. Bir işi yapmadan önce geçirilmesi zorunlu olan zaman onu müthiş sıkardı.*”¹⁹⁸ Burada zaman Selim’in ruhunu daraltırken, A... zaman algısına pek aldırmaz.

Turgut’un, “*dünyayı da ona (topa) benzeterek yuvarlak zannettikleri için beğenmediğim bu nesne –buyurduğunuzun aksine- tesadüfen de olsa ayağıma çarptı ve böylece ben, ‘topa ayağımı sürmüş’ oldum.*”¹⁹⁹ sözlerinden, yuvarlaklığından dolayı A...’nın aynasını da dünyaya benzetebiliriz. Bedenler ruhlarıyla yuvarlak dünyaya fırlatılmıştır fakat niçin fırlatıldıklarını anlayamazlar. Çünkü onlar bu yuvarlak gezegende yaşayan diğer insanlardan farklı bir yapıya sahiptirler. A. kendisini Franck’la tamamlamaya çalışırken, Turgut kendini Selim’le tamamlar.

“Silgiler” romanındaki Patron’unun “*Hareketlerinin her ayrıntısı çok eski yasalar tarafından yönetilmekte (olduğunu düşünür), dolayısıyla, insanca niyetlerin yol açtığı dalgalanmalardan da etkilen(mez.)*”²⁰⁰ Her gün her saniye yaptığı işler aynıdır. Bir dükkân sahibidir ve günlük rutin işlerini aksatmadan yapmak zorunda hisseder kendini. Bundan dolayı, kendini artık bir robot olarak görmeye başlar.

---

¹⁹⁷ Zahide Günay. “DuVécu De La Femme à Son Image La FemmeSujet<=>Objet Dans Les Ciné-Romans D’AlainRobbe-Grillet”, *Doktora Tezi*, 2008.

¹⁹⁸ Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*, s. 41

¹⁹⁹ Oğuz Atay, *Tutunamayanlar*, s.59

²⁰⁰ Alain Robbe-Grillet, *Silgiler*, s. 7

Oyunlarla Yaşayanlar'ın Coşkun'u da oyun içinde oyun yazmaya çalışırken modern çağa ayak uyduramadığından silikleştirmenin farkına varır.

“KORO: Ey Cemil! Ülkemizin bütün oyuncularını gibi başını yumuşak duvarlara vur, kendini tehlikeli oyunlardan koru! Koru kendini katı duvarlardan ve ölümden.”

(...)

“COŞKUN: Ben de bir eski zaman piyesi olsaydım. Modern oyunların, modern kahramanları gibi silik bir hayat yaşamazdım.”²⁰¹

İnsanoğlu ilk yaratılıştan itibaren hayat için bir anlam arar. Dünyanın varoluşu, insanların doğup ölmesi ve ölümden sonra nelerin olacağı konusunda hep bir merak vardır. Bunun için mitoloji ve din bir süre sonra yeterli gelmemektedir. Çünkü bilim ilerledikçe kişiler dini ve mitolojiyi de sorgulamaya başlar. Bu sorgulamada aldıkları yanıt onları tatmin etmez. Kişilerin dini kendi çıkarları doğrultusunda kullanması bireyler arasında huzursuzluğa ve sorgulamalara neden olur. Bir toplum huzur içinde yaşarken başka bir toplum huzurdan tamamen uzak yaşar. Savaş, açlık, cinayet, eğitim kalitesinin düşüklüğü gibi problemler toplumsal bunalımı ortaya çıkarır.

Oğuz Atay babasının baskısıyla mühendis olur. Çünkü babasına göre edebiyatla ilgilenirse geçinmesi zor olacaktır. Bunun acısını bize “Tutunamayanlar”da Selim üzerinden verir. Selim kendisi olamadığı için intihar eder. Alain Robbe-Grillet ise “Yeni Roman” akımını başlatarak edebiyat dünyasına farklı bir bakış açısı kazandırır. Romanlarında karakterlerini silikleştirerek okuyucunun zihnini yormasını ister. Eserlerine baktığımız zaman karakterleri genellikle Oğuz Atay'ın karakterleri gibi şizofreni tiplerdir. *“kendini tanıma sorunu bilimsel bir yolla çözümlenmezse sonuz bunalımlar karanlığına düşer birey. (...) Kendini tanıma sorununun çözümünde, Descartes'in bilimlerine uyguladığı*

---

²⁰¹ Oğuz Atay, Oyunlarla Yaşayanlar, s. 89; 107

*kuşkuculuğu kullanabiliriz. Bütün değerlerimizi önce yok sayarak işe başlamalıyız. Kişisel değer saydığımız şeylerin, toplumun baskısıyla edinilmiş sahte nitelikler olabileceğini de hiçbir zaman akıldan çıkarmamalıyız.*²⁰² Birey kendisi olamadığı için, olmak istediği kişiyi hayal dünyasında kurar ve onu oynar. Çünkü toplum o bireylere başka yol bırakmamıştır.

Kendilik sorunu, küçük yaşlardan itibaren belirtilerini gösterir. Birey sağlıklı bir ortamda yetişmediği takdirde, ihtiyaçlarına yanıt alamaz. Aile içi ilişkiler, kültürel yapılanma, çevre çocuğun gelişiminde önemlidir. *“Herkeste çeşitli biçimlerde görülebilecek kişilik özelliklerinin, kişilik bozukluğu olarak değerlendirilebilmesi için, bunların esneklikten yoksun ve uyum bozucu olması, işlevsellikte belirgin bir bozulmaya ya da kişisel sıkıntıya neden olması gerekmektedir.”*²⁰³ Atay’ın ve Robbe-Grillet’in kişilerini incelediğimiz zaman onlarda oluşan kişilik bozukluğu, uyum bozukluğunu da doğurmuştur.

Wallas, profesörün gayrimeşru çocuğudur. Sözde babası öldürülmüştür ve Wallas, cinayeti araştırmak için çocukken geldiği yere gönderilmiştir. *“Pek tanımadığı bu kente dün gece geç vakit geldi. Daha önce bir kez gelmişti ama o zaman çocuktu ve birkaç saat kalmıştı, pek belirgin bir anısı yok o gelişine ilişkin.”*²⁰⁴ Yazar, Wallas’ın çocukluğuna dair bize sadece bu kadar bilgi verir. Bu bilgiden hareketle Wallas’ın karmaşık bir çocukluk dönemi geçirdiğini anlamak mümkündür. Çünkü babasından uzak büyümüştür. Babasını ziyaret ettiği zamanlarda genellikle maddi sebeplerden ötürü tartıştıkları bilgisi de verilmiştir.

Turgut’ta baskıcı bir anne ve pasif bir babanın gölgesinde büyür. Hayata dair bilgileri tecrübeleriyle kazanır. *“Turgut, pısrık bir baba ve müstebit bir annenin tesirinin ruhunda uyandırdığı hercümerci, çok küçük yaşta fark etti ve...(…) “Hürriyeti seçti.”(…)Turgut, beş yaşında kocaman bir sokak serserisinden ilk yumruğu yedi gözüne. (...) hayatındaki bu ilk lekeyi silmek, hiçbir zaman mümkün*

---

²⁰² Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 97

²⁰³ Doğan Şahin, “Kişilik Bozuklukları”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul, Klinik Gelişim, s. 55

²⁰⁴ Alain Robbe-Grillet, Silgiler, s. 35

olmadı.”²⁰⁵ Turgut bu olayı annesiyle paylaştığında annesinden de dayak yer ve bir daha şikâyetçi olmaması gerektiği kendisine öğretilir. Selim de içine kapanık, okul derslerinde başarılı, anti-sosyal bir çocukluk dönemi geçirir.

Mathias doğduğu adaya yıllar sonra ilk kez gider ve gittiğinde 13 yaşında küçük bir kız çocuğu öldürülmüştür. Kendini bu olayın içinde bulur. Çocukluğunu geçirdiği ada ve o adada bir çocuğun öldürülmesini kıyasladığımızda Mathias’ın da sağlıklı bir çocukluk evresi geçirmediğini anlarız. Çünkü *“Daha çocukken içinde iplik parçaları topladığı büyük ve eski mukavva bir ayakkabı kutusu vardı. Her önüne geleni saklamıyordu; ne adi olanları, ne de kullanılmaktan fazlasıyla aşınmışları, gevşemişleri ya da parçalanmışları isterdi. Bir işe yaramayacak kısa parçaları da atıyordu.*”²⁰⁶ Eski mukavva ayakkabı kutusu kendi iç dünyasıdır. İç dünyasında gereksizliklere yer vermek istemez. Öldürülen kız, daha doğru bir ifadeyle kendisinin öldürdüğü küçük kız, çevresi tarafından şeytan sıfatıyla anılırdı. Mathias’a göre bu kız çocuğu işe yaramayan ve zararı olan bir iplik parçasıdır. Bir yandan da öldürdüğü kendi çocukluğudur.

Hikmet de çocukluk problemleri olan bir bireydir. Toplum kurallarına göre oynamayı ister ama bunu beceremeyip kendini bir gecekonduya kapatır. *“Ben bütün oyunların, çocuklukla birlikte sona ereceğini bilseydim, muhakkak oynardım işte: Haini oynardım, korkağı oynardım, fakat oynardım; kimse beni sahneden çıkaramazdı. Büyüyünce bu rolleri oynamak pek hoş olmuyordu.*”²⁰⁷

Alan Robbe-Grillet’nin Mathias ve Wallas karakterleri çocukluklarını geçirdikleri yerde cinayet işlerken, Oğuz Atay’ın Hikmet’i ve Selim’i intihar eder, Turgut’u da bilinmezliğe doğru yol alır. İki yazarında karakterleri başkaldırıları farklı yollarla dile getirirler. Selim’e baktığımız zaman, onun hayatı enine boyuna ölçerek bilinçli bir şekilde intihar ettiğini görürüz. *“Varoluşun yok oluşla netlik kazandığı paradoksuyla koyun koyuna bir başkaldırıdır. Elbette burada bahsedilen psikiyatrik durumlardaki ölümü seçiş değil, bilinçli bir şekilde düşünülüp*

---

²⁰⁵ Oğuz Atay, Tutunamayanlar, s. 57; 58

²⁰⁶ Alain Robbe-Grillet, Röntgenci, s. 7

²⁰⁷ Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, s. 361

*devamı getirilen hayatı sonlandırmadır.”*²⁰⁸ Bu sonlandırma neticesinde insanlığa ders vermek ister. Birey kendi özüne ulaşmakta zorluk yaşadığı için, kendilik sorununu bu şekilde aşar. Yaşadıkları ayrılıklar, toplumla düşünce yapılarının uyuşmayışı, sevdikleri mesleklere yönelik onlara imkânlar sunulmaması, değişen çağın onların ihtiyaçlarını karşılamaması gibi unsurlar bireylerin kendileri olmalarına engel olmaktadır.

---

²⁰⁸ Burcu Alkan, “Edebiyatta İntihar”, *Notos dergisi*, Kasım 2015

SONUÇ

Fransız edebiyatında Alain Robbe-Grillet'nin öncülüğünü yaptığı 'Yeni Roman' anlayışı geleneksel romana ters düştüğü için oldukça dikkat çeker. Özellikle kahraman algısı ikinci plana atılmış ve genellikle adları belli olmayan kişilerden hareketle nesnelere ön plana çıkarılmıştır. Oğuz Atay da bu aykırılığı ilk eseri olan 'Tutunamayanlar'ı yazdığı dönemde kitabını bastırmak için yayınevlerini dolaşırken hep reddedildiğinde yaşar. Çünkü yazdığı eser hem hacim olarak fazla hem de o dönemin edebiyat kurallarına uymamaktadır. O, postmodernizmi Türk edebiyatında ilk olarak uygulamaya çalışmıştır. Döneminde değeri bilinmese de günümüzde Oğuz Atay üzerine sürekli çalışmalar yapılmaktadır. Modernizm, postmodernizm ve "Yeni Roman" hakkında kısaca bazı tespitlerde bulunduktan sonra yazarlarımızın hayatlarını ve bazı eserlerini inceledik.

20 yy'dan itibaren değişen ve gelişen toplum içerisinde insanoğlu bir bocalama içerisine girer. Zamanla değişen kültürel oluşumlara uyum sağlayamayan birey yavaş yavaş içine kapanık, toplum gerçekliklerinden uzak bir yapıya bürünmüştür. Böylece kendisine, ailesine, çevresine, topluma yabancılaşan bireylerin sayısı artmıştır. Bu uyum sorunu edebiyat dünyasına da yansır. Robbe-Grillet'de kişiler silik, nesnelere hareket halindedir. O kişilerin uyumsuzluğunu nesne üzerinden aktarırken Atay, kişilerini öldürmeyi tercih etmiştir.

Toplumdan sonra kendisine de yabancılaşan bireyin gelecek beklentisi bir anda yok olur. Toplumdan silik toplum ve toplum hayatından uzak olan bireyler böylece iç dünyalarına çekilip bireysel yaşam tarzını benimserler. Kendi dünyasında yaşayan kişi kendini daha özgür hissetmeye çalışır. Özgür hissettiği bu dünyada dokunulmaz olduğuna inanır. İç dünyalarına başka kişiler girmeye çalışınca birey, dışarıdaki topluma karşı uyumsuzluk davranışı sergiler. Bu uyumsuzluk, iş hayatında sağlıklı diyalog kuramayıp iş çevresince benimsenmeme, aile hayatında eşleri ile çatışma yaşayıp sağlıklı evlilikler yürütememe olarak karşımıza çıkar. Oğuz Atay'ın 'Oyunlarla Yaşayanlar' kitabında Coşkun'un oğlunu örnek verecek olursak, o da babası gibi yazılan oyunlarda kendisine bir rol bulur. Alain Robbe-Grillet'nin 'Kıskançlık' eserinde de Franck'ın oğlunun hep hasta olması ve evin dışına

kişileri kurdukları hayal dünyasında yaşarken Alain Robbe-Grillet'nin kişileri hayal dünyalarında kurduklarını eyleme dönüştürür.

Yaşanan savaş ve toplumsal buhranların içinde kısıtlanan toplumun varlığında insan kendi devrimini gerçekleştirir. Anlattıklarından çok anlatamadıkları daha önemlidir. Kişilerin hayatında ironiler fazlasıyla görünür. Zaten hayallerin bu kadar sıklıkla kurulduğu bir dünyada ironilerin olması gayet muhtemel ve doğaldır. Fakat bu kadar çok kurmaca içinde yaşayan birey belli bir süreden sonra kişilik karmaşası duyar. Kişilik karmaşası ve çatışması duyan birey bir bocalama dönemi sonrası şizofren bir yapıya bürünür. Bu, zaten kaçınılmaz bir sonudur. Alain Robbe-Grillet 'Kıskançlık' eserinde sömürge dönemine atıflarda bulunur. Oğuz Atay ise 'Eylembilim' adlı yapıtında o dönemde üniversitelerde ortaya çıkan sağ-sol çatışmasına değinir.

Gerçek yaşantıda da incelediğimiz yazarların oluşturdukları kişilere rastlamak mümkündür. Çünkü kültür kaynaşması gün geçtikçe artmaktadır. Farklı kültürlerle ayak uyduramayan ya da yaşamak istedikleri hayatı yaşayamayan birey, uyumsuzluk duygusunun isteklerini tatmin etmek için farklı yollar arar.

Edebiyatın malzemelerinden birisi de bireydir. Bundan dolayı bu uyumsuzluk sorununa farklı eserlerde rastlamak mümkündür.

İnsanoğlu asırlar boyunca hep bir arayış içinde olmuştur. Bu arayış her ne kadar farklı şekillerde anlatılmaya çalışılsa da birey kendini ve kendi içinde olup bitenleri ve anlaşılmayı istemektedir. Bu anlaşılma gerçekleşmediği takdirde bireyde uyumsuzluk meydana gelmiştir. Bu uyumsuzluk bireyi toplum karşısında ötekileştirmeye itmiştir. Atay eserlerinde bu bireylerin uyumsuzluğunu sürekli göstermeye çalışmış ve bunun sonucunda olabilecek olumsuzlukları topluma göstermeye çalışmıştır.

Birey ve toplum arasındaki uyumsuzluklar neticesinde birey korku, parçalanma, önyargı gibi durumlarla baş etmek zorunda kalır. Bitmeyen tedirginlikleri, yaşamın milimetre karesinden sorumlu olmanın öngördüğü titizliği, atılan her adımı acımasızca sorgulayan Atay ve Robbe-Grillet, bireyin ruh dünyasını

yansıtmıştır. Kendisine bırakılan hareket alanının yetersizliğinden doğan rahatsızlığı Robbe-Grillet ve Atay, aynı alanı kendi isteğiyle daha da daraltarak protesto ederek ve aşırı boyutlara sürüklediği bireyin özgürlüğünün kısıtlanmasını en göze batar biçimde sergileme yolunu denerler. Robbe-Grillet bunu eşyaları harekete geçirerek ve kişilerinin genellikle dönüp dolaşıp aynı alana çıkmalarıyla gösterir. Atay ise toplumdan uzak تنها bir alanda ya da bir koltukta bunu gösterir.

Hoşnutsuzluk, uyumsuzluk ve bunun kaçınılmaz sonucu olan “Tutunamama”, Atay’ın yapıtlarındaki uç bireylerin yaşadığı trajik süreçlerin en belirgin noktasıdır. Robbe-Grillet de ise kişiler bedenlen hayata tutunur ama ruhen tutunup tutunamama arasında gidip gelirler. Atay, kişilerine var olan yaşantı biçimleri ve ilişki türleri içinde uygun bir yer bulamaz ya da bulmamaya özen gösterir. “Tutunamayanlar”ın Selim’ (ya da Turgut’u), “Tehlikeli Oyunlar”ın Hikmet’i hayattan şiddetli bir kopuş yaşarlar ve gündelik alışkanlıklarla beslenen topluma uyum sağlayamadıklarından ayakları yere sağlam basamaz. Toplum dünyasında kendilerine yer bulamazlar. Bu “Silgiler”in Wallas’ı, “Kıskançlık”ın A...sı için de geçerlidir.

Kişilerin duydukları yabancılaşma ve tedirginlik hissini bazen alaycı bir karamsarlık, bazen de kara mizahla anlatan Atay, onların tüm bunlardan kurtulması için duyarsız topluma ders vermek amacıyla kişilerini tek tek öldürür. Çünkü onun kişileri, gerek kültürel açıdan gerekse ahlaki açıdan toplumla uyumsuz. Robbe-Grillet ise tam tersi olarak kişilerini topluma karşı ak çıkarıp yaşamlarını sürdürmelerine izin verir. Atay gibi kişilerini eve kapatıp dış dünyayla olan bağlantılarını yok etmez. Yenilgiyi kişilerine yakıştırmaz ve zihinlerindeki hayatı yaşamalarına izin verir. Kişilerinin pişmanlık duymamaları için de onları şizofren kimliğine büründür. Dolayısıyla oluşturduğu şizofren tipleri Atay’ın kişileri gibi sadece zihinde kalmayıp gerçek yaşantı da eyleme dönüşür. Atay’ın şizofren tipleri sürekli konuşmayı seçerken Robbe-Grillet’in şizofren tipleri sessizliği seçerler.

İki yazarın eserlerinde de belirsiz bir zaman dilimi vardır. Bu zaman dilimi kronolojik olarak belirsiz olsa da olayların çok kısa bir sürede geçtiği okuyucuya sezdirilir. Genellikle geçmiş zaman ve an iç içedir. Kişilerin geçmiş yaşantıları yaşadıkları an içerisinde sürekli zihinlerinde canlanır.

Mekân olarak ise Robbe-Grillet eşyayı öne çıkararak olağanüstü bir tasvirle okuyucuyu mekânda gezdirir. Oğuz Atay ise kişilerine genellikle toplumdan uzak mekânlarda oynama fırsatı verir.

Robbe-Grillet ve Atay eserlerinde kişi sayısını sınırlı tutmuştur. Kişileri genellikle toplumdan uzak, bireysel yaşam tarzını benimsemişlerdir. Toplum kuralları ve ahlaki değerleri onlar için önemli değildir. Kendi dünyalarında kendi kurallarını yaşadıkları için topluma ayak uyduramazlar.

Yapıdaki kişilerin en büyük sorunu kendilik sorunudur. Bu kişiler kendi gerçek kimliğini yaşayamazlar. Yasalar, toplumsal düzen, aile içi ilişkiler, evlilik gibi kavramlar onların üzerinde baskı oluşturur. Bundan dolayı bu kişiler kimlik bunalımına girerler. Bunun sonucunda çocukluktan itibaren beliren şizofren tiplere dönüşürler. Kendileri olabilmeleri için tek bir karakter onları temsil edemez. Yapmak istediklerini zihinlerinde oluşturdukları kişilere yaptırırlar.

Robbe-Grillet daha çok acımasız ve baskın kişiler oluşturur. Bu kişiler her şeye rağmen hayatlarına devam edebilirken Atay'ın kişileri daha içsel yaşarlar. Dışa dönük yaşamak onlara göre değildir. Bir süre sonra iç dünyalarından sıkılıp hayatlarına son vermeyi tercih ederler.

KAYNAKÇA

İncelenen Eserler:

ATAY, Oğuz (2007),Eylembilim, İletişim Yayınları, İstanbul

ATAY, Oğuz (2007),Korkuyu Beklerken, İletişim Yayınları, İstanbul.

ATAY, Oğuz (2007),Oyunlarla Yaşayanlar, İletişim Yayınları, İstanbul.

ATAY, Oğuz (2007),Tehlikeli Oyunlar, İletişim Yayınları, İstanbul.

ATAY, Oğuz (2007), Tutunamayanlar, İletişim Yayınları, İstanbul.

ROBBE-GRİLLET, Alain (1989), Kıskançlık,(Çev. Bertan Onaran), Ara Yayıncılık, İstanbul.

ROBBE-GRİLLET, Alain (1991), Enstantaneler,(Çev. Halil Gökhan), Yazıt Yayınları, Ankara.

ROBBE-GRİLLET, Alain (2005), Silgiler,(Çev. Alp Tümertekin), YKY, İstanbul.

ROBBE-GRİLLET, Alain (2009), Röntgenci,(Çev. Suat Başar Çağlayan), Şenocak Yayıncılık, İzmir.

Diğer Kaynaklar:

AKAR, Yeliz (2012), “ ‘Konuşma’ Adlı Küçürek Öyküde Kendilik Sorunsalları *Turkish Studies - International Periodical ForThe Languages, Literature History of Turkishor Turkic Volume 7/4, Fall 2012, p. 647-653, ANKARA TURKEY*

AKGÜL, Hasip (1996), Oğuz Atay'ın Yaşam Oyunu, Akış Yay. İstanbul.

AKTAŞ, Şerif (1991), Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yayınevi, Ankara.

ANAR, Erol (2016), “Yabancılaşma kavramı ve günümüz toplumu üzerine”, *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi, (04.06.2016)*

- AND, Pınar (2008), “Michel Butor’un Zamanın Kullanım Çizelgesi ve Alain Robbe-Grillet’in Silgiler Adlı Eserlerinde “Şüpheler” ve “Araştırma” İzleklerinin Karşılaştırılması” *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- ARSLAN, Fatih, “Postmodernizmi Yeniden Anlam(landırma) Denemesi”, *Türk Dili Dergisi*, s.140-144.
- ASLAN, Seyfettin; YILMAZ, Abdullah (2001), “Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 2, s. 93-108, Sivas.
- ATAY, Oğuz (2007), *Bir Bilim Adamının Romanı*, İletişim Yayınları, İstanbul..
- ATAY, Oğuz (2007), *Günlük*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ATUN ERMAĞAN, Evrim (2016), “Alain Robbe-Grillet’in Silgiler Romanında Zaman ve Mekân Sarmalları”, *Rumeli DE Journal of Language and Literature Studies* 2016.4 (April) Special Issue, p. 86-91.
- AYDIN, Hakan (2006), “Eleştirel Aklın Işığında Postmodernizmin Temel Dayanakları ve Eğitim Felsefesi”, *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 1, INASED.
- AYTAÇ, Gürsel (1990), “Bir bilim Adamının Romanı” *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- BACHELARD, Gaston (1996), *Mekanın Poetikası*, (Çev. Aykut Derman), Kesit Yayıncılık, İstanbul.
- BALCI, Yunus, “Oğuz Atay’ın Romanlarında Kahramanlar”, *Denizli*, s. 39-53.
- BAŞ, Selma, “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Öykülerinde Nesne İlişkisi”, *The Object-Human Relationship in Mustafa Necati Sepetçioğlu’s Stories*, s. 341-352.
- BAYINDIR TUNA, Handan (2013), “William Shakespeare İzleğinde, Oğuz Atay’ın ‘Oyunlarla Yaşayanlar’ Oyunu ile Necip Fazıl Kısakürek’in ‘Bir Adam Yaratmak’ Adlı Oyununda Bireyin Yazgısı ve Oyun İçinde Oyun

Olgusuna Bir Bakış”, *IV. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi*, Kırıkkale, s. 345.

BAYRAKTAR, Levent (2000), “Albert Camus ve Yunus Emre’de Absurd Kavramı”, *Felsefe Dünyası*, Sayı: 31, s. 85.

BAYRAM, Melahat (2013), “Thomas Bernhard ve Yabancılaşma Sorunsalı”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 37, Kırgızistan.

BAYRAM, Yavuz (2007), “Postmodernizm (Modernizm Ötesi)”, *Baykara*, Sonbahar, S. 5, Çorum, s. 37-39.

CSIKSZENTMIHALYI (1999) , Mihaly ve Eugene Rochberg-Halton. *The Meaning of Things: Domestic Symbols and the Self*. Cambridge: Cambridge University Press.

DOĞAN, Süreyya (2011), “Oğuz Atay’ın Romanlarında Bireysel Temalar”, *Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale.

ECEVİT Yıldız (1999) , “Ben Buradayım” Oğuz Atay’ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, *Mimarlık dergisi*.

ECEVİT, Yıldız (2004), *Türk Edebiyatında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul.

EMİN DOĞAN, Lütfiye (2011), “Oğuz Atay’ın “Tutunamayan” Bireylerinde Suç ve Ceza algısı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale.

FORSTER(1985), E. M., *Roman Sanatı*, (Çev. Ünal Aytür), Adam Yayınları, İstanbul.

ERGİYDİREN, Sevinç (2001), *Edebiyat Araştırmaları-Edebiyat Üzerine Bir Deneme-*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

FROMM, Erich (2006), *Sağlıklı Toplum*, çev. Yurdanur Salman- Zeynep Tanrıseven, 4. Basım, Payel Yayınevi, İstanbul.

- GELLNER, Ernest (1994), Postmodernizm, İslam ve US, (Çev. Bülent Peker), Ümit Yayıncılık, Ankara.
- GÖKTAŞ, Nazik (2005), “Alain Robbe-Grillet’de Roman Estetiği”, *Dil ve Edebiyat Dergisi*, s. 22-39.
- GÜNAY, Zahide (2008), “Du Vécu De La Femme à Son Image La Femme Sujet Objet Dans Les Ciné-Romans D’Alain Robbe-Grillet”, *Doktora Tezi*,
- İNAL, Tanju (1983), “L’Axe de la Narration dans Les Gommages d’Alain Robbe Grillet et dans Oedipe Roi de Sophoclell”, *FDE Yazın ve Dilbilim Araştırmalar Dergisi, Ankara*, S. 11, s. 97-106.
- JEANNIERE, Abel (1994). “Modernite Nedir?” (Çev: Nilgün Tatal-Küçük), Modernite versus Postmodernite, (Mehmet Küçük), Vadi Yayınları, Ankara.
- KABAKLI, Ahmet(2006), Türk Edebiyatı 5. Cilt, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- KAWULOK, Piotr (2012), “Aydınlığın Peşinde: Tutunamayanlar ve Modernizmin Hasretleri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, Bahar 2012, Ankara.
- KAYA, Muharrem (2001), “Oğuz Atay’ın Yapıtlarında Yaşam Öyküsü Unsurları”, *Adam Sanat*, S. 183, Nisan 2001, s. 74-79.
- KOL, Hülya (2016), “L’evolution Du Sentiment De La Jalousie Dans Le Roman «La Jalousie» D’alain Robbe-Grillet (The Evolution of the Sense of Jealousy in the Novel " Jealousy " Alain Robbe - Grillet)” *10.7827/Turkish Studies*. 9778, S. 11, s. 401.
- KOLCU, Ali İhsan (2012), Batı Edebiyatı, Salkımsöğüt Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Ramazan (2007), Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayıncılık, Ankara.
- LUCY, Nially (2003), Postmodern Edebiyat Kuramı Giriş, (Çev. Aslıhan Aksoy), Ayrıntı Yayınları, İstanbul,

- MARDİN, Şerif (2008), Türk Modernleşmesi Makaleler, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MENĞİ, Nesrin (2011), “Selim İleri'nin Romanlarında Zaman Kurgusu”, *Turkish Studies - International Periodical ForThe Languages, Literature and History of Turkishor Turkic Volume 6/3 Summer*, p. 1083-1096 Turkey.
- MUNGAN, Murathan (1979), “Oyunlarla Yaşayanlar”, *Devlet Tiyatrosu broşürü*, Ekim.
- Moran, Berna (2004), Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2, İletişim Yayınları, İstanbul.
- NARLI, Mehmet (2009), “Postmodern Roman ve Modern Gerçekliğin Yitimi”, *Türkbilig*, S. 18, s. 122- 132.
- ODACI, Serdar (2007), “Bilinç Akışı Tekniği Bakımından James Joyce, Oğuz Atay, Adalet Ağaoğlu ve Emine İşınsu'nun Romanları”, *Doktora Tezi*, Ankara, s.180
- ÖTGÜN, Cebail (2009), “Sanat Yapıtına Yaklaşım Biçimi”, *Gazi Sanat Tasarım*, s. 159-179, Ankara.
- ÖTGÜN, Cebail (2009), “Sanat Yapıtına Yaklaşım Biçimleri”, *Gazi Sanat Tasarım*.
- ÖZÇINAR, Şahin (2007), “Kendinin- Bilinci ve Öteki Diyalektiği”, *Doktora Tezi*, Ankara.
- PAKDİL, Nuri (1973), *Edebiyat Dergisi Yayınları: 5, Deneme Dizisi: 2*, 112 sayfa, Ankara.
- PEHLİVAN, Müge (2009), “ ‘Oğuz Atay’da İroni Ömer Seyfettin’den Oğuz Atay’a Türk Öykücülüğünde İroni”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir.
- ROBBE-GRİLLET, Alain (1989), Yeni Roman, (Çev. Asım Bezirci), Ara Yayıncılık, İstanbul.

- ROBBE-GRİLLET, Alain (1981), Yeni Roman, (Çev. Asım Bezirci), Yazko Yayınları, İstanbul.
- ROBBE-GRİLLET, Alain (2011), Barthes'i Niçin Seviyorum?,(Çev. Ayşe Ece), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- SEVGİLİ, Mehmet (2005), "Oğuz Atay ve Alev Alatlının Romanlarında Aydın ve Yabancılaşma Sorunu: Karşılaştırmalı Bir Edebiyat Sosyolojisi Çalışması", *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin.
- SOLMAZ, Mustafa (2015), Başkaldırı ve Edebiyat, Aybil Basımevi, Konya.
- ŞAHİN, Doğan, "Kişilik Bozuklukları", *İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul, Klinik Gelişim*, İstanbul.
- ŞAHİN, Veysel (2011), "Kimliksel Değerlerin Çatıştığı Mekân: 'Sinekli Bakkal' Romanında Yapı ve İzlek", *Turkish Studies*, s. 1558.
- ŞAHİN, Yunus (2014), "Varoluşçuluk ve Bireyselleşme Bağlamında Oğuz Atay'ın Eserlerinin İncelenmesi", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı, Doktora Tezi*, İstanbul.
- ŞEN, Şahin (2010), "Halit Ziya Uşaklıgil' in Romanlarında Anne-Mekân Algısı", s.86.
- ŞENER, Sevda (2009), "Oğuz Atay' da Oyun-Gerçek İkilemi", Oğuz Atay İçin Bir Sempozyum, İletişim Yayınları, İstanbul.
- TEKİN, Mehmet (2002), Roman Sanatı (Roman Unsurları), Ötüken Yayınları, İstanbul.
- UÇAR, Aslı (2012), "Teselliye Eşyada Aramak: Türkçe Romanda Nesnelere", *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Doktora Tezi*, Ankara.
- Yürek, Hasan (2008), "Türk Romanında Modernist Etkinin Boyutları", *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1, 187-202

İnternet Kaynağı:

ŞENTÜRK, Semiha (2009), “Aylak Adam- Yusuf Atılgan”, 13.01.2009 Tarihli
Milliyet Kitap, <http://www.insanokur.org/aylak-adam-yusuf-atilgan/>

OĞUZ ATAY VE ALAIN ROBBE-GRILLET'DE BİREYİN UYUMSUZLUĞU VE UYUMSUZLUĞUN BİREYİN YAŞAMINA ETKİLERİ

ÖZET

Oğuz Atay ve Alain Robbe-Grillet, dönemlerine göre farklı bakış açısıyla ele aldıkları eserleriyle dikkat çekmeyi başaran yazarlar arasındadır.

Bu çalışmada; bireyin uyumsuzluğu ve uyumsuzluğun bireyin yaşamına etkileri incelenirken, toplumun dayattığı tekdüzelige içten içe karşı çıkmasına rağmen, gerek içinde bulunduğu dönemin şartlarından, gerek ortaya koyacağı farklı anlatım biçiminin toplumda yaratacağı etkiyi kestiremeyen bireylerin yaşantılarının edebiyata yansımından yola çıkılarak hareket edilmiştir.

Çalışma sırasında incelediğimiz eserlerde, uyumsuzluğu doruk noktasında yaşayan bireylerin davranışlarıyla toplum düzenine başkaldırdıkları görülmüştür. Toplum onları olmak istedikleri gibi kabullenmeyip dışladıkça, onlar daha fazla iç dünyalarına yönelip topluma daha aykırı yaşamaya başlamışlardır. Toplum ile kendisi arasında sıkışan birey; Alain Robbe-Grillet'de kendisi olmasına izin vermeyen kişileri öldürür, Oğuz Atay'da ise, toplumu yok edecek gücü kendisinde göremeyip kendini öldürmeyi tercih eder. Böylece toplum; onları dışlayarak ruhen öldürürken, onlar, eserlerinde toplumun temel taşı bireyi öldürür.

Alain Robbe-Grillet, eserlerini 'Yeni Roman'da belirttiği kurallar çerçevesinde kaleme alırken, Oğuz Atay, genellikle postmodern bir anlayışla kaleme almıştır. İki yazarın eserlerinden yola çıkarak, değişen zaman ve yaşantılar gibi edebi eserlerde de yeniliğe ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Oğuz Atay, Alain Robbe-Grillet, Uyumsuzluk, Yeni Roman, Postmodernizm.

**THE NONCONCURRENCE OF INDIVIDUAL AND THE EFFECTS OF
NONCONCURRENCE TO LIFE OF INDIVIDUAL IN OĞUZ ATAY AND ALAIN-
ROBBE-GRILLET**

ABSTRACT

Oguz Atay and Alain Robbe-Grillet are among the authors who have succeeded in attracting attention with their works they have dealt with from a different point of view.

In this study; although the discrepancy of the nonconcurrence of individual and the effects of nonconcurrence to life of individual are examined, it has been acted out from the literary reflection of the experiences of the individuals who can not predict the effects of the different expression style that they will reveal from the conditions of the period they are in.

In the works we studied during the study, it was seen that the incompatibility had rebelled against the social order by the behavior of the individuals living at the peak. As society does not accept them as they want to be, and they exclude them, they have begun to live more and more against the inner world. The individual stuck between society and himself; At Alain Robbe-Grillet, people who do not allow him to be killed, at Oguz Atay, the power to destroy society can not see itself and prefer to kill himself. So society; they kill the individual, the foundation stone of society in their works, while ruining them by excluding them.

While Alain Robbe-Grillet received his works in the framework of the rules stated in the 'New Novel', Oğuz Atay generally received postmodern understanding. From the works of the two writers, we came to the conclusion that literary works like changing times and experiences, and newness in works are needed.

Key Words: Oğuz Atay, Alain Robbe-Grillet, Nonconcurrence, New Novel, Postmodernism.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri/ Tarihi: Elazığ/ 21.12.1989

Yüksek Lisans (Tezli): Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı, 2013-2018

Lisans: Fırat Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, 2009-2013.

Lise: Elazığ- Vali Muharrem Göktayoğlu Lisesi

Çalıştığı İşler: Kırklareli Fen Bilimleri Özel Öğretim Kursu- Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmenliği-1 yıl.

Ankara Birey Özel Öğretim Kursunda 2018 yılında çalışmaya başladı ve devam etmekte.